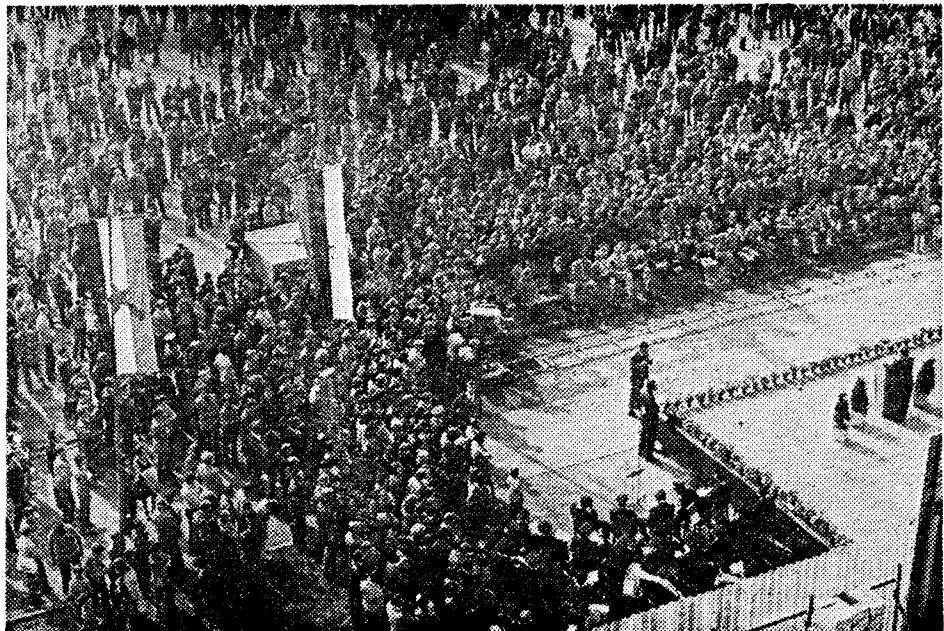
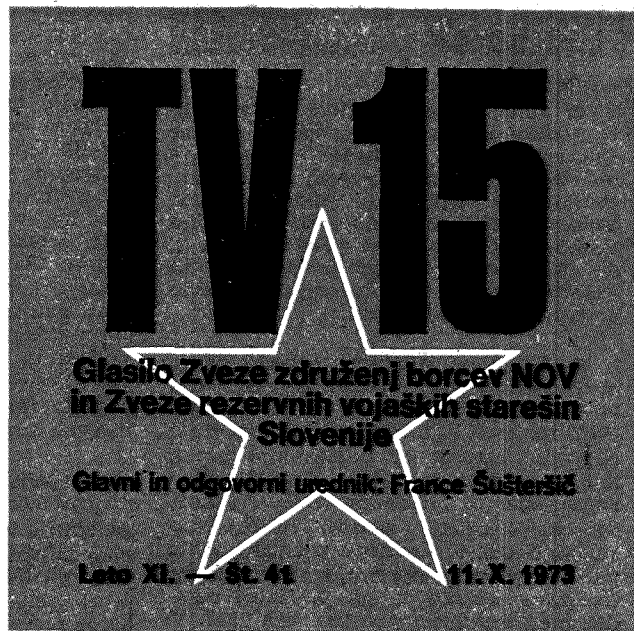

Letošnje slavje ob 30-letnici zbora odposlancev slovenskega naroda v Kočevju, 30-letnici prvega kongresa Zveze mladine Slovenije in 30-letnici ustanovitve 9. SNOUB je doseglo svoj vrh z nedeljskimi prireditvami v Kočevju. Te prireditve je mogoče strniti v tri vsebinske vzorce: zbor preživelih borcev 9. SNOUB, mladinske 9. SNOUB in drugih enot pred osnovo šolo na Reški cesti, slovesnost ob odkritju spomenika padlim herojem Kočevske pri gimnaziji in slavnostno zborovanje na Trgu zbora odposlancev, kjer se je zbrala velika množica mladine, občanov in slavljenec.

Kočevje je bilo mesto mladih

SLOVESNOSTI OB 30-LETNICI KOČEVskega ZBORA

Vsa Ribniška in vsa Kočevska kotlina sta bili v megli, da je kar precej zeblo. Toda po Kočevju so odmevali zvoki pihalne godbe, ki je izvajala svoj promenadni koncert. Po mestu so se od vsepovsod zgrinjale mladinske delovne brigade z zastavami. Kočevje je bilo v nedeljo mesto mladih. Prihajali so peš in z avtobusi. Stanko Semič-Daki je iz Novega mesta pripeljal kar pet avtobusov mladine ter jim po poti pripovedoval o zmagah in bojni poti Tomšičeve. Skozi megle so se vsipali prameni sončne svetlobe in obetali krasen dan.

Pred šolo na Reški cesti so se zbirali preživeli borci 9. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade, mladinske 9. brigade, delegacija 1. slovenske proletarske udarne brigade Toneta Tomšiča s proletarsko zastavo, teritorialna enota iz Kočevja, zastavonoše in godbeniki. Po prevzemu strunnega raporta v slovenščini je slavljenec-borci 9. SNOUB pozdravil s kratkim nagovorom predsednik občinske skupščine Kočevje tovariš Miro Hegler. Poudaril je, da je 9. brigada častno izvršila svoje naloge v bojih ob Kolpi, v Gorskem kotarju, v bojih po Notranjskem in v Suhi krajini, končno pa je vkorakala v Ljubljano. Izrazil je veliko zadovoljstvo, da sta na to jubilejno

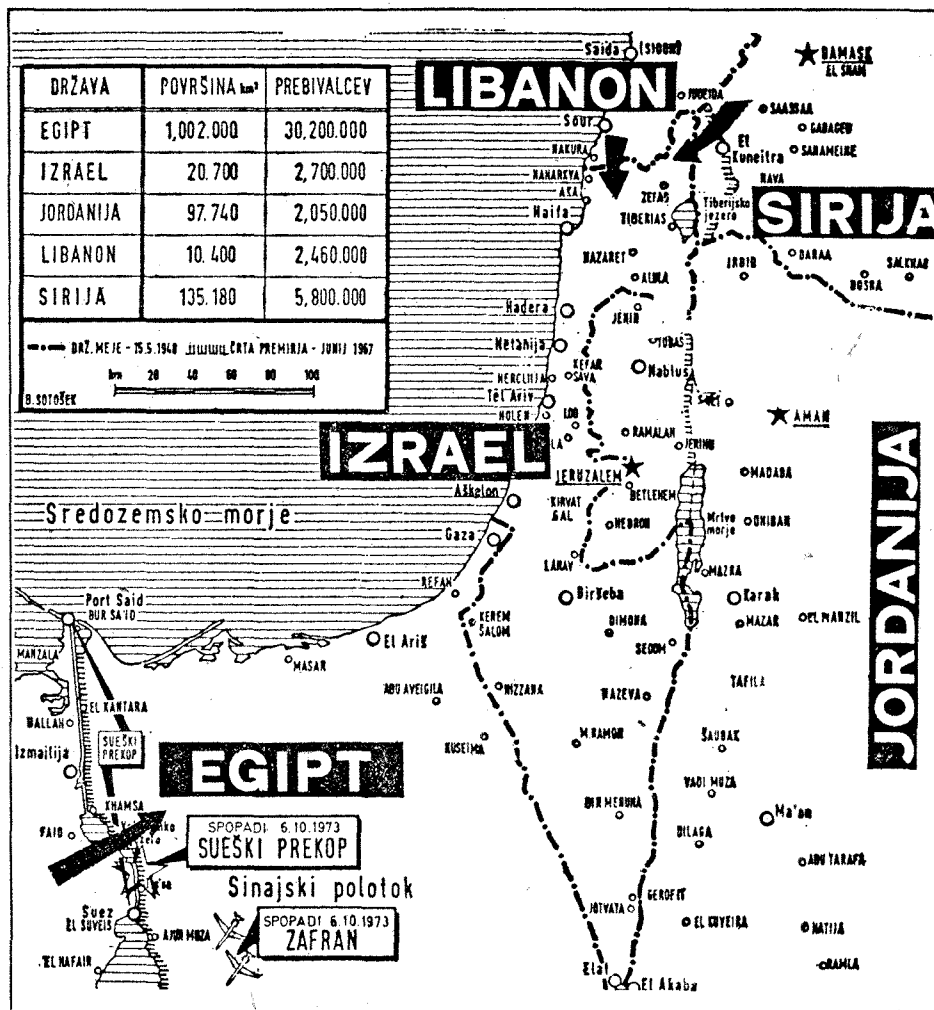
srečane borcev 9. brigade prišla tudi Mile Čubrić, prvi komandant, in Franci Kolar, prvi politični komisar 9. SNOUB.

V imenu borcev 9. brigade se je za pozdravne besede in gostoljubje zahvalil Franci Kolar, ki je izrekel zadovoljstvo, da so se skupaj z borci sešli na tem zboru tudi legendarni partizanski poveljniki, kot sta generala Jaka Avšič, nekdanji namestnik komandanta Glavnega štaba NOV in POS, in Rade Pehaček, nekdanji komandant 18. divizije NOV in POJ. S prijetnimi, globoko premišljenimi in tekočimi besedami je opisal nekatere težavne trenutke iz brigadnega življenja ter opozoril na partizansko tovarštvo kot poglavito vrednoto in kot vir za premagovanje nadčloveških naporov ter za doseganje bojevitosti. Po dolgem času smo spet slišali tak govor, kakršen govor mora biti in s kakršnimi so nas navduševali politični komisarji na mitingih in političnih urah. Slišali smo globoke in globoke občutene misli, ki so mahoma postale nevidna vez med borci, nekoč mlado partizansko brigado, in med mladimi brigadirji s Kočevskega. Ob koncu zborovanja pri osnovni šoli je spregovoril še Dušan Gorkič, predsednik odbora borcev 18. divizije.

Vse enote, z godbo in zastavami na čelu, so ob pol desetih odkorakale pred kočevsko gimnazijo. Tam se je zbrala velika množica občanov s Kočevskega in mladine z vseh koncev Slovenije. Med množico smo lahko uzrli narodne heroje: Franca Avblja-Lojka, Albinco Mali-Hočevar, Stanka Semič-Daki, Franca Tavčarja-Roka, Andreja Cetinskega-Leva, Jožeta Ožbolta-Stanka, Jožeta Boldana-Silnega. Bilo je še mraz, a ljudi se je kar trlo. Ta slovesnost je bila pravo pričevalo razredne in narodnostne zavesti kočevskega prebivalstva. Ta zavest in to globoko čustvo je bilo izraženo tudi v dobro premišljenem govoru Bogdana Osolnika, podpredsednika ZZB NOV Slovenije in zveznega poslanca.

Častne straže z zastavami so nato odkrivale spominske podobe padlih narodnih herojev Kočevske, drugo za drugo, mladinke in mladinci pa so v zborni izreki prebrali kratke življenjepise padlih herojev. Vod teritorialne enote je nato izstrelil tri častne salve, ki so bile vzor pravega vojaškega nastopa, mladi harmonikarji in pevci pa so izvedli ganljiv kulturni spored.

Odkritja spomenikov padlim narodnim herojem so se udeležili tudi bližnji sorodniki padlih junakov. Bili smo priče ganljivim Nadaljevanje na 3. strani

Vojna na Bližnjem vzhodu

Bližnji vzhod je spet v ognju — že nekaj dni divja prava vojna med Izraelom in arabskimi deželami. Vojna, ki postavlja nad bližnjo prihodnost v tem delu sveta in sploh nad mednarodni položaj težak vprašaj... Berite naša komentarja na 2. in 9. strani, h katerima sodi ta prikaz v spor zapletenih dežel in razmerja njihovih sil!

SEJA KOMISIJE SLO

Včeraj je bila seja komisije za splošni ljudski odpor pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije. Na dnevnem redu sta bila dogovor o izdelavi analize o aktivnosti organizacij ZZB NOV in njenih članov v pripra-

vah na splošni ljudski odpor in dogovor o izdelavi ustreznega poročila za SZDL Slovenije. Razen tega so se pogovorili o vključevanju organizacij Zveze borcev in njihovih članov v razprave o ureditvi splošnega ljudskega odpora v občinskih statutih. Več bomo poročali o seji v prihodnji številki.

DELAMARIS IZOLA

IZOLA BRAND riba s povrtnino

- predjed
- izdatna malica
- na weekendu
- na campingu
- na potovanju

besede in dejanja

DVE VAŽNI UGOTOVITVI

Socialistična republika Slovenija, ki danes ustvarja že 16,4 odstotka družbenega proizvoda Jugoslavije, je prav v tem obdobju dosegla tak gospodarski in družbeni razvoj, da je danes na ravni srednje razvite evropske dežele. Narodni dohodek je v teh letih rasel za 7,5 odstotka letno. Razvoj Slovenije je enako dinamičen kot razvoj cele Jugoslavije, kar pomeni, da smo se v povojnem obdobju, kljub mnogim problemom in težavam, ki smo jih solidarno reševali s skupnimi naporom vseh jugoslovanskih narodov, razvijali hitreje, kot večina evrop-

skih in drugih dežel v svetu in tako zmanjševali razlike v gospodarski razvitosti.

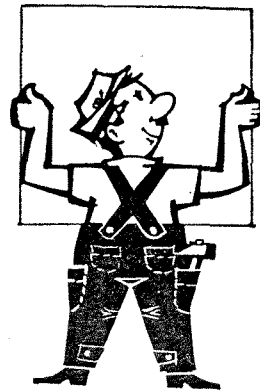
Od Kočevskega zbora dalje nismo več drobiž za urejanje medsebojnih računov imperialističnih velikanov, pač pa nosilci naprednih idej v tem delu Evrope. Uresničila se je tudi napoved kočevskih odposlancev, da bo Jugoslavija po zmagi nad fašizmom pri urejanju svojih problemov, svojih meja in odnosov s sosedi sedela za zeleno mizo skupaj z zavezniki kot enakopraven partner, kot zaveznik in zmagovalec v tem boju.

Iz govora Mitje Ribičiča na seji splošnega zbora Skupščine SR Slovenije

DOBRO VEDO, KAJ POMENI NASILJE

Odločni obsodbi gonje neonacističnih, reakcionarnih sil proti slovenskemu življu v Avstriji, nasilja, ki ne grozi samo Slovincem na Koroškem, temveč tudi napredku Avstrije sploh, se pridružujemo tudi nekdanji izgnanci in njihovi potomci. Kdo bolj kot oni vedo, kaj pomeni nasilje nad slovensko besedo, kaj pomeni poniževanje in zaničevanje slovenskih ljudi, kaj pomeni, če poskušajo človeku vzeti celo pravico misliti po slovensko?

Iz govora Franca Šetince v Radčah

LESNO KEMICNA INDUSTRIJA **lesonit** ILIRSKA BISTRICA

Rezultat arogance

● Predsednik republike Jugoslavije in danska kraljica Margareta II. sta se sporazumela, da se zaradi zelo resnega položaja, ki je nastal zaradi razvoja dogodkov na Bliznjem vzhodu, odloži uradni obisk predsednika SFRJ Tita na Danskem. Obisk je bil predviden za 8. do 10. oktobra, vendar je preložen na kasnejši datum, za katerega se bodo še naknadno dogovorili.

● Kriza na Bliznjem vzhodu se je spremenila v pravo vojno. Že nekaj dni so v teku na meji med Sirijo in Izraelom ter med Egiptom in Izraelom hudi spopadi, katerih se udeležujejo tanki, letala in težko topništvo. Arabske oborožene sile so zabeležile vrsto uspehov, saj so Egipčani zasedli skoraj vso vzhodno obalo Sueškega prekopa, Sirci pa so osvobodili del svojega ozemlja na Golanski višavi, ki ga je Izrael zasedel med šestdnevno vojno leta 1967. V teku so številne diplomatske pobude, da bi prišlo do takojšnje prekinitve ognja.

● Zunanja ministra Egipta in Izraela Zajati in Eban sta izrazila pripravljenost, da bi se prenehale sovražnosti ob Suez, vendar je vsak izmed njiju postavil svoje pogoje. Egipčanski minister je izjavil, da bo Egipt ustavil boje, ko bo dobil ozemlja, ki jih je Izrael zasedel v agresivni vojni leta 1967, ali če bo ta ozemlja zapustila izraelska armada. To je edini cilj Egipta v tej vojni. Dodal je še: »Ne nameravamo streljati na Izraelce na njihovem ozemlju«. Izraelski zunanji minister Aba Eban pa je dejal, da je Izrael pripravljen ustaviti sovražnosti, če se Arabci umaknejo na črte ustavitve ognja iz leta 1967.

● Alžirski predsednik Bumediën se je povezal s predsedniki Sadatom, Asadom in Gadafigem in se z njimi pogovarjal o položaju. Vsem neuvrščeni in socialistični državam je poslal poslanico, v kateri pravi: »Prišel je odločilni trenutek, da svet prevzame odgovornost za dogodke na Bliznjem vzhodu. Te agresije Izraela, ki se ponavljajo, so postale neznošne. Zlasti neuvrščene države, ki so na konferenci v Alžiru izrazile solidarnost z arabskimi državami, v tem trenutku ne bodo zamudile priložnosti in jim bodo dale svojo politično, moralno in materialno podporo. V tej tragediji Bliznjega vzhoda, kjer se odloča usoda arabskega sveta in Afrike, nismo navadni opazovalci. Vsak od nas je neposredno zainteresiran. Vsi smo pripravljeni sodelovati v obrambi pravice, svobode in miru.«

● Ob spopadu na Bliznjem vzhodu je ZIS dal naslednjo izjavo: »Najnovejša eskalacija vojaških operacij na Bliznjem vzhodu, ki je posledica trajne in prenehanje agresije Izraela na arabske dežele in na arabsko ljudstvo Palestine s tem, da Izrael v nedogled podaljšuje okupacijo arabskih ozemelj in sistematično odklanja in minira vse napore za dosego sprejemljive politične rešitve, je povzročila globoko zaskrbljenost vlade in narodov Jugoslavije. Jugoslovanska vlada najodločneje obsoja izraelsko agresijo in odločno in vsestransko podpira pravični boj arabskih držav proti Izraelu za osvoboditev vseh okupiranih ozemelj v skladu s sklepi vrhunske konference neuvrščeni držav v Alžiru. Jugoslovanska vlada hkrati poziva vse miroljube sile in odgovorne dejavnike na svetu, naj učinkovito ukrepajo, da bi nudili vsestransko podporo in pomoč arabskim državam, katerih zakonita in neodtujljiva pravica je, da se borijo za osvoboditev svojih ozemelj, ki jih je okupiral Izrael.«

● Neonacistični elementi na Koroškem so se znova izkazali z bombnim atentatom na sedež Zveze slovenskih organizacij v Celovcu. Bomba ni povzročila škode na posloppju, v katerem je tudi uredništvo »Slovenskega vestnika« in »Slovenske prosvetne zveze«, pač pa je poškodovala nekaj avtomobilov, ki so bili parkirani pred posloppjem. Atentat predstavlja nov napad na obstoj slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem in ponoven napad na mir v tem delu Evrope. Ogorčenje in obsodbo tega najnovejšega napada na slovensko manjšino na Koroško, so sporočili avstrijskemu veleposlaniku v Beogradu, kakor tudi koroškemu deželnemu glavarju Simi.

● V Beogradu je bila skupna seja komisij predsedstva ZKJ in zveze konference SZDL za splošni odpor. O idejnih značilnostih ustavnih rešitev na tem področju je govoril član zvezne ustavne komisije in namestnik zveznega sekretarja za narodno obrambo generalpolkovnik Miloš Šumonja. Dejal je: »Naše oborožene sile izpopolnjujemo, ne da bi se zgledevali na katerokoli klasično vojsko, ker v tem izhajamo iz zasnov našega socialističnega samoupravnega sistema.« Poudaril je, da je za večino nalog pri izpopolnitvi enotnega obrambnega sistema v poveljevanju in vodenju oboroženega boja pristojna federacija. Vendar so se s predlogom nove ustave precej povečale tudi pravice republik in pokrajin kakor tudi samih občin in temeljnih organizacij združenega dela.

● Ljudska skupščina NDR je izvolila za predsednika državnega sveta 56-letnega Williija Stopha, dosedanjega predsednika ministrskega sveta. Predlagal ga je prvi sekretar enotne socialistične partije Nemčije Erick Honecker. Hkrati je bil za predsednika ministrskega sveta izvoljen Horst Sinderman, ekonomski strokovnjak in dosednji prvi Stophov naslednik. Stoph je nadomestil Ulbrichta, ki je umrl v avgustu letos.

● Slovenski izvršni svet je obravnaval oceno gospodarskih razmer, ki jo je pripravil zavod za planiranje. Prikazal je značilnosti gospodarskega razvoja v prvih osmih mesecih, predvidel pa je tudi, kakšna utegnejo biti gospodarska gibanja do konca tega leta. Gradivo potrjuje, da se je izboljšala likvidnost gospodarstva. Večje ravnovesje med ponudbo in povpraševanjem je dober znak letošnjega gospodarjenja, ugodni so tudi rezultati slovenskega kmetijstva. Hkrati pa cene še vedno naraščajo, industrijska proizvodnja in produktivnost pa tudi zunanjetrgovinska menjava slabše napreduje. Inflacijske tendence ostajajo, ravno tako preobsežni denarni tokovi. Zato se zmanjšujejo možnosti za prestrukturiranje in modernizacijo gospodarstva, realni osebni dohodki pa so pod lansko ravni.

● Generalna skupščina Združenih narodov se je odločila, da južnoafriški delegaciji ne bo priznala pravice zastopati južnoafriško ljudstvo v svetovni organizaciji. Za priznanje akreditiva je bilo 37 delegacij, 13 se jih je vzdržalo, kar 72 pa jih je bilo proti. Predsednik letošnjega zasedanja Ekvadorec Denitez je potem dejal, da je to simbol apartheida in opozorilo Južni Afriki. Dodal pa je, da to seveda ne pomeni, da je bila južnoafriški delegaciji vzeta pravica, da zaseda in glasuje v generalni skupščini.

Ze nekaj dni ni nobenega dvoma več, da se je na Bliznjem vzhodu razplamtela nova vojna. Kmalu po izbruhu prvih spopadov ob pol eni uri v soboto opoldne so prva poročila z bojišč vedela povedati, da gre »za najhujše spopade po junijski vojni 1967. leta, ki se lahko vsak hip razbesnijo v nov velik vojni požar.« Spet druga poročila so nedvoumno zatrjevala, da gre za »novo vojno.« Ni še dobro minil prvi dan za grizenih bojev, ko je postalo žal že docela jasno, da je izbruhnila nova arabsko-izraelska vojna.

Ob vsem tem ne moremo mimo ugotovitve, da je bilo še borih nekaj dni pred začetkom zdajšnje vojne slišati glasove o novih diplomatskih akcijah, ki da se snujejo in pletejo tu in tam. Slišalo se je, da ameriški državni sekretar dr. Henry Kissinger pripravlja nov načrt o politični rešitvi bliznjevzhodne problema, ko pa je ta »nov« načrt obelodanilo londonsko časopisje, se je pokazalo, da gre v bistvu za star načrt, brez kakih novih elementov, ki bi vzbujali upanje za miren razplet krize. Diplomatski optimizem se je tokrat izkazal za puhlega, za praznega. Soočeni smo s temnim dejstvom, z dokaj črnim paradoksom, ko morajo vojaki reševati diplomatsko zagato in brezizhodnost, v kateri je v položaju »ne vojna ne mir« že dolga leta ždela bliznjevzhodna kriza.

Ze nekaj dni pred izbruhom arabsko-izraelskih spopadov na vzhodni strani Sueškega prekopa in na Golanski planoti so iz bliznjevzhodnih prestolnic prihajala nasprotujoča si poročila o kopičenju vojaških sil ob črtah prekinitve ognja. Iz Kaira so sporočili, da so vzpostavili »polno pripravljenost« egipčevskih čet na severnem in osrednjem delu prekopa, ker se na vzhodni strani zbirajo močne izraelske sile. Tel Aviv je te novice zanikal in trdil, da se ob prekinitveni črti na severu zbirajo sirske čete, kar so spet zanikali v Damasku. Kljub različnim glasovom in trditvam se je vedno bolj jasno zarisovalo dejstvo, da se na Bliznjem vzhodu spet krešejo iskre. In v soboto je izbruhnilo, spet so spregovorili topovi...

● Vsi člani argentinske vlade so vršilu dolžnosti predsednika republike Raulu Lasterju predložili skupinsko ostavko. Po uradnem sporočilu je do tega prišlo v želji, da bi generalu Peronu omogočili proste roke, ko bo 12. oktobra letos prevzel funkcijo predsednika republike.

Podobno kot pred nekaj dnevi, ko sta se obe strani medsebojno obtoževali za zbiranje čet ob začasnih mejah, so se obtožbe vrstile tudi po izbruhu sovražnosti. Egipt in Sirija sta zadržala, da je prvi udaril Izrael, leta pa je spet trdil obratno. Vendar pa za spopad in vojno to nikakor ni bistveno važno, kakor je tudi globlje vzroke za novo gorovico topov treba iskati drugje, ne pa morebiti v trenutni prenapetosti tega ali onega.

Pravi vzroki za izbruh spopadov so druge in že leta nazaj niso nobena skrivnost. Vzroki pa so bile: Izrael je v junijski vojni 1967 leta zasedel dobršen del egipčevskega, sirskega in jordanskega ozemlja. Ze 22. novembra 1967. leta je varnostni svet Združenih narodov sprejel resolucijo, ki poziva Izrael, naj se umakne z zasedenih ozemelj, ker bo le tako možna pravična rešitev bliznjevzhodne krize. Tel Aviv je vseskozi ostal gluha za to resolucijo, kakor je ostal gluha za vse pozive in obsodbe, ki so se v teh šestih letih vrstile z govorniškega odra generalne skupščine. Izrael je vsa ta leta gladko in velikokrat skrajno arogantno zavračal vse pobude za politično rešitev krize, namesto tega pa trmoglavo ponavljal svoj predlog o neposrednih arabsko-izraelskih pogajanjih, brez kakršnih poprejšnjih pogojev, pri čemer je dobro vedel, da arabske države tega ne morejo sprejeti iz preprostega razloga, ker je ta predlog za njih ponižujoč in zato seveda nesprejemljiv.

Pri vsej zapletenosti problema je zelo pomembno tudi to, da Izrael ne samo, da ni hotel ničesar slišati o umiku z zasedenih ozemelj, temveč je ta arabska in palestinska območja zavestno in načrtno spreminjal v svoja državna ozemlja. Po drugi strani se je z vzvišenimi gestami zmrdoval nad palestinsko tragedijo, nad tragedijo večmilijonskega ljudstva, ki je razkrojeno po arabskih državah, nad narodom brez domovine in pravic, nad narodom, ki je bil grobo prisiljen, da postane narod komandosov. Vse ideje o mirni ureditvi problemov, nešteti diplomatski predlogi, vse je ostalo brez haska, Izrael pa je z izdatno vojaško, politično in moralno podporo ZDA in drugih držav še naprej trmoglavil in ni bil pripravljen popustiti niti za ped.

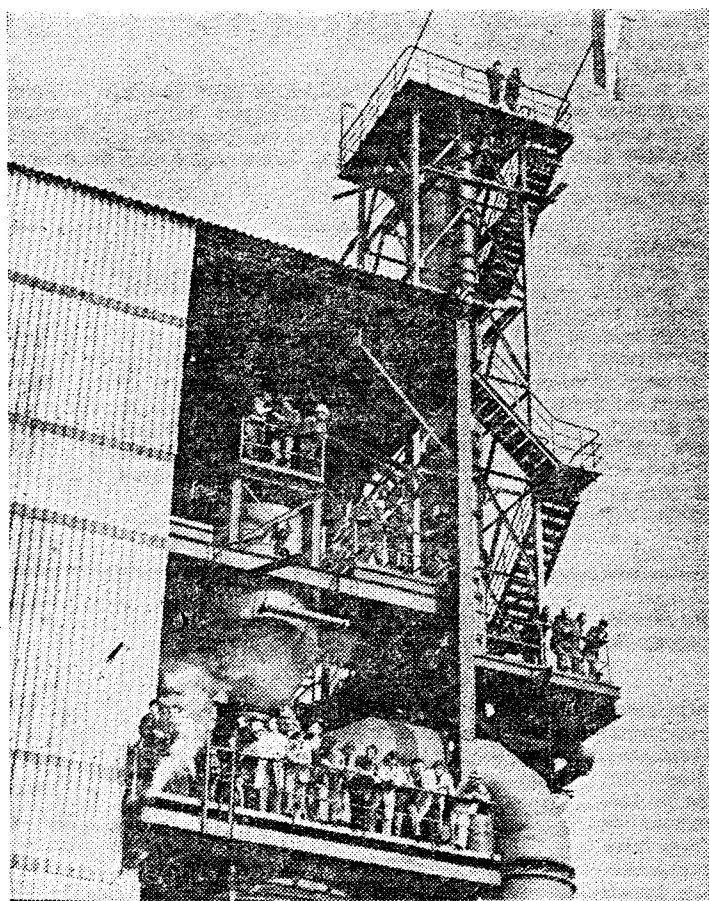
Kakorkoli se že ta hip razpleta ali zapleta usoda na arabsko-izraelskih bojiščih, kakršnakoli je že tehnična plat na bliznjevzhodnih frontah, pa je treba za popolnejšo sliko omeniti še nekaj drugega, kar je še kako pomembno pri ocenjevanju ondognega položaja. Neizpodbitno dejstvo je, da se Arabci bojujejo na svojih ozemljih, na ozemljih, ki jih je Izrael med junijsko vojno 1967 okupiral in jih je odtlej vedno bolj intenzivno vključeval v svoje državne meje. Drugo neizpodbitno dejstvo pa je, da se Izraelci bijejo na arabskih ozemljih, ki so jih okupirali junija 1967 leta. Brez dvoma je, da to najbolj jasno razkriva pravo bistvo arabsko-izraelske vojne. Gre torej za to, da to ni vojna med sprtimi državami s trdnimi in priznanimi mejami, ampak se dve arabski državi bojujejo za to, da bi osvobodili svoje ozemlje, medtem ko se Izrael bojuje, da bo obdržal ozemlje, ki pripada arabskim državam in je torej tuje. To pa je tudi ločnica, ki deli vojno od vojne, obrambo od agresije.

Gotovo je, da se vojna, ki se bje na Golanskem višavju in ob Sueškem prekoku, lahko konča tako ali drugače. Če tudi vzamemo v poštev možnost, da bi Izrael uspel po vojaški plati, ne smemo pozabiti na nekaj bolj pomembnega. V tem primeru bo čez dve, tri, pet, ali kolikorkoli že let izbruhnila nova vojna, za njo čez leta spet druga, potem tretja. Vsekakor se bo grozljiva veriga vojn nadaljevala toliko časa, dokler narodi na tem območju ne bodo spoznali stare resnice: Zivi in pusti tudi drugim, da živijo. Predvsem pa, dokler te resnice ne bo enkrat za vselej spoznal in jo tudi sprejel Izrael.

In naposled je omenjeno spoznanje tudi edino spoznanje, ki lahko skozi to vojno koristi Izraelu. To pa je jasno spoznanje, da mora, če ne danes pa jutri, priznati svojim sosedom njihove zakonite pravice, jim vrniti okupirano zemljo, jim pomagati pri iskanju pravične rešitve za palestinsko ljudstvo in z njimi živeti v duhu sodelovanja in v miru.

KOMENTATOR

naši delovni uspehi

V soboto, 6. X., so v celjski Cinkarni slovesno odprli novo tovarno titanovega dioksida, ki jo je julija letos delno poškodoval požar. Posledice te nezgode še niso dokončno odstranili, vendar proizvodnja začasno teče v provizoriju. Titanovega dioksida dostaj v Jugoslaviji nismo izdelovali, ampak smo ga lahko samo uvažali, poslej pa bo ravno obratno: zadržali bomo vsem domačim potrebam in ga tudi izvažali. Zgraditev tovarne titanovega dioksida je rezultat sodelovanja med Cinkarno in NDR, ki obeta velike obojestranske koristi. Naša fotografija prikazuje stolp — del proizvodnih naprav.

(Besedilo in fotografija S. Busić)

Kočevje je bilo mesto mladih

(Nadaljevanje s 1. strani)

prizorom, zakaj znova so se odprle rane žalosti za izgubljenimi. Zajokala je Breda, hčerka padlega komandanta bataljona v Kočevskem odredu in Tomšičevi brigadi Antona Marincelja-Janka, ki je postala sirota, ko je bila stara komaj dobri dve leti. V roški ofenzivi so njo in mater Italijani ujeli v neki kraški luknji. Mati je malo sirotico rešila pogina tako, da jo je vrgla z italijanskega kamiona v roke sorodnikom, drugače bi bila morala na Rab, kjer so vsi taki otroci pomrli. Po končani slovesnosti so spomin padlih herojev počastile mnoge starke iz kočevskih vasi. Te ženske v temno obarvanih rutah so bile vest ljudstva, ki zna še kako ceniti junaštvo in žrtve.

Mladi pa so korakali in peli. Množica je prihajala na Trg odposlancev slovenskega naroda. Potem se je začela pesem rafalov, ki je pričarala vzdusje izpred tridesetih let. Prihajali so odposlanci, zvečine že ostareli žene in moške. Med njimi so bili člani izvršnega odbora in vrhovnega plenuma OF ter znani revolucionarji: Franc Leskošek-Luka, Lidiya Šentjurič, Josip Rus, Tone Fajfar, Zoran Polič, Franjo Lubej, Franc Kimovec-Ziga, ljudje, ki so do dandanes ohranili živ

stik z ljudstvom. Prišli so predstavniki armade in predstavniki javnega življenja. Tu je bila tudi delegacija iz Gorskega kotarja.

Zborovanje je otvoril Janez Mrhar, predsednik SZDL v občini Kočevje. Potem so dobili besedo Delavska godba iz Kočevja, pevke in pevci ter mojstri govorne umetnosti, med katerimi je največ navdušenja požel radijski napovedovalec Jože Logar. Nekateri izvedbe so bile zelo dobre, posebno odlomek iz Hlapcev. Tudi pevke in pevci učiteljskega pevskega zbora Emil Adamič so se odrezali z narodnimi in bojnimi pesmi. Kulturni spored je bil na lepi amaterski ravni, ki jo more sprejeti tudi razvajeno uho. Vmes sta nastopila tudi oba govornika: Ljubo Jasnič, predsednik republiške konference ZMS, in dr. Marijan Breclj, podpredsednik zvezne skupščine in eden najvidnejših pobudnikov naše revolucije.

Na tem mestu povzemamo nekaj misli dr. Marijana Breclja, ki je v uvodu poudaril, da 30-letnico zbora praznujemo tu, na kraju samem, kjer se je v jeku narodnoosvobodilnega boja jugoslovanskih narodov in druge svetovne vojne zbralo 572 demokratično izvoljenih in 78 delegiranih odposlancev borečega se slovenskega ljudstva in kjer je

ta politični zbor 650 ljudi izvršil zgodovinsko nalogo prve revolucionarne ustavodajne skupščine slovenskega naroda.

Slovensko ljudstvo je dočakalo kočevski zbor že v toku vojne zato, ker je svoj osvobodilni boj vodilo strnjeno v osvobodilni fronti slovenskega naroda. Z ustanovitvijo OF v najtežji zgodovinski prelomnici spomladi 1941 se je dejansko odločila usoda slovenskega naroda. Komunistična partija Slovenije kot edina nacionalna, politična in moralna sila na Slovenskem, ki je preživela zlom stare Jugoslavije in kot organizirana politična stranka postala tako edini čuvar koristi slovenskega ljudstva, je izvedla odločilno politično dejanje s tem, da je takoj pozvala vse napredne ljudi k ustanovitvi enotne in splošne ljudske politične in bojne organizacije slovenskega naroda. Že po prvih mesecih okupacije je bila Ljubljana organizirana kot središče in trdnjava narodnega odpora, slovensko ozemlje pa je bilo prepreženo z organizacijami OF. Predstavniki Komunistične partije Slovenije in drugih ustanovnih skupin (krščanskih socialistov, naprednih sokolov in slovenskih kulturnih delavcev), ki so sestavljali Izvršni odbor OF, so ustanovili Vrhovni plenum OF kot

njen najvišji politični organ. Ta je bil po svoji sestavi izraz združitve vseh patriotičnih in naprednih sil slovenskega naroda v boju za svobodo, pa tudi dokaz dosežene enotnosti v tem boju. Že septembra 1941 se je plenum konstituiral v Slovenski narodnoosvobodilni odbor in razglasil, da predstavlja OF novo nastajajočo ljudsko oblast, ki naj za časa NOB edina predstavlja, zastopa, organizira in vodi slovenski narod.

Osvobodilna fronta slovenskega naroda se je že v prvem letu okupacije začela uveljavljati kot nastajajoča nova revolucionarna oblast na Slovenskem. Imela je svojo partijsko vojsko in narodno zaščito, svojo varnostno in obveščevalno službo ter sodišča, svoj tisk in radio, svojo intendantsko službo itd. Nastalo je stanje države v državi. Osnovni organi tako nastajajoče ljudske oblasti so bili terenski odbori OF, njihov vrh pa Izvršni odbor in Vrhovni plenum.

Spomladi 1942 so enote slovenske partijske vojske osvobodile prve predele slovenskega ozemlja, zasedenega po italijanski vojski. Na teh osvobojenih ozemljih so bili izvoljeni prvi narodnoosvobodilni odbori kot temeljni organi nove ljudske oblasti in kot organi krajevne samouprave... Ko je ob italijanski kapitulaciji septembra 1943 slovenska partizanska vojska osvobodila skoraj v celoti Notranjsko in Dolenjsko in pa Primorsko, je Vrhovni plenum OF 16. septembra 1943 izdal proglas o priključitvi Slovenskega primorja k svobodni in združeni Sloveniji v svobodni demokratični Jugoslaviji. S takimi vojaškimi in političnimi uspehi, doseženimi v dve in pol letnem osvobodilnem in revolucionarnem boju, je slovensko ljudstvo dočakalo zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju.

Kočevski zbor je odigral zgodovinsko vlogo naše prve konstituirane (ustavodajne skupščine). Ugotovil je, da je osvobodilna fronta na slovenskem ozemlju edini zakoniti predstavnik slovenskega naroda, potrdil je organe nove ljudske oblasti, ki jih je postavila OF, ter v celoti odobril njihovo dotedanje delo. Slovesno je potrdil priključitev Slovenskega primorja k Sloveniji in Jugoslaviji. Odločil je, da Vrhovni plenum OF kot Slovenski narodnoosvobodilni odbor izvaja zakonodajno in izvršilno oblast na celotnem slovenskem ozemlju, s pravico postavljati vse potrebne organe ljudske oblasti, vse to pa v okviru nastajajoče nove Jugoslavije in splošnih sklepov vrhovnega političnega in oblastnega organa jugoslovanskih narodov — AVNOJ. Kočevski zbor je tedaj prvič v naši narodni zgodovini uveljavil pravico slovenskega naroda do samoodločbe, njegovo politično samostojnost in njegovo državnost.

Sedaj, ko se pripravljamo na sprejem nove ustave SFRJ in nove ustave SR Slovenije, nam še posebej stopa v zavest pomen kočevskega zbora in z njim v zvezi pomen 2. zasedanja AVNOJ. V nezadržnem revolucionarnem zagonu je slovensko ljudstvo, prvič v svoji zgodovini jasno in odločno odgovorilo na osnovna življenjska vprašanja svojega obstoja in svoje prihodnosti prav na kočevskem zboru. Tu so bili postavljene temelji naše lastne državnosti in temelji nove družbene ureditve, tu je slovenski narod odločil, da se kot suveren narod združi z drugimi jugoslovanskimi narodi v demokratično in federativno Jugoslavijo. Pridobitve narodnoosvobodilne vojne in ljudske revolucije jugoslovanskih narodov so temelji, iz katerih se je razvijal naš družbeno gospodarski in politični sistem in iz katerih so se urejali odnosi v socialistični federativni republiki Jugoslaviji kot državni skupnosti prostovoljno združenih narodov in kot socialistični samoupravni demokratični skupnosti delovnih ljudi in občanov ter enakopravnih narodov in narodnosti Jugoslavije. Predloga nove zvezne in republiške ustave, ki te dosežene rezultate vgrajujeta v celovit ustavni sistem, pomenita nov progresivni korak na poti naše socialistične revolucije.

V nadaljevanju govora je dr. Marijan Breclj poudaril, da je bila enotnost slovenskega ljudstva osnovno orožje narodnoosvobodilnega boja. Ta enotnost je bila uresničena v osvobodilni fronti, katere naslednica je Socialistična zveza delovnih ljudi Slovenije. Brez nje kot organizirane fronte vseh naprednih socialističnih sil ne bi bili sposobni usmeriti družbeno razvoja na osnovah socialističnega samoupravljanja in oblasti delavskega razreda in vseh delovnih ljudi.

Na koncu je dr. Breclj poudaril velik delež mladega rodu v NOB in ljudski revoluciji. Mladina je bila v prvih vrstah borbenih partizanskih enot, bila je v prvih vrstah aktivistov OF in Komunistične partije. Bila je povsod tam, kjer je bilo treba izvajati težke in najtežje akcije, tako na fronti kot v zaledju. Mnogo mlade krvi je bilo prelilo. Mladina v OF je bila tista sila, ki je nenehno utrjevala enotnost slovenskega naroda. Tudi danes mora biti mladina v prvih vrstah boja za utrjevanje enotnosti vseh naprednih sil v naši družbi in boja za utrjevanje bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov. S svojo politično aktivnostjo mora biti prav ona porok za uspešno nadaljnjo pot naše socialistične revolucije.

Po osrednji slovesnosti je bilo tovariško srečanje. V roke so si segli mnogi borci NOV in aktivisti. Družno z mladimi so se veselili mnogih uspehov in zmag ter obujali spomine na težave in boj.

S. F.

Podobe narodnih herojev s Kočevskega, delo ak. kiparja Staneta Jarma. Na naši fotomontaži so razvrščeni enako kot v spominskem parku pred kočevsko gimnazijo. Od leve proti desni so: Ivan Omerza Oberstar-Johan, Anton Marincelj-Janko, Jože Seško, Dušan Remih-Duško in Evgen Matejka-Pemc.

V opomin živim

Ob odkritju spomenika narodnim herojem Kočevske pred gimnazijo v Kočevju je veliki množici mladine in občanov govoril tovariš Bogdan Osolnik, podpredsednik ZZB NOV Slovenije in zvezni poslanec. Povzemamo nekaj misli iz njegovega govora, ki so trajne vrednosti.

Boj slovenskega delovnega človeka v tem prostoru sega daleč nazaj v preteklost. Ko se je pred dobimi 600 leti začela fevdalna kolonizacija teh krajev z naseljenci germanskega izvora, je bil v slovenski narodnostni prostor vrinjen otok tujega življa, v katerem se je zlasti v novejši preteklosti pod vplivom idej veleniškega šovinizma razbohotila narodnostna nestrpnost in težnja popolnoma ponemčiti to deželo. Več desetletij trajajočim kulturnim in gospodarskim sporom so se pridružila tudi socialna nasprotja med nemškimi gospodarji in izkoriščanimi slovenskimi delavci. Še posebno so se razmere zaostrele po zmagi nacizma v Nemčiji, ko so se med nemškimi Kočevjarji pojavili zagrizeni nemškutarski hujšakači in agenti Hitlerjevega osvajačnega aparata. Kot nacistična peta kolona so pripravljali nemški prihod v te kraje in njihovo dokončno ponemčenje.

Zato ni čudno, da je prav v Kočevju prišla do izraza že pred vojno povezanost slovenskega delavskega in narodnoobrambnega gibanja. V stari Jugoslaviji, takrat ko so komuniste klevetali, da so ljudje brez domovine, v dmo v resnici tudi na primeru partijske organizacije v Kočevju, katere duša je bil Jože Seško, da so komunisti delovali v prvih vrstah narodno obrambnega gibanja. Sam Jože Seško, sekretar partijske organizacije, je bil angažiran kulturni delavec, predavatelj, recitator, igralec in režiser slovenskih prireditev. Še posebej si je prizadeval povezati prosvetne, strokovne in druge organizacije v široko ljudsko frontno gibanje. Čeprav so ga oblasti sumničile, preganjale in zapirale, je Seško uspešno uresničeval politiko KPS in pomagal ustvariti temelje tiste enotnosti naprednih in zavednih ljudi na Kočevskem, na katero se je v vstaji proti okupatorjem oprla OF.

Kljub narodnostno zaostrenemu ozračju Seško ni bil nestrpež. Opominjal je tudi kočevske Nemce, da bodo sami žrtve nacizma, toda niso ga hoteli po-

slušati. Po sporazumu z Italijani je Hitler že prvo jesen okupacije preselil kočevske Nemce na takratno južno mejo svojega rajha, na Krško polje, od koder je poprej pregnal več deset tisoč Slovencev. Med Slovenci na Kočevskem pa je pod okupacijo Italijanov kmalu prišlo do združitve vsega zavednega prebivalstva v osvobodilno fronto. Jože Seško je bil njen glavni organizator. Prvi borci iz teh krajev, predvsem komunisti in skojevci, so že po letu 1941 odšli v partizanske čete. Spomladi naslednjega leta so kočevski rudarji in delavci že množično odhajali k partizanom tako, da je bil aprila 1942 ustanovljen kočevski bataljon v okviru notranjskega odreda, junija istega leta pa kočevski odred, ki je operiral na območju od Ribnice do Kolpe. Spomladi 1942 je tu nastalo prvo slovensko osvobodeno ozemlje, ki je obsegalo večji del Kočevske in bilo kasneje povezano z drugimi osvobojenimi predeli Dolenjske in Notranjske. Na njem so začeli delovati odbori OF in narodnoosvobodilni odbori kot organi ljudske oblasti.

Tudi velika italijanska ofenziva poleti 1942 ni mogla zatreti osvobodilnega gibanja, čeprav je po njej ostalo na Kočevskem skoraj dvakrat več okupatorjevih vojakov, kot je bilo prebivalstva. Moč osvobodilnega gibanja se je posebno pokazala ob kapitulaciji Italije, ko so člani OF sami osvobodili Kočevje in pomagali partizanskim enotam pri razoroževanju Italijanov. Posebno naj omenim, da je v 9. narodnoosvobodilno brigado, ki je bila ustanovljena 12. septembra 1943 v Kočevju, vstopilo okrog tisoč novih borcev vse Kočevske (veliko jih je vstopilo tudi v Prešernovo brigado). Zato to brigado upravičeno lahko imenujemo Kočevska, čeprav je bil jedro te brigade zapadno dolenjski odred, ki je takrat imel za seboj že bogate bojne izkušnje, saj je od 1942 vodil boje na obsežnem območju od Ljubljane do Kolpe.

Borci iz vse Kočevske (kakor tudi iz

drugih krajev) so prelivali kri po vsem slovenskem ozemlju. Tudi glede tega so nam narodni heroji Kočevja dali naravno simboličen primer. Jože Seško je bil usmrčen v Ljubljani, Anton Marincelj-Janko je padel pri Polici, nedaleč od Ljubljane. Evgen Matejka-Pemc se je boril na Gorenjskem in Primorskem in je padel kot komandant 31. divizije v goriških Brdih. Ivan Omerza-Johan se je kot mitraljezec in bombaš udeležil bojev po vsej Dolenjski, Kočevski in Beli krajini, padel pa je v Jelenovem žlebu. Dušan Remih-Duško je sodeloval pri pohodu 14. divizije na Štajersko in je padel na Pohorju.

O človeških žrtvah, ki jih je dala Kočevska našemu osvobodilnemu boju, morda najbolj zgovorno priča podatek, da je v vojni izgubila življenje tretjina vsega prebivalstva teh krajev. Ni mogoče dovolj oceniti tudi drugih žrtev in naporov prebivalstva Kočevske v pomoč partizanom. Vsem nekdajnim partizanom je ta deželica ostala v spominu po zavednosti in dobroti njenih ljudi.

Spomenik narodnim herojem je tudi spomenik delavskemu gibanju, ki je tudi tukaj v Kočevju postalo jedro osvobodilnega boja. To potrjuje življenjska pot in smrt dolgoletnega komuniste Jožeta Seška, preganjanega izobraženca s pravo proletarsko zavestjo in primer njegovih bojnih tovarišev-herojev, ki so vsi izšli iz vrst kočevskih rudarjev in delavskih sinov. Spomenik narodnim herojem bo za vedno pričeval, da je delavsko gibanje dalo osvobodilnemu boju ne le svoje politične izkušnje in idejni program, ampak tudi svoje najboljše ljudi, prve in najodločnejše borce v vstaji proti fašizmu. Ne bom našteval drugih nadrobnosti o življenju in človeškem liku narodnih herojev, ki so upodobljeni na teh spomenikih. Bili so preprosti sinovi svojega ljudstva in postali so njegovi heroji predvsem zato, ker so dosledni svojemu prepričanju nesebično darovali svoja življenja za velike vrednote naše narodnostne in socialne osvoboditve.

Spomenike postavljamo padlim, toda v opomin živim.

Čeprav že 30 let v miru urejamo svoje življenje, ne smemo nikdar pozabiti na izkušnje iz preteklosti, ki so še posebej dragocene za primer, če bi morali ponovno braniti svojo svobodo in neodvisnost tudi z orožjem.

Nastanek 1. in 2. prekomorske

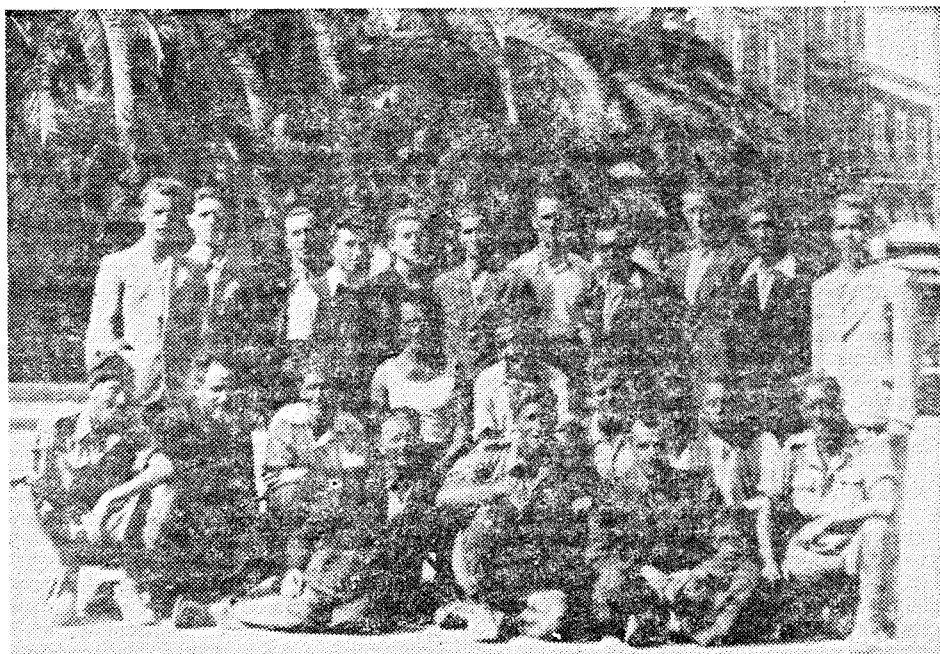
Pred italijansko kapitulacijo leta 1943 je bilo zbranih v južni Italiji veliko Primorcev in Istranov — bodisi v kazenskih delovnih enotah bodisi v redni italijanski vojski. Poleg tega so bili italijanski otoki in različni kraji na celini prepolni internirancev, konfinirancev in zapornikov iz Istre in Slovenskega Primorja. Med razvojem ljudske vstaje v Jugoslaviji in ko se je vstaja razširila tudi na Istro in Slovensko Primorje, je hitro naraščalo tudi število zapornikov, naših ljudi, ki so jih fašisti odganjali v internacijo in konfinacijo. Fašisti so na Primorskem in v Istri pobrali vse moške do letnika 1926, tako da so poslali v posebne kazenske bataljone celo naše fante, ki jim je bilo komaj šestnajst ali sedemnajst let.

Ko je Italija morala položiti orožje, se je začel uresničevati sen vseh tistih Primorcev in Istranov, ki so dotlej že 25 let trpeli pod fašizmom. Osmi september 1943, dan italijanske kapitulacije, je bil velik dan za vse borce NOV v domovini, še zlasti pa za tiste naše ljudi, ki so bili rešeni spon, ječ, taborišč...

Dne 3. septembra 1943 se je v Kalabriji izkrcala 8. angleška, 9. septembra pa 5. ameriška armada pri Salerno blizu Neaplja. Osvobojen je bil večji del južne Italije, kjer je bilo mnogo naših ljudi. Ustvarjeni so bili pogoji za poznejšo ustanovitev partizanske baze v Bariju. Zavezniki so 9. septembra določili posebno zbirališče za Jugoslovane pri Tarantu. Poprej pa so jih zadrževali v začasnem zbirališču ob frontni črti. V zbirališču pri Tarantu so privedli še nekaj skupin internirancev, med njimi 150 ljudi iz taborišča v Pisticci. Tam so se

pridružili tudi prvi Primorci iz posebnih kazenskih bataljonov. Nato je prispela močna skupina internirancev iz Tremitov; ti so imeli svojo partijsko celico. Iz taborišča pri Tarantu so preselili naše ljudi v zbirališče št. 75, ki je pozneje dobilo ime Carbonara. To zbirališče je bilo ustanovljeno za pripadnike tujih narodnosti, med katere so uvrstili tudi pripadnike jugoslovanskih narodov. Tu so italijanske fašistične oblasti ustanovile taborišče šele spomladini 1943. Vanj so izgnali prve skupine internirancev iz Črne gore in Dalmacije. Po italijanski kapitulaciji je iz Dalmacije skupaj z italijansko vojsko pobegnilo še kakšnih 150 oboroženih četnikov. Tem so v taborišču celo zaupali stražarsko službo.

V tem taborišču so bili položeni temelji za organizirano zbiranje pripadnikov narodnoosvobodilnega gibanja v južni Italiji in za ustanovitev prvih treh brigad leta 1943. Na pobudo komunistov so ustanovili narodnoosvobodilni odbor, ki ga je vodil znani protifašist Ferdo Ferjančič iz Trsta. Nadalje so ustanovili posebne odbore za zbiranje drugih internirancev, zapornikov in konfinirancev, razkropljenih po številnih taboriščih v južni Italiji. Narodnoosvobodilni odbor je prav tako veliko skrb posvetil političnim jetnikom, ki so še zmeraj nestrpno čakali na osvoboditev, čeprav bi jih Italija po kapitulaciji morala že izpustiti, toda s fašizmom prežete italijanske oblasti jim niso hotele odpreti vrat ječ. Šele na odločno posredovanje našega odbora in zastopnikov naše misije, so izpustili naše ljudi. Tedaj je v taborišče prispela številna skupina jetnic iz zaporov v Trani, med

Skupina bivših internirancev iz taborišča Pisticci ob prihodu v Taranto, 14. IX. 1943. Tudi ta skupina se je v celoti vključila v 1. prekomorsko brigado

njimi tudi Vida Tomšičeva. Prva skrb tovarišice Tomšičeve je bila organizirati komuniste v trdno, disciplinirano enoto. Že pred tem, 3. oktobra, so bili navezani prvi stiki med zavezniki in NOVJ.

S pomočjo partijske organizacije v taborišču — delovala je ilegalno — z legalno dejavnostjo narodnoosvobodilnega odbora in ob prizadevanju naše vojaške delegacije je dobila partizanska baza v Bariju (t. j. v Carbonari in Gravini) svojo dokončno obliko. Zavezniki in italijanske vojaške ter civilne oblasti pa so močno ovirali odhod primorskih Slovencev in Istranov v NOV. Vsa posredovanja pri zaveznikih in italijanskih oblasteh, naj bi dovolili našim ljudem odhod v partizansko bazo v Bari, so naletela na odpor; izgovarjali so se navadno, češ da so primorski Slovenci in Istrani italijanski državljani in da se lahko bojujejo za zaveznike v Badoglijevi vojski. Ovire pa so bile še čedalje hujše. Italijanske oblasti so se opogumile zlasti, ko so spoznale, da zavezniki niso gledali kdo ve kako navdušeno na zbiranje partizanov v Bariju.

Sledil je pismeni plebiscit naših ljudi pred zavezniki in oficirji — kdo je za odhod v NOVJ. Nad 2400 Jugoslovancev je podpisalo, da hoče stopiti v NOV in oditi v novo partizansko taborišče v Gravini. Toda šele 17. novembra 1943 je angleški general sporočil štabu 1. prekomorske brigade, da je glavni štab angleške armade priznal naše borce za sobojvnike...

Prva prekomorska brigada je bila ustanovljena 20. oktobra 1943. Imela je štiri bataljone, štab, intendaturo in ambulanto. Komandant je bil Savo Celebić, oficir še iz stare jugoslovanske vojske, a odločen protifašist. Polikomisar je bil Ivo Mardešić, komunist. Prvi bataljon je bil slovenski, skupaj s 446 borci. Komandant je bil Milan Kmet iz Ljubljane, polikomisar pa Ferdo Ferjančič iz Trsta. Pomočnica politkomisarja je bila Vida Tomšič. Drugi bataljon, prav tako slovenski, je štel 458 borcev. Komandant je bil Riko Malalan, politkomisar pa Tone Sturm. Tretji bataljon je bil črnogorski. Imel je 459 borcev. Četrty bataljon so sestavljali tovariši iz Istre in Dalmacije; bilo je 523 borcev. Kot začasna enota je bila še posebna četa tovarišic, skupaj 101, ki ji je poveljevala Vera Križman, politkomisar pa je bila Marija Curk. Vsak bataljon je imel štiri čete in druge pomožne enote. Ko je bila brigada premeščena v Gravino, sta bila ustanovljena še peti in šesti bataljon. Tako so bili v I. brigado uvrščeni vsi, ki so v taborišče prispeli do 15. novembra 1943. Še preden so zavezniki dali orožje in uniforme, je brigada skričala vadi po četah in bataljonih. Ko pa se je brigada 22. novembra oblekla v angleške uniforme, je še nekaj dni bivanja v Italiji zelo dobro izkoristila za razne vojaške vaje, kar je bilo potrebno zlasti, ker so bili v brigadi tudi mladoletniki, bivši pripadniki kazenskih enot, ki niso še imeli orožja v rokah.

Velik premik brigade iz Italije na srednje dalmatinske otoke se je začel 25. novembra 1943 in se končal 7. decembra. V domovino je prispelo 2058 borcev. Razen teh so tedaj pripotovali v domovino še 503 strokovnjaki, borci, ki so bili v Italiji izločeni iz I. prekomorske brigade in dodeljeni mornariškimi, letalskim, topniškimi in drugim enotam. Pred tem so določili tudi 300 borcev za naše ustanove v Italiji.

Največja težava je bila vsekakor, da je bila brigada slabo oborožena, saj so zavezniki prepustili našim borcem stare italijanske puške »abesinke«.

Borci, ki so prispeli v Gravino do konca novembra 1943, so bili razvrščeni v 1. bataljon II. prekomorske brigade. Ta je bila zaradi pričakovane nemške ofenzive prepeljana na otok Vis (17. in 18. decembra). Tako sta se iz sedmih bataljonov, poslanih iz Italije v Dalmacijo, razvili I. in II. prekomorska brigada. Trije bataljoni, ki so bili na Korčuli, so sestavljali I. prekomorsko brigado, drugi štirje na Visu in

Hvaru pa II. brigado. Naši ljudje, ki so se zbirali v Gravini zadnje dni novembra in začetek decembra, so bili razvrščeni po četah in bataljonih v novi prekomorski brigadi, ki je pozneje dobila ime »III. prekomorska brigada«. Že pred koncem decembra je bilo 1100 borcev, ki so se dan za dnem urili in sodelovali v političnem in kulturnem življenju v taborišču.

Borci po prihodu v domovino niso bili več interniranci, marveč »prekomorci«. Bili so izredno borbeni, zlasti še, ker so se vrnili v domovino skupaj s starimi borci. Ljudstvo na otokih jih je sprejelo z velikim veseljem. Tisti dnevi so bili znameniti in usodni. Vsak dan je bilo treba pričakovati invazijo mnogo močnejšega sovražnika. Njegova letala so bombardirala otoke, voj-

Skupina bivših političnih internirancev in zapornikov ter pripadnikov kazenskih enot ob prihodu v taborišče Gravino, decembra 1943

ne ladje pa so križarile v bližini in se pripravljale na splošen napad. Vrhovni štab NOV je že pred tem izdal navodilo, naj se borci I. in II. prekomorske brigade odpravijo v Bosno, v Drvar. Zato je bil za komandanta določen Miladin Ivanović, dotdanji komandant I. dalmatinske brigade. Imel je nalogo prepeljati štiri bataljone s Hvara in Visa do vrhovnega štaba, medtem ko bi naj drugi bataljoni okrepili obrambo otoka. Zaradi nemških priprav na izkrcanje na otoke se niso mogli izkrcati pri Starem Trogiru. Brigada je prispela čez Brač na otok Solto, od tam pa se je z drugimi dalmatinskimi enotami vrnila že pred novim letom na Vis. Bataljoni I. prekomorske brigade pa so skupaj s 13. dalmatinsko brigado sodelovali v znani korčulanski operaciji. Na Korčuli je padlo skoraj 300 borcev I. prekomorske brigade.

Po umiku s Korčule je bilo sklenjeno, da bodo zapustili vse otoke razen Visa. Na Visu so se vsi prekomorci znova zbrali zadnje dni decembra. Od tam pa so 3. in 4. januarja 1944 odpotovali s partizanskimi ladjami proti Kornatu in Dugemu Otoku. Naša mlada mornarica je tedaj prepeljala 1650 borcev združene 1. in 2. prekomorske brigade. Izkrčali so se pri Pakoštanah, v neposredni bližini Zadra. Od tam so nadaljevali pohod v Drvar. Pohod je bil zelo težaven. Pozimi, januarja, je zahteval čez zasneženi Velebit mnogo telesnih in moralnih moči. Hodili so navadno ponoči, po dnevi pa so počivali. Prav tedaj je divjala šešta sovražnikova ofenziva. Združeno brigado je vodil Vlado Prosić. Smer pohoda je bila Pakoštani — Drvenik — Zegar —

fotografija z vprašajem

Za fotografiji, objavljeni v 38. in 39. številki našega lista, smo prejeli še dve pojasnili. Prvo nam je poslala Lidija Matevlejić iz Lucije 56 pri Portorožu. Pravi, da je na fotografiji iz 38. številke prepoznala svojega bratranca Radka Kovačiča, roj. 1925 v Idriji ob Bači, sedaj podpolkovnika JLA v Beogradu. Na sliki sedi sredi prve vrste in ima očala. Na fotografiji objavljeni v TV-15 št. 39 pa Radko Kovačič stoji prvi z leve.

Pojasnilo Jožeta Bratine iz Predmeje nad Ajdovščino, ki sedaj živi v Begelnici št. 40, p. Naklo pri Kranju, je važno za ugotovitev kraja, kjer je bila posneta fotografija, ki smo jo objavili v 39. številki. Bratina pravi dobesedno: »2. brigada VDV je bila ustanovljena v prvih dneh aprila 1944 na Šentviški planoti v vasi Ponikve, to je prva vas nad Spodnjo Trebušo. Sam sem bil v 1. četi 1. bataljona...«

V zvezi z objavo fotografije v 38. številki našega lista se nam je oglasila Marija Grahelj iz Šentviške gore 17, p. Slap ob Idriji, ki potrjuje, da je pravilno Radko Kovačič in ne Janko Kovačič-Darko. Njegov naslov je: Radko Kovačič, Jevremova 2, 11000 Beograd. Oglasila se nam je tudi nečistljivo podpisana oseba iz Kopra, ki nadalje pojasnjuje fotografijo iz 39. številke in pravi, da je tretji od leve proti desni Cveto Kolakovič iz Idrije, ki ima še živega brata Ljubomira, sam pa je padel kot kurir koncem junija 1944. Tovarišica omenja še Cveta Florjana in Staneta Čibeja, vendar ne navaja, katera sta. Ciril Rozman iz Česnjice 5 pri Podnartu pojasnjuje deloma že tudi fotografijo iz 40. številke (4. oktobra 1973) in navaja, da je prvi z desne Janko Maselj-Jovo, politični komisar bataljona Prešernove brigade, ki je umrl na Česnjici pri Kropi 9. septembra 1970. Za vsa pojasnila se najlepše zahvaljujemo. Na hrbtni strani fotografije, ki jo objavljamo danes, piše: »Obveščevalni center 9. korpusa. Kdaj? Kje?« Menimo, da bo po gospodarskem poslopu v ozadju močeno natančno ugotoviti, kje je bila fotografija posneta, se pravi v kateri vasi in na kateri domačiji, pripadniki obveščevalnega centra 9. korpusa pa se bodo lahko spomnili tudi približnega datuma. Seveda nas zanimajo tudi imena, priimki in partizanska imena tovarišev, ki jih boste prepoznali.

Krupa, Turovac — Duboki Do. Prvi poskus 15. januarja, da bi se prebili, se je izjalovilo; le ena četa iz brigadne predhodnice se je prebila. Treba je bilo spreminiti smer. Posrečilo se jim je, da so se po obhodnem manevru 19. januarja prebili proti Drvarju, v Drvar pa so prispeli 23. januarja 1944. Tistega dne je vrhovni komandant tovariš Tito sprejel raport komandantov brigad Prosića in Celebića in se zelo zanimal za vse življenje in boje prekomorčev.

Vrhovni štab je razporedil borce 1. in 2. prekomorske brigade v enote I. korpusa; Črnogorci so bili uvrščeni v I. proletarsko brigado, Slovenci in Istrani pa v 13. proletarsko brigado »Rade Končar«, v III. krajiško proletarsko brigado in inženirski bri-

gado vrhovnega štaba. Nekaj borcev je bilo dodeljenih tudi v zaščitni bataljon vrhovnega štaba. Ta se je odlikoval zlasti ob nemškem napadu na Drvar 25. maja 1944 in številni borci so tedaj darovali življenje.

Nadaljnja bojna pot brigade je vodila skozi Bosno, Sandžak, Srbijo, v Beograd, sremsko bojišče, skozi Zagreb do samega Trsta. Tam so se znova srečali borci vseh prekomorskih brigad.

Tako dolga in težavna bojna pot je terjala velikanske žrtve; samo izmed 1500 Slovencev in Istranov v I. prekomorski brigadi jih je nad tretjino darovalo življenje.

ALBERT KLUN

Uspešna poizvedba

Dne 17. junija 1942 je z večjo skupino borcev iz Polhograjskih Dolomitov prišel pod Storžič v Kokrški odred komandir s partizanskim imenom Pepe Gaber. V Kokrškem odredu je drugi dan po prihodu postal komandir 3. čete, 2. bataljona. Četo je uspešno vodil v vseh akcijah in bojih te enote do jeseni tega leta. Dne 16. oktobra 1942 je bil skupaj s soborcem Jankom Behtarjem-Smrekarjem v gozdu nad vasjo Voglje pri Kranju izdan in ujet. Oba ujeta partizana so odpeljali na gestapo v Kranj ter ju več dni zasiljevali in hudo mučili. Janka Behtarja-Smrekarja so Nemci 24. oktobra 1942 obesili v njegovi domači vasi v Senčurju, komandirja Pepeta pa so nameravali odpeljati v kaznilnico Begunje. Toda Pepe, ki je vedel, kaj ga kot partizana in komandirja čaka v Begunjah, je med vožnjo na

Polici pri Naklem skočil z drvečega avtomobila in poskušal pobegniti v bližnji gozd Udinboršt. Ze ko je bežal proti gozdu, ga je iz avtomobila pokosil rafal puškomitraljeza in oležal je mrtev. Na ukaz Nemcev so ga domačini pokopali ob glavni cesti, tam, kjer sedaj stoji lesena delavnica izdelovalca cementnih izdelkov na Polici. Nihče od domačinov Naklega in okolice še danes ne ve, kdo je bil možiki, ustreljen na tem kraju. Na njegov grob so med vojno neznani ljudje skrivoma prinašali cvetje in prižigali sveče. Tudi nemški orožniki iz Naklega, ki so uporno poizvedovali kdo krasi njegov grob, niso zvedeli imena tih ljudi. Dolgo časa je med ljudmi prevladovalo celo mnenje, da grob krasi neznana mati, sestra ali žena, ki je morda slutila, da gre za grob pogrešanega svojca.

Maloštevilni še živeči borci 2. bataljona Kokrškega odreda smo padlega komandirja poznali samo pod partizanskim imenom Pepe Gaber, ki da je doma nekje na Štajerskem. Vsa leta po vojni smo na vse moč goče načine poizvedovali o njegovem pravem imenu, vendar zaman. Njegovega pravega imena ali drugih podatkov, ki bi pripeljali do ugotovitve istovetnosti, niso vedeli niti njegovi še živeči soborci, ki so z njim skupaj prišli v Kokrški odred iz Polhograjskih Dolomitov.

Tako kot Pepetovi soborci pa so istočasno tudi njegovi svojci vsa leta po vojni poizvedovali o njegovi usodi. Svojci za partizansko ime, ki ga je dobil pozneje v partizanih, niso vedeli. Iz sporočila, ki ga je Pepe poslal svojim pred odhodom na Gorenjsko iz Polhograjskih Dolomitov, so zvedeli samo to, da odhaja na Gorenjsko, kam, v kateri enoti je bil in kako je končalo njegovo življenje, pa niso mogli zvedeti.

Kdo je bil padli komandir Pepe, smo razvozlati šele po 30 letih. Hoteli smo, da bi v kroniki Kokrškega odreda komandir Pepe ostal zapisan s pravim imenom. Zato smo ponovno poizvedovali in končno prek poizvedb, objavljenih v TV-15, uspeli. Za objavo so zvedeli svojci. Čeprav skopi podatki, so svojce ponovno opogumili, da so se na objavo oglasili in tako v nadaljnjem skupnem sodelovanju razvozlati uganko, nam in njim neznano polnih 30 let.

Franc Zabukovec-Pepe

Medicinci, padli v NOB

Mirko Bagar

Rodil se je 25. januarja 1915 v Gornjih Petrovcih na Goriškem. Na medicino se je vpisal jeseni 1938 v Ljubljani, kjer je študiral do leta 1941. Ze pred vojno je organizirano deloval v naprednih študentskih organizacijah in KPS. Bil je sekretar univerzitetnega komiteja SKOJ in član pokrajinskega komiteja SKOJ za Slovenijo. Zaradi tega je bil nekaj časa zaprt v Bileči. Italijani so že 28. aprila 1941 izdali zaporni nalog za 32 komunistov, med katerimi je bilo tudi ime Mirka Bagarja. 22. julija 1941 so ga zaprli Madžari zaradi sodelovanja z osvobodilnim gibanjem. Poslali so ga v kazenski oddelke na Madžarsko. Od tam je pobegnil k sovjetskimi enotam in postal oficir Rdeče armade. Pri zračnem napadu v začetku leta 1945 v Budimpešti je bil ranjen in je ranam podlegel.

Tako smo ugotovili, da je bil padli komandir, vse do sedaj poznan samo s partizanskim imenom, Franc Zabukovec, rojen 20. marca 1917 v Taboru pri Žalcu. Tu se je izučil za mizarja, vendar ga stroka ni navduševala. Svoje zadovoljstvo je videl v glasbi. Zato je odšel v Ljubljano na konservatorij, stanoval pa je v Aljaževi ulici v Šiški. Ze pred vojno je v Šiški sodeloval v naprednem gibanju. Takoj po okupaciji pa se je vključil v OF na tem območju. V poletju 1941 je odšel v partizane v Molniško četo, od tam pa na Mokerc. Oktobra 1941 je sodeloval v napadu na Lož, kjer je bil ranjen. Po ozdravitvi v Ljubljani, kjer je bil skupaj tudi z narodnim herojem Ljubom Šercerjem, je 5. januarja 1942 odšel v Polhograjske Dolomite, kjer je med drugim sodeloval tudi v bojih na Ključu, prve dni junija pa se je prostovoljno, z okrog sto drugimi borci priglasil za odhod med gorenjske partizane.

Franc Zabukovec-Pepe je bil po osvoboditvi kot neznana žrtev, skupno z več neznanimi borci, padlimi v okolici Kranja, pokopan na starem delu pokopališča v Kranju. Pozneje, ko so na novem pokopališču zgradili skupno grobnico in spomenik padlim borcem in drugim žrtvam, so tudi njegovo okostje prenesli v to grobnico. Ker pa njegovi podatki tedaj še niso bili poznani, imena vse do sedaj ni bilo mogoče vklesati. Sedaj je na straneh pokrovnice plošče grobnice padlih vklesano tudi ime Franca Zabukovca-Pepeta, na 67. mestu.

Dne 27. maja 1942 je iz Ljubljane odšel v partizane na Dolenjsko tudi njegov brat Viktor, poznan s partizanskim imenom Čapajev. Julija istega leta je z drugo grupo odredov prišel na Gorenjsko in tu ostal v 1.(kamniškem) bataljonu Kokrškega odre-

da, ne da bi vedela drug za drugega. Bil je mitraljezec in je padel v borbi 24. decembra 1942 na Kostanjski planini v Tuhinjski dolini. Zanimivo je, da svojci tudi za Viktorja niso vedeli, da je odšel na Gorenjsko, in kje ter kako je končal svoje življenje. Zanj so zvedeli šele pred leti, ko so mrtvega prepoznali na objavljeni fotografiji padlih v borbi na Kostanjski planini. Pokopan je v Šmartnem v Tuhinjski dolini.

FRANC STEFE

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Slavo kot začetnikom upora in kot najvplivnejšim upornikom pa je treba pripisati, kot vse kaže, predvsem stubiškim kmetom. Zgodovinar podpira to trditev med drugim s številnimi izjavami ujetih kmetov po krvavo zatrtim uporom. Po izjavi uporniškega kapetana Matije Fističa se je upor začel iz sedemletnega spora Stubičanov s Tahyjem. Po izjavi »kapetana« Ivana Svrača med zaslišanjem kmetov pa so bili začetniki upora Stubičani Pasanac, Gubec in Mogaić. Ti so tudi določili za poveljnika kmetov Ilijo Gregorića in druge. Sam Gregorić pa se je med zasliševanjem (in mučenjem!) zagovarjal, da so se stubiški podložniki po triletnem sporu s Tahyjem »zarotili«, nato pa so tudi druge »zlepa ali zgrda« pritegnili k sebi, češ da so tudi njega prisilili v svojo zarotniško zvezo.

Ali so se uporniki res pripravljali na veliko vstajo? Zgodovinar se v odgovoru na to vprašanje prav tako opira na listine o zasliševanju upornikov. Iz izjav udeležencev upora je bilo mogoče dognati, da so uporniki imeli svojo organizacijo — svet upornikov, ki so ga sestavljali trije kmetje: Gubec, Pasanac in Mogaić. Ti so potem izbrali Ilijo Gregorića za nekakšnega vrhovnega poveljnika uporniške vojske. Če pa govorimo o uporniški vojski, je treba ta izraz razumeti kot skupnost vseh upornikov, vseh udeležencev upora, ker se pač uporniki niso delili na kakšne posebne plasti ali razrede. Težko bi bilo govoriti tudi o kakšni določnejši delitvi dela med njimi. Vodstvo samo se ni najbrž povzdigovalo oblastno nad drugimi uporniki, kar lahko sodimo že po tem, da so

uporniški svet sestavljali sami kmetje, ki so bili torej prvi kot »enaki med enakimi«.

Vendar pa izjave ujetih upornikov — kolikor so že mogli izveči iz obupanih trpinov — niso bile vse popolnoma enake. Verjetno je, da vodstva upora in organizacije marsikdo ni bolje poznal. Najbrž je že tedaj vsaj nekoliko veljalo tudi načelo »konspiracije«. Zato je lažje razumljivo, zakaj je imenovani »kapetana«, Fistić izpovedal, da sta bila voditelja le Gubec in Pasanac. Med nadaljnjim zasliševanjem (najbrž mučenjem) pa je dodal, da je bil tudi neki Milek voditelj. Pripomnil je, da »ni bil nihče višji od Ilije« (Gregorić). Sodba o Gregoriću je verjetna, saj si je ta mož z vojaškimi izkušnjami in odločnostjo nedvomno pridobil večji ugled, tako da je bila njegova beseda najbrž večkrat odločilna. Iz zgodovine samih bojev med uporom pa je tudi znano delovanje Gregorića, medtem ko ni jasno, kaj in kako je ukrepal Gubec, ki je imel tudi vzdevek »Beg« na stubiškem področju — kjer je bila glavnina kmečke vojske — med velikimi pohodi upornikov. Jasno je le, da je bil tudi Gubec z mnogimi drugimi kmeti — kolikor jih niso pri pričebili ali pobesili — med končno bitko ujet. Sovražnik ga je moral poznati kot enega ali celo glavnega voditelja upora, ker ga je končno kaznoval na smrt ob srčnatosti in nadvse okrutni komediji. Sicer bi bilo tudi verjetno, da so plemiški sodniki-krvniki zvedeli šele med zaslišanjem upornikov, kdo so bili voditelji upora, namreč da so jih izdali celo njihovi ožji sodelavci, kakršen je bil Gregorić. Iz izpovedi upornikov pa bi tudi lahko domnevali, da so zasliševalci pritiskali na posamezne upornike tako zelo predvsem z vprašanjem, kdo so bili voditelji, ker pač niso zanesljivo vedeli, kdo je dejansko vodil upor. Morda nekateri sploh niso mogli verjeti, da bi bili kmetje sposobni kaj takšnega, saj so na kmete gledali kot na topounne živali...

Organizacija upornikov pa se seveda ni omejevala le na njihov svet in voditelje, ki so ta svet sestavljali. Zmeraj moramo imeti pred očmi, da je bil upor — kakor tudi drugi kmečki upori pred njim — del ali izraz kmečke gibanja. Izraz »gibanje« pa v tem primeru pomeni tudi organizacijo, namreč večjo ali manjšo povezanost upornikov. Na Slovenskem je bila ta povezanost zapopadana v »kmečki zvezek«, na Hrvaškem pa v »bratstvo«. Kdaj

je bratstvo nastalo na Hrvaškem, na susedgrajsko-stubiškem gospostvu, ni mogoče ugotoviti. Zgodovinar Adamček meni, da je organizacija mogla nastati šele med uporom leta 1971-72. Tedaj je namreč upor zajel že veliko množico kmetov ali najbrž celo vse. Uporniki so bili že tako močni, da so se čutili varne na svojem otoku, »osvobojenem ozemlju«. Popolnoma so prenehali izpolnjevati podložniške obveznosti in prevzemali so krajevno oblast. Zato so bile tedaj ugodne razmere za ustanovitev kar nujne organizacije.

Vendar je kmečka organizacija do samega velikega upora delovala »podtalno«, skrivaj, »konspirativno«. Prav v tem je bila njena moč. Zgodovinar je ugotovil, da so upor pripravljali številni ugledni člani kmečke organizacije. Našel je več njihovih imen na stubiškem področju.

Zanimivo je, da se je uporniški svet na susedgrajskem področju gospostva shajal v Brdovcu v župnišču. Župnik je zato vsekakor bil na strani upornikov, kar v tedanjih razmerah ni bilo nič kaj izrednega. Duhovščina, ki je živela med ljudstvom in bi z ljudstvom tudi ne čutila, bi ne mogla dolgo vztrajati med kmeti.

Zarotniška kmečka organizacija na hrvaškem se je kmalu začela širiti tudi čez meje susedgrajsko-stubiškega gospostva. Tako so se ji pridružili že pred začetkom velikega upora tudi kmetje na cesargrajskem področju. Ambrož Gubec (to je prav tisti Gubec, ki je pomotoma dobil ime Matija) in Ivan Pasanac sta organizirala kmete na gospostvu Konjščine, kakor je ugotovil zgodovinar Adamček. Dokazano je, da so kmečko »bratstvo« širili neposredno posamezni organizatorji, odposlanci, ki so potovali od vasi do vasi.

Pomembna značilnost je nadalje, kakor ugotavlja Adamček, da se je dejavnost hrvaške kmečke organizacije razpredla tudi na slovensko ozemlje. Potemtakem so bili slovenski kmečki uporniki vsaj delno zajeti le v hrvaški uporniški organizaciji. Ni pa ugotovljeno, kakšno razmerje je bilo med slovensko »kmečko zvezo« in hrvaškim »bratstvom«.

(Se nadaljuje)

Že nad pol milijona poslušalcev na obeh straneh meje

Spominjam se pogovora z dirigentom Oskarjem Kjudrom, ki je bil objavljen konec minulega leta v Primorskem dnevniku. Tedaj je bil Tržaški partizanski pevski zbor še v povojih nastajanja. Skromno je bilo med drugim zapisano, da ne nameravajo ničesar prehitovati in da bodo storili, kar je v njihovih močeh. In če danes zapišem, da je postal zbor že popularen, ne pretiravam. Pevci, med katerimi je večina bivših borcev, menijo: kar so sejali, to tudi žanjejo.

Niti leto ni minilo od tedaj, ko se je v Bazoviškem domu zbralo na prvo vajo kakih 35 pevcev. Nihče ni bil angažiran v drugih zborih. In kakor je res, da je vsak začetek težak, je bil tudi ta. Ni bilo lahko zbrati kar 118 petja željnih ljudi, uskladiti njihove glasove in jih pripraviti za prvi nastop. V sklopu zboru je hkrati nastajal tudi instrumentalni ansambel s harmonikami, tolkalom, kontrabasom in drugimi instrumenti. Redno in disciplinirano delo je rodilo lep sad. Prvi, tako rekoč svoj krstni nastop je imel zbor šele letos junija v tržaškem Kulturnem domu. Ta je prinesel zboru mnogo obojov. Začela so prihajati vabila z vseh strani, celo za nastope na pomembnejših osrednjih proslavah in manifestacijah. Tako lahko danes zabeležimo, da je zbor v tem razmeroma kratkem času nastopil že kar 17-krat pred avditorijem več kot polmilijonske množice poslušalcev. Pevce Tržaškega partizanskega pevskega zboru so poslušali udeleženci osrednje proslave na Dan borca v Ilirski Bistrici, ob Dnevu vstaje in tridesetletnici »Primorskega dnevnika« v Zakrižu pri Cerknem, nadalje številni turisti v koncertni dvorani Postojnske jame, stotisoči udeleženci festivalov lista »Unita« na Pončani in Opčinah pri Trstu ter v Milanu, na proslavi 30-letnice Kosovelove brigade v Štanjelu na Krasu, na proslavi ob odkritju spomenika padlim v NOB v Bazovici, ob 30-letnici zedinjenja Istre in Slovenskega primorja ter otkov z matično domovino v Bujah, poslušala jih je več desetstisočgla množica na tradicionalnem ribiškem prazniku v Izoli in drugod. Menim torej, da je trditve o popularnosti zboru upravičena.

Ko se tako od časa do časa večkrat pogovarjam o vsem tem z vedno zavzetim, neutrudljivim glasbenim umetnikom in bivšim borcem Oskarjem Kjudrom, me navdaja občutek, da pojde ta kolektiv pevcev s svojo odločnostjo in navdušenjem pri širjenju partizanske borbene pesmi in tradicij NOB še mnogo mnogo dlje po začrtani poti. Kajti že sama zamisel o ustanovitvi zboru izhaja iz globoke revolucionarne prepričanosti, iz duha bratstva med slovenskimi in italijanskimi antifašisti, ki je bilo skovano v krvavi vojni. Iz teh idealov je izšel tudi prvi program nastopov in izkazalo se je spet, da je partizanska pesem priljubljena, da jo je treba še nadalje negovati in širiti tudi med mlajšo generacijo.

Ko sem prvič poslušal interpretacijo pesmi iz več kot sto grl kolektiva Tržaškega partizanskega pevskega zboru, me je njihova izvedba globoko ganila. Videl sem, da so se ljudem v moji bližini utirale solze iz oči. In kadar recitatot Julij Guštin izvaja svojo vlogo ob spremljavi bobnenja, tedaj mi zastaja dih v napetem osredotočenju misli. In spomin se vrača nazaj tudi nehoti. Spominjam se svojih pionirskih dni med vojno in po nji, ko je partizanska pesem vžigala duha upornosti našim ljudem, jim dajala neomajnega poguma in jih vodila pri graditvi porušene domovine. Partizanska pesem me prevzame vsega prav tako kot takrat, ko sem leta 1946 prvič poslušal to pesem na nekem zborovanju v Ljubljani v interpretaciji slavnega zboru Jugoslovanske armade »Srečko Kosovel«. In vsakokrat, ko zdaj poslušam te naše pevce, pevce Tržaškega partizanskega pevskega zboru, jih primerjam s pevci zboru »Srečka Kosovel«. »To tudi ni čudno,« meni Oskar Kjuder, »saj me je tedanji dirigent armadnega ansambla »Srečko Kosovel« Rado Simoniti pravzaprav prvi začel uvajati v umetnost dirigiranja. Razumljivo je, da smo nekaj tistega, kar vžiga srce, nekateri podedovali od takrat, ko smo bili člani tistega ansambla. Prizadevamo si, da bi postal tudi naš zbor tak ali vsaj približno.«

Ne bo odveč, če ob tej priložnosti zapišem, kako si kolektiv Tržaškega partizanskega pevskega zboru prizadeva, da bi s svojim delovanjem vplival tudi na reševanje vsakdanjih problemov, s katerimi se srečuje slovenska narodna manjšina v Italiji. Njegovo monolitnost je že čutili povsod, kjer nastopajo napredne sile za uveljavitev narodnostnih in socialnih pravic. S svojim nepristranskim delovanjem se zbor zavzema za spoštovanje načela demokratičnosti, uvajanja dvojezičnosti in utrjevanje

bratstva med tu živečim narodom. Ves zbor kot en moč obsoja nacionalno nestrpnost in česte izbruhe ter zlobne izpade fašističnih plačancev. Prav v tem se TPPZ v marsičem razlikuje celo od nekaterih že obstoječih slovenskih institucij na Tržaškem. Te dni, ob reviji mednarodnih pevskih zborov v Gorici, so nekateri krogi npr. ugotavljali, da ima slovenska narodna manjšina v Italiji le 2 zboru, dejansko pa jih je veliko več, saj imajo svoje pevske zборе skoraj vse vasi v zamejstvu. Zaradi tega bo Slovenska prosvetna zveza v Trstu priredila v Kulturnem domu 10. novembra skupen protestni nastop, na katerem bo seveda nastopil tudi TPPZ, ki ga uradne statistike še ne priznavajo, čeprav je zbor legalno registriran pri tržaškem sodišču že od svoje ustanovitve.

Se in še bi lahko našteval v zvezi s splošnimi prizadevanji Slovencev v zamejstvu, ki jih aktivno podpira TPPZ za doseg tistih pogojev, ki bodo omogočili svobodno življenje. Vendar pogledimo tudi, kako si zbor pomaga samoiniciativno, da bi prišel do sredstev, ki jih potrebuje za svoje delovanje. Za nastop na proslavi v Bujah je bil zbor prvič uniformiran. Marsikdo se je približal pevcem in jih vprašal, kako jim je v tako kratkem času uspelo dobiti uniforme. Gre za strošek več milijonov lir. Zbor si je pomagal pretežno z izdajo lastne publikacije, v kateri so mnogi izredni podporniki objavili svoje oglašje. S takimi publikacijami nameravajo tudi v prihodnje zbirati najnujnejši denar za stroške delovanja, obenem pa bodo s tem utrjevali vezi med pevci in publiko. Pevci upajo, da bodo za svoje delovanje našli razumevanje tudi pri deželni vladi Julijske krajine, da jih bo leta podprla s primerno dotacijo.

Ta sestavek ne bi imel dokončne oblike, če bi ga sklenil, ne da bi omenil vsaj skope obrise nadaljnjih perspektiv, ki jih imajo pred seboj pevci tako množičnega zboru. Razumljivo je, da bo treba repertoar pesmi in programa spreminjati, dopolnjevati in mu dodajati nove stvaritve zbornega petja. Dirigent Oskar Kjuder je v zvezi s tem najprej dejal, da bo zbor nastopil s sedanjim programom še na proslavi v Mačkovi pri Trstu ob 30-letnici požiga vasi, potem 14. oktobra v Carpiju pri Modeni ob otvoritvi muzeja — spomenika bivšim političnim preganjanjem ob navzočnosti predsednika italijanske republike, in nazadnje še v Ljubljani ob letošnjem praznovanju Dneva Republike, verjetno v veliki hali Tovali. Medtem predvideva, da se bodo uresničili tudi dogovori, ki so v teku za snemanje v studijih tržaške Radio-televizije in snemanje za ploščo ljubljanskega »Helidona«. Studio koprške televizije že pripravlja oddajo, ki bo na programu prve dni novembra, in s tem bi naj bile izkoriščene v glavnem vse možnosti za plasman sedanjega programa.

Kakšen bo nov program Tržaškega partizanskega pevskega zboru, še ni dokončno sklenjeno. Obstajajo težnje za pripravo celovečernega nastopa v obliki borbene pesmi skozi recitacijo in s tradicionalnim kolom, ki naj bi prikazal v zgodovinski luči borbo slovenskega naroda za obstoj. To bo težavnejša naloga, vendar istočasno hvaležnejša tudi spričo velikega števila proslav, ki so na vidiku ob obletnicah kmečkih uporov in 30-letnice zmage nad okupatorji. Ob sedanjem navdušenju in trdni volji, ki jo kažejo pevci tega monolitnega zboru nekdanih partizanov s Tržaškega, je pričakovati, da bodo svoje načrte tudi uresničili.

DJ. PLANJAVEC

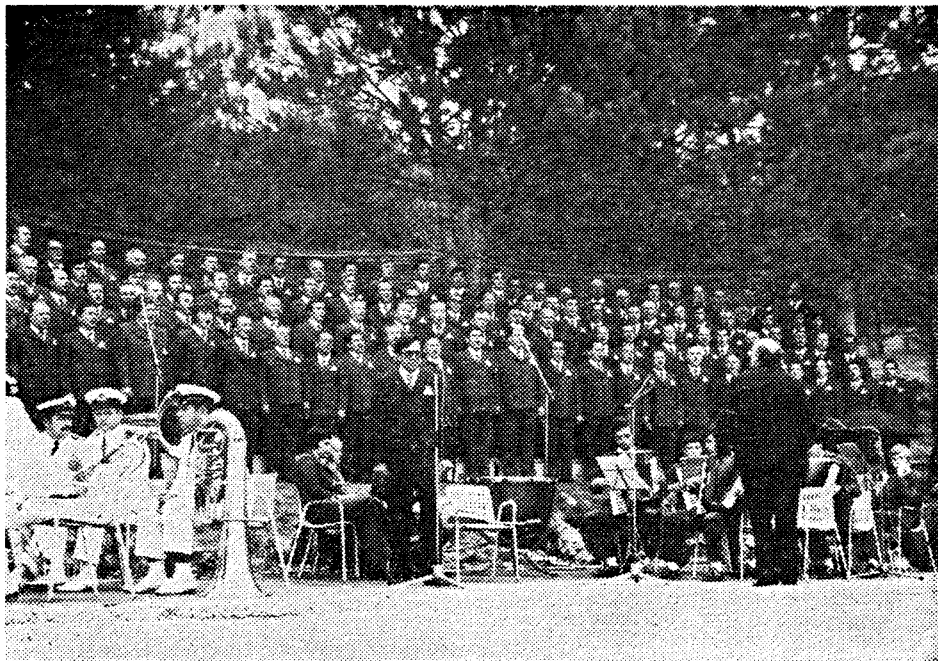
OBVESTILO

Na ustanovni skupščini aktivstov severno-primorskega okrožja OF dne 23. septembra 1973 v Cerknem so udeleženci skupščine prejeli vprašalnike, prek katerih želi komisija za proučevanje zgodovine pri odboru aktivstov severno-primorskega okrožja OF organizirati dejavnost komisije.

Komisija naproša, da vprašalnike udeleženci skupščine čimprej dostavijo na občinsko konferenco SZDL Idrija.

Aktivisti OF severno-primorskega okrožja, ki se ustanovne skupščine niso udeležili, pa lahko dobijo vprašalnike na tajništvu občinske konference SZDL Idrija — študentska št. 1.

Komisija za proučevanje zgodovine pri odboru severno-primorskega okrožja OF — občinska konferenca SZDL Idrija

Tržaški Partizanski pevski zbor na proslavi v Bujah

Protesti proti razstrelitvi spomenika na Robežu

Odmev na podli neonacistični zločin — razstrelitev spomenika partizanskim borcem na Robežu pri Apačah na Koroškem je čedalje glasnejši. Protestov proti temu zločinskemu početju, ki ima svoje pobudnike v vodstvu zloglasnega »Heimatdienst« na Koroškem je vse več, vse več pa je tudi obsodb na račun avstrijskih organov, ki ne ukrepajo proti iniciatorjem dovolj odločno, da bi preprečile take in slične incidente.

V preteklem tednu so med drugimi poslali svoje proteste tudi:

Preživeli interniranci iz Laškega, Hrastnika, Trbovelj in Zagorja ob Savi. S svojega skupnega zboru so naslovili protestno pismo na avstrijski konzulat in v njem obsodili divjako neonacistično početje, ki nas je vse globoko pretreslo in prizadelo.

Občinski odbor ZZZ NOV Vrhnika je na svoji razširjeni seji izrazil ogorčenje nad dejanji neonacistov na Koroškem in naglasil zahtevo po ukrepih, ki naj zagotovijo nadaljnje dobre sosedske odnose med našo državo in Avstrijo.

ZZB NOV občine Hrastnik je v protestnem pismu najodločneje obsodila gnusni zločin koroških fašističnih sil. V njem zahteva tudi naj pristojni organi ukrepejo vse,

kar je potrebno, da se dokončno neha gonja proti naši narodnostni manjšini na Koroškem.

Aktiv ZZZ podjetja »Tekstilindus« v Kranju, zbran skupno s člani drugih družbeno političnih organizacij v podjetju, najostreje obsoja razstrelitev pred kratkim postavljenega spomenika, posvečenega partizanskemu boju na Robežu pri Apačah. Na tem sestanku so protestirali tudi proti fašističnemu nasilju v Čilu.

Občinska vodstva družbeno-političnih organizacij, med katerimi sta tudi občinska odbora ZZZ NOV in ZRVS v Ribnici, sporočajo globoko ogorčenje vseh občanov zaradi dogodkov na Koroškem in zaradi razstrelitve spomenika borcem proti fašizmu na Robežu, kar vse je boleče odjeknilo med tamkajšnjimi občani. Odločno so tudi obsodili zadnje dogodke v Čilu in teror tamkajšnje vojaške hunte nad demokratičnimi elementi čilskega ljudstva.

Mestni odbor zveze prostovoljcev, borcev za severno mejo 1918/19 v Ljubljani najostreje obsoja mlahav in neobjektiven odnos pristojnih avstrijskih organov do vseh dogodkov, ki so naperjeni proti koroškimi Slovincem.

Pripravili bodo zbornik vojaških vojnih invalidov NOB

Na seji komisije za vojaške vojne invalide republiškega odbora ZZZ NOV, ki je bila 25. septembra letos, so med drugim razpravljali tudi o tem, da bi za 30-letnico osvoboditve pripravili izdajo posebnega zbornika vojaških vojnih invalidov, udeležencev NOB. Ta zbornik naj bi bil skromen prispevek v zakladnico dokumentov iz NOB.

Za izvedbo te namere so seveda potrebni mnogi podatki, ki pa jih ni mogoče zbrati drugače kot iz odgovorov invalidov na določena vprašanja. Zato so člani komisije izdelali obrazec posebne popisnice, ki naj bi jo izpolnil vsak vojaški vojni invalid — udeleženec NOB.

Toda vse to je le pobuda komisije. Ta se namreč zaveda, da pridejo s terena za izvedbo te zamisli lahko zelo koristni predlogi. Zato je sklenila poslati osnutek popisnice skupaj s posebnim dopisom komisijam VVI občinskih odborov ZZZ NOV, ki naj jih skupaj s predstavniki združenj preučijo in nato pošljejo k vsemu temu svoje mnenje in dopolnilne oziroma spreminjalne predloge k popisnici.

Brž ko bo komisija dobila odgovore in predloge, bo takoj pripravila vse, kar je za tak popis potrebno. Seveda bodo morali pri tem sodelovati vsi prizadeti, predvsem posamezni vojaški vojni invalidi, ki bodo popisnico izpolnjevali, pa tudi komisije VVI občinskih odborov ZZZ NOV, ki

bodo v svojih občinah neposredno vodile ta popis.

Osnutek popisnice vsebuje poleg osebnih podatkov še datum in način ranitve, poškodbe ali bolezni, kraj in način zdravljenja, pripadnost partizanski enoti, navedbo zdravstvenega osebja in drugih ranjencev v bolnišnicah, v katerih so se zdravili, pa tudi opis dogodka, ki je bil neposredno povezan z ranitvijo poškodbe ali bolezni prizadetega invalida. Še posebej velja opozorilo tistim invalidom, ki hranijo kakršnekoli originalne dokumente v zvezi z ranitvijo ali zdravljenjem iz časa NOB, naj jih priložijo k popisnici ali pa oskrbijo v ta namen fotokopijo.

V ta popis bo treba poleg še živečih vojaških vojnih invalidov zajeti tudi ranjence, ki so umrli že med NOB ter ranjence, oziroma invalide, ki so umrli po osvoboditvi. Za vse živeče in po osvoboditvi umrle invalide bo mogoče dobiti potrebne podatke iz dokumentacije občinskih služb za varstvo VVI in borcev NOV, za tistimi ranjenci, ki so umrli med vojno, pa bo treba poizvedovati pri njihovih svojcih in nekdanih soborcih.

O celotnem tem predlogu bodo razpravljale še komisije VVI občinskih odborov ZZZ in združenja VVJ. Na temelju njihovih pripomb in izpreminjenih predlogov bo izdelana dokončna popisnica in izveden popis vseh živih in umrlih invalidov NOB.

V. M.

**kamniška
GORCICA**

NOVA SOVJETSKA PODMORNICA

Norveško obrambno poveljstvo je pred kratkim sporočilo, da je posadka njihovega ogledniškega letala tipa orion imela priložnost videti in fotografirati povsem nov tip sovjetske podmornice s šestnajstimi medcelinskimi balističnimi raketami. Te rakete, poroča norveško poveljstvo, imajo doseg 7.000 kilometrov in lahko s kateregakoli položaja v Norveškem morju dosežejo vsak cilj v ZDA in evropskih deželah NATO.

Ni znano, ali je norveško izvidniško letalo iznenadilo podmornico na površini, ker se ni mogla pravčasno umakniti v globline, ali pa je njen poveljnik iz kakršnihkoli razlogov dobil ukaz, naj se da odkriti in fotografirati, piše norveški dnevnik Aftenposten.

Po že poprej objavljenih podatkih o novi sovjetski podmornici razreda delta je znano, da so podmornice te vrste dolge 120 metrov, da njihove posadke štejejo po 120 mož, da podmornice dosežejo hitrost 46 km na uro in da so oborožene z dvanajstimi medcelinskimi balističnimi raketami.

zanimivosti

UMIRAJOČI SEATO

V paktu SEATO, k naj bi, po mnenju Američanov, obvaroval Azijo pred sovjetskimi vdorom, so bile le tri azijske dežele (Filipini, Tajsko in Pakistan), medtem ko so glavno vlogo igrale ZDA, Velika Britanija, Francija, Nova Zelandija in Avstralija. Malezija, Singapur in Indija so zavrnile povabilo, naj se vključijo v pakt.

Pakt SEATO je sedaj, kot vse kaže, v zadnjih vzdihljajih. Pakistan namerava v novembru izstopiti, Francija pa je sklenila, da ne bo več plačevala 13 % njegovega proračuna kot doslej. Nova laburistična vlada Nove Zelandije je sporočila, da se njen predstavnik ne bo udeležil prihodnje seje, čedalje manj zanimanja za SEATO pa je tudi v Avstraliji.

ZDA nameravajo »oživiti« umirajoči pakt SEATO tako, da bi odslej večjo pozornost posvečali gospodarskemu sodelovanju, manjšo pa vojaški plati. Kljub temu je zelo vprašljivo, ali bo ta sprememba lahko rešila pakt pred popolnim razpadom.

OBOROŽENE SILE OBEH BLOKOV

Nemoč zaradi prevelike moči

Vojaški potencial članic NATO

V NATO so se med 4. aprilom 1949 in 9. majem 1955 vključile naslednje dežele: ZDA, Kanada, Velika Britanija, Italija, Francija, Belgija, Nizozemska, Norveška, Portugalska, Danska, Luksemburg, Islandija, Grčija, Turčija in Zahodna Nemčija. Po letu 1969 vsaka članica lahko izstopi iz organizacije, če to sporoči leto dni vnaprej. Podpisani sporazum pa velja 50 let.

Leta 1966 je iz vojaške zveze izstopila Francija.

Sedež zveze je v Bruslju, konference ministrov pa sklicujejo po prestolnicah držav članic. Za organizacijo dela je odgovoren generalni sekretar s svojimi številnimi namestniki. Načelniki generalštabov (razen francoskega in islandskega) sestavljajo vojaški odbor, ki sprejema ukaze za evropsko zavezniško poveljstvo (ACE), atlantsko zavezniško poveljstvo (ACLANT) in zavezniško poveljstvo za območje Rokavskega preliva (ACCHAN).

ACE ima svoj generalštab v Belgiji, njegova oblast pa se razteza po vsej zahodni Evropi (razen nad Veliko Britanijo, Francijo, Islandijo in Portugalsko) ter nad Turčijo. Poveljuje mu neki ameriški general. To poveljstvo ima na voljo 60 divizij, 6000 oklepnih vozil, 2900 taktičnih letal v 150 oporiščih in 7000 jedrskih taktičnih bojnih glav, ki pa jih čuvajo Američani. Oborožene sile štejejo skupno več kot tri milijone mož. Od ACE so odvisna tudi tri nižja poveljstva (centralno, severno in južno).

Generalštab ACLANT, ki ima sedež v ameriškem mestu Norfolk, pokriva atlantske vode vse od Severnega tečaja do južnega povrtnika vključno s portugalskimi teritorialnimi vodami. Poveljuje mu neki ameriški admiral.

ACCHAN ima svoj sedež v Northwoodu pri Londonu, pokriva pa območje Rokavskega preliva in južni del Severnega morja. Poveljuje mu neki britanski admiral.

Ameriške sile, ki so razporejene v evropskih deželah, so razdeljene takole:

— v Zahodni Nemčiji je VII. armada, ki šteje skupno 190.000 mož, poleg tega pa še XVII. zračna flotila (325 letal) in enota raket PERSHING z dometom 800 km;

— v Veliki Britaniji je III. zračna flotila s približno 250 letali;

— v Italiji sta dve skupini raket HONEST JOHN (domet 40 km), dve skupini raket SERGEANT (domet 130 km) in skupina 25 lovskih bombnikov in 16 transportnih letal;

— V Turčiji je skupina transportnih letal;

— na Sredozemskem morju križari VI. ladjevje, ki ima med svojimi 50 ladjami tudi tri letalonosilke in pet raketnih podmornic.

Poleg tega so v ZDA še druge enote, namenjene za okrepitev VII. armade v Evropi (divizija mehanizirane pehote, oklepni

polk in skupina posebnih enot za protigverilsko dejstvovanje).

Britanska armada, ki je razporejena ob Renu, pa ima pet oklepnih, eno mehanizirano in dve artilerijski brigadi ter protiletalski raketni polk (skupno 55.000 mož).

V Nemčiji so še francoske enote (dve mehanizirani diviziji in štirje bataljoni z raketami HONEST JOHN s skupno 25.000 možmi), pa tudi belgijske, kanadske in nizozemske enote (skupno 30.000 možmi).

Oborožene sile vzhodnih dežel

Varšavski pakt je vojaška zveza, ki predstavlja »sporazum prijateljstva, medsebojne pomoči in sodelovanja«, podpisale pa so ga 14. maja 1955 v Varšavi Sovjetska zveza, Albanija, Bolgarija, Čehoslovaška, Vzhodna Nemčija, Poljska, Romunija in Madžarska. Albanija pa je leta 1968 izstopila iz zveze.

Vrhovni organ te zveze je politični odbor, ki ga sestavljajo prvi sekretarji komunističnih partij, predsedniki vlad ter ministri za zunanje zadeve in obrambo.

Druge po svojem pomenu je vrhovno zavezniško poveljstvo, ki prenaša ukaze oboroženim silam. Vrhovni poveljnik je Rus. Sestavni del tega poveljstva sta odbor za obrambo, v katerem so obrambni ministri, in vojaški svet z načelniki generalštabov in stalnimi vojaškimi predstavniki dežel, ki so članice varšavskega sporazuma.

V primeru vojne bi oboroženim silam poveljevala Sovjetska zveza. Poveljstvo protizračne obrambe varšavskega sporazuma je v Moskvi, in sicer v pristojnosti vrhovnega poveljnika sovjetskih protiletalskih sil.

Članice varšavskega sporazuma, ne upoštevajoč Sovjetske zveze, imajo skupno 32 mehaniziranih pehotnih divizij, po eno padalsko in amfibijsko divizijo ter pet oklepnih in dve padalski brigadi. Poleg tega imajo še štiri pehotne in eno kadrovske oklepne divizije. Njihove oborožene sile imajo 14.000 tankov. Od pomorskih enot je treba omeniti 7 podmornic, 6 torpednih lovcev, 70 eskortnih ladij, 35 raketnih patrolnih čolnov, 112 torpedovk, 50 minolovcev in 60 desantnih ladij. Sem pa sodi tudi 2000 bojnih letal. V oboroženih silah teh dežel (brez Sovjetske zveze) je skoraj milijon mož.

Upoštevati pa je treba še oborožene sile Sovjetske zveze, ki ima v drugih vzhodnoevropskih deželah 31, v evropskem delu Sovjetske zveze 60, med Volgo in Bajkalom 8, ob Kavkazu in v zahodnem Turkestanu 21 in vzdolž kitajske meje 44 divizij.

Vzhodne dežele imajo 140 težkih in 700 srednjih bombnikov ter 50 zračnih cistern, poleg tega pa še 4300 taktičnih letal, 1700 transportnih letal in 800 helikopterjev, namenjenih za potrebe kopenske vojske.

Med protiletalskimi silami je treba poleg velikega števila malokalibrskih topov omeniti še kakih 10.000 raketnih ramp v 1600 oporiščih ter 64 ramp za protiraketne izstrelke v štirih oporiščih okrog Moskve.

Dejanska moč, s katero se oba bloka medsebojno strahujejo, pa je 1530 balističnih medcelinskih izstrelkov, 600 raket večjega in srednjega dometa in 560 podmorniških raket na vzhodni strani in 1054 medcelinskih balističnih izstrelkov ter 656 raket tipa POSEIDON in POLARIS na zahodni strani.

»CORRIERE DELLA SERA«

Nove mine in razstreliva

Tuji strokovnjaki menijo, da bodo mine še dolgo ostale sestavni del oborožitve kopenske vojske, zakaj mine imajo veliko rušilno moč, njihova uporaba pa resno vpliva na nasprotnikov bojni duh. Najpogostejše jih bodo uporabljali pri obrambi.

Med poglavitne značilnosti novih tipov min sodi prehod na nekontaktno vžigalnike. Znani so vžigalniki z vibracijskim, akustičnim, infra rdečim in magnetnim učinkovanjem. Iz podatkov, objavljenih v tujem tisku, je mogoče sklepati, da jih je mogoče imeti v bojnem položaju neomejeno dolgo časa in da zanesljivo delujejo v vseh bojnih razmerah.

Veliko pozornost pa v zadnjem času posvečajo minam, ki naj bi bile izdelane tako, da jih ne bi bilo mogoče odkriti z indukcijskimi minoiskalci. Med take mine sodijo mine s plastičnim ohišjem (ameriška M-19, angleška L 3 AL in druge), pa tudi mine brez ohišja (francoske mine DM-11, s katerimi je oborožena zahodnonemška vojska). Očitno je, da bodo v naslednjih letih uporabljali predvsem te vrste min.

Z jedrskim orožjem je nastalo tudi vprašanje, kako izdelovati mine, ki bi bile odporne na udarni val. Zato v novejših minah uporabljajo odpornejše vžigalnike.

Veliko prihodnost obetajo v tujini tako imenovani protibojni minam tipa M-66 (ZDA). Gre za protitankovsko kumulativno mino kal. 88,9 mm za bazuke M-29, ki jih lahko izstrelje z zelo preproste naprave. Mina ima nekontaktni vžigalnik s kombiniranim učinkom (vibracijskim in infra rdečim).

Veliko pozornost posvečajo tudi miniaturizaciji min. Tako na primer so namesto ameriške protipehotne mine M-14, ki je skupno s 30-gramskim eksplozivnim nabojem težka 130 gramov, uvedli v oborožitev mino M-25. Ta mina je težka le 90 gramov, od česar odpade na razstrelivo 8,5 grama. Mina je zadržala prejšnjo rušilno moč glede na to, da ima kvalitetnejše razstrelivo in da ima naboj kumulativno obliko.

Pričakovati pa je treba tudi povsem nove tipe protipehotnih min. Ameriška vojska je dobila model »fragmacord«. V tem primeru gre za 760 cm dolgo eksplozivno vrstico. Nanjo pa nataknejo kovinske obročke, ki s svojimi drobci ob eksploziji povzročajo izgube nasprotnikovi pehoti. Mina ima potezni vžigalnik.

Poleg tega so konstruirali mino, ki pri postavljanju sploh ni nevarna, je pa zelo občutljiva na tresljaje. Njen vžigalnik vključuje v električno mrežo, toda aktivira se lahko šele potem, ko se električna napetost s pomočjo kondenzatorjev dovolj dvigne. Drugi tip mine (na pritisk) pa po ustreznem času postane pod vplivom vlage iz zraka povsem neškodljiv.

Uporabljajo pa razen formacijskih še mine, ki jih je moč izdelati na kraju samem. V te namene predvidevajo najrazličnejša razstreliva in vžigalnike...

V armadah zahodnih dežel so v zadnjem

času začeli uporabljati tudi razna nova razstreliva. Poleg že znanega trotila so zelo razširjena plastična razstreliva, iz katerih izdelujejo naboje ustreznih oblik. V ZDA izdelujejo večnamenska razstreliva, ki za udarce, pritiske in nasprotnikove krogle niso občutljivi. Ravnanje z njimi sploh ni nevarno, uporabljajo pa jih lahko v trdem ali tekočem stanju.

Zelo si prizadevajo, da bi bilo za izdelavo minskih eksplozivnih ovir porabljenega čim manj časa in da bi bila bojna pripravljenost min dosežena kar najhitreje. Za to uporabljajo minopolagalce. Če pa gre za razstrelivo v tekočem stanju, uporabljajo posebno napravo, s katero je mogoče pod ustreznim pritiskom spraviti razstrelivo v tla, v te eksplozivne naboje pa potem na podoben način potisnejo vžigalnike.

Da bi bile minske ovire na kakršnemkoli zemljišču in ob kakršnemkoli vremenu čim hitreje postavljene, »sejejo« mine kar s helikopterji. Tuji strokovnjaki menijo, da je s tem mogoče pravočasno zaščititi boke prodirajočih enot pred sovražnikovimi protinapadi ter boke enot v sovražnikovi globini. Pomanjkljivost tega načina je v tem, ker min ni mogoče maskirati, vendar menijo, da je pomembnejša od omenjene pomanjkljivosti taktična prednost. Gre namreč za to, da sovražnik pri manevrskem dejstvomvanju ne more čakati dotlej, da bi bili izdelani prehodi v ovirah, ampak jih mora obiti.

V tujem tisku je mogoče zaslediti tudi podatke o tem, da se da mine trositi ne le s helikopterji, ampak tudi s taktičnimi letali. V tem primeru mečejo mine z višine do 1000 metrov in ob hitrosti 500 km na uro. Mine, ki jih mečejo iz letal, so v posebnih škatlah in opremljene s stabilizatorji, kar jim omogoča pravilno in mehko pristajanje.

Velike možnosti glede boja z oklepnimi cilji daje postavljanje ovir s pomočjo raket, letalskih kaset in granat. Na ta način je mogoče hitro minirati rajone, ki jih je zavzel sovražnik.

Za pravočasno odkrivanje sovražnikovih izvidniških dejavnosti in odpranje prehodov v minskih eksplozivnih ovirah uporablja ameriška vojska signalne mine M-48 in M-49, ki osvetljujejo zemljišče v premeru do 540 metrov, in majhne zvočne mine, ki jih postavljajo na pristopih k oviri.

Za zavarovanje minskih eksplozivnih ovir pa uporabljajo posebno napravo, ki so jo Američani preskusili v Južnem Vietnamu. Tako imenovani »vzhodni detektor« ni nič drugega kot namotana žica, ki jo postavijo na tla in jo skrbno maskirajo. Ko gredo sovražnikovi vojaki ali vozila prek detektorja, se na indikatorju centralne postaje pojavi električni signal.

V tujini imajo potemtakem miniranje zemljišč in objektov za učinkovit način boja. Zato v tujih armadah še nadalje pripravljajo nove vrste min in raziskujejo načine njihove uporabe.

NATO		VARŠAVSKI SPORAZUM	
ZDA, Kanada, Norveška, Danska, Nizozemska, Belgija, Velika Britanija, Zahodna Nemčija, Luksemburg, Francija, Italija, Grčija, Portugalska, Turčija, Islandija		ZSSR, Poljska, Vzhodna Nemčija, Čehoslovaška, Madžarska, Romunija, Bolgarija	
Oborožene sile	5.650.000		4.300.000
Tanki	22.650		21.700
Letala	12.100		11.000
Podmornice	261		361
Letalonosilke	27		2
Rakete »zemlja—zemlja«	Medcel. 1.054	Srednjega dometa 600	Medcel. 1.530
Rakete »morje—zemlja«	656		560
Strateški bombniki	566		140
Taktični bombniki	5.260		4.300

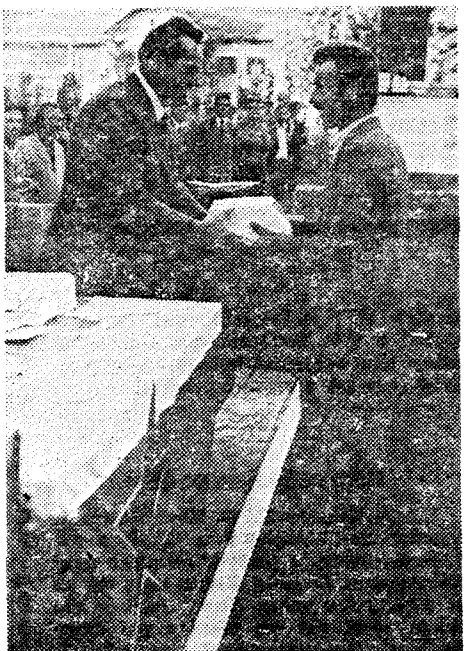
Levo so navedene sile držav — članic NATO skupaj z ameriškimi silami v celem svetu. Desno so sile članic Varšavskega sporazuma s sovjetskimi silami v azijskem delu ZSSR.

Še boljši od najboljših

Po prispevkih o letošnjem republiškem orientacijsko-taktičnem tekmovanju slovenskih rezervnih vojaških starešin, ki smo jih priobčili v prejšnjih dveh številkah, nam ostane še zadnje dejanje — da izpolnimo obljubo, ki smo jo dali zadnjič, da namreč predstavimo bralcem najboljše tri ekipe, najboljše tri posameznike ter najboljše tri strelce s pištolo, skratka tiste rezervne starešine, ki so še boljši od najboljših.

Kot je znano, je zmagala ekipa ZRVS iz Ormoža; zbrala je 769 točk, in sicer se je pri posameznih tekmovanjih elementih izkazala takole: v vojaški teoriji so zbrali 145 točk, v taktiki 220, v topografiji 97, v streljanju 118 ter na pohodu po azimutu ter v preizkusu kondicije 189 točk. Ekipo so sestavljali vodja Boris Verbančič — rezervni poročnik iz osnovne organizacije Ivanjke, Marjan Vnuk — rezervni podporočnik iz iste osnovne organizacije ter Maks Antolič, rezervni kapetan iz osnovne organizacije Miklavž. Fantje so že preizkušeni tekmovalci ter zares odlični rezervni vojaški starešine. Letos so tekmovali že nekajkrat — najprej na pohodih v združenjih, nato na občinskem tekmovanju ter še na medobčinskem orientacijskem pohodu v Mariboru, kjer so se pomerile ekipe Maribora, Slovenske Bistrice, Ptuja, Ormoža, Lenarta in Ljutomer, in na medrepubliškem orientacijskem patrolnem pohodu »SODELOVANJE BRATSTVA IN PRIJATELJSTVA«, ko so tekmovali hrvaške ekipe iz Čakovca, Varaždina, Koprivnice in Krapine ter slovenske ekipe iz Slovenske Bistrice, Ptuja in Ormoža. Verbančič, Vnuk in Antolič so se na vseh teh tekmovanjih izkazali v povprečju najboljše — in bili tako izbrani v ekipo, ki je 29. septembra v Dobrni zastopala Ormožane na republiškem tekmovanju.

Pripravljati so se začeli že junija, hkrati s pripravami na izpite v svoji organizaciji. Uporabili so vse predpisane materiale, si pomagali še precej »na lastno roko«, popoldne — po službi — pa hodili na kondicijske treninge, na vaje v hoji po azimutu

Prvi med posamezniki je bil Ormožan Maks Antolič. Za nagrado je dobil uro, daljnogled in oficirsko torbico.

Prvovrščena ekipa Ormoža je dobila pokal v trajno last ter prehodni pokal. Iz rok predsednika RO ZRVS Slovenije dipl. inž. Slavka Korbarja ju je v imenu ekipe prejel njen vodja Boris Verbančič, med posamezniki drugi.

ter na strelske vaje. Vsi trije so vključeni v strelske družine v svojih krajih in so si tam nabrali precej znanja in spretnosti, vendar s pištolo tam niso streljali; da so bili dobri tudi v tem delu letošnjega republiškega tekmovanja RVS (Verbančič je bil tretji najboljši strellec z 42 krogi od 50 možnih), je izključno zasluga vaj v okviru organizacije rezervnih vojaških starešin. Ormoški »rezervisti« so že lani, prav tako pa tudi letos na vseh tekmovanjih poleg streljanja s polavtomatsko puško imeli tudi streljanje z vojaško pištolo, vsem tem pa je botrovalo predhodno še in še ur strelskih vaj. In rezultati niso izostali.

Tudi Tolminci — Roman Krivelari, Stefan Kutin in Zdenko Copi, ki so kot ekipa zbrali 707 točk, so se pripravljali podobno. V vojaški teoriji so nabrali 115 točk, v taktiki 245, v topografiji 106, v streljanju 53 ter med pohodom 198.

Člani tretjevrščne ekipe, ki je bila iz Novega mesta, so bili Vojko Grobovšek, Bogdan Mali in Anton Sečen. Vsi trije skupaj so zbrali v vojaški teoriji 154 točk, v taktiki 220, v topografiji 86, v streljanju 47 in pohodu 198, skupaj torej 705 točk.

Tem trem ekipam so do 10. mesta sledile naslednje ekipe: POSTOJNA (261), BREZICE (250), LENART (255), SLOVENSKA BISTRICA (250), VRHNIKA (240), TRZIC (229) in LJUBLJANA-SISKA (249 točk).

Pri posameznikih so prve tri nagrade »pobrali« — dva Ormožana, o katerih smo že spregovorili, Maks Antolič in Boris Verbančič, ter Jože Šantelj iz Postojne; ta je zbral 261 točk, Antolič in Verbančič pa 266 oziroma 262 točk. Postojnčan Jože Šantelj pravzaprav niti ni pravi Postojnčan, saj je član osnovne organizacije RVS Bukovje. Na tekmovanju v Dobrni je v vojaški teoriji zbral 40 točk, v taktiki 80, v topografiji 37, v streljanju z vojaško pištolo 41(!) ter na pohodu po azimutu 63 točk.

Do 20. mesta so se za temi tremi zvrstili naslednji posamezniki: 4. Bogdan Mali iz Novega mesta (256), 5. Roman Krivelari iz Tolmina (255), 6. Janko Banič iz Lenarta (255), 7. Jože Truden iz Cerknice (251), 8. Anton Kolar iz Slovenske Bistrice (250), 9. Polde Rovar iz Brezice (250), 10. Jože Golja iz Šiške v Ljubljani (249), 11. Janez Koselj iz Radovljice (248), 12. Alojz Škrbinc iz Šiške (246), 13. Jože Perko iz Ptuja (244), 14. Anton Arh iz Logatca (243), 15. Marjan Vnuk iz Ormoža (241), 16. Roman Zupšek iz Celja (240), 17. Lovro Noviček z Vrhnike (240), 18. Ferdo Kočica iz Smarja pri Jelšah (239), 19. Nikola Marjanovič iz Mozirja (237), 20. Maks Bohte iz Kamnika (234 točk).

Ob podelitvi nagrad so posebna priznanja dobili tudi najboljši strelci tekmovanja. Izročil jim jih je sekretar Strelske zveze Slovenije Franc Titan: ekipi Ormoža za največ nastreljanih krogov — 118 od 150 možnih ter posameznikom Jožetu Perku iz Ptuja (49 od 50 možnih krogov), Vinku Mavu iz ljubljanske občine Center (44) ter Borisu Verbančiču iz Ormoža (42 krogov).

Ptujčan Jože Perko je med tamkajšnjimi rezervnimi starešinami sploh znan kot eden najboljših strelcev z vsemi orožji, s katerimi streljajo na vajah. Po činu je rezervni poročnik, po poklicu pa učitelj in že šest let vodi strelsko družino na osemletki v Podlesniku. Streljanje s pištolo vadi predvsem z malokalibrsko športno pištolo, vojaška pištola mu pride v roke v glavnem le na vajah partizanske enote, katere pripadniki, in le včasih tudi na vajah rezervnih starešin. A mirna roka je mirna roka in ostro oko ostane ostro, naj bo orožje tako

Ob koncu je vse tekmovalce republiškega orientacijsko-taktičnega tekmovanja v Dobrni pozdravil tudi prvi komandant slovenske partizanske vojske Franc Leskošek-Luka. (Vse slike: MARJAN GARBAJS)

ali tako; kjer je znanje in spretnost, je tudi uspeh.

Drugi med najboljšimi strelci pa je bil Ljubljčan Vinko Mav s 44 krogi. V organizaciji rezervnih starešin ga poznajo kot nadvse vestnega člana; vse izpite v organizaciji je opravil z odličnim uspehom, predvsem pa je zelo dober v taktiki in streljanju; v taktiki še predvsem dosti presega znanje, ki si ga sicer pridobi podoficir. Zaradi teh dveh »vrtilin« je bil tudi določen v letošnjo ekipo ZRVS Ljubljana-Center za tekmovanje v Dobrni. Streljanje z vojaško pištolo je vadal z drugimi rezervnimi starešinami iz Centra na strelišču na Dolenjski cesti in bil vedno zelo dober. Star je 23 let in zaradi prezahtevnosti še ni član nobene strelske družine. Pa menimo, da je takemu strelcu vendarle mesto tudi tam.

MIROSLAV ULČAR

AKTUALEN VOJAŠKO-POLITIČNI KOMENTAR

Ofenziva na Sinaju

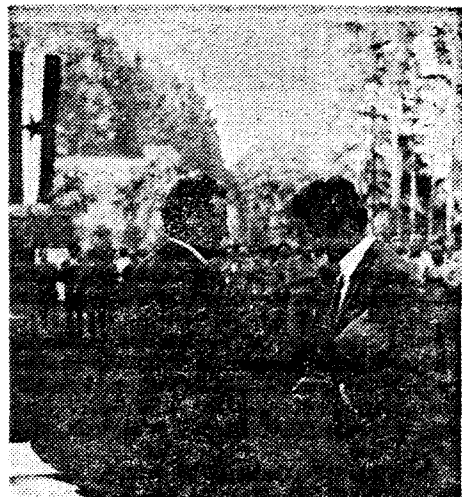
V teh prvih dneh, ko se je stanje ne vojne in ne miru na Bliznjem vzhodu spremenilo v pravo vojno, ko podatki, ki prihajajo s tega bojišča, največkrat niso niti povsem natančni in si nasprotujejo, je težko dajati oceno in napovedovati končni izid spopada. Ni pa nobenega dvoma o pravem bistvu spopada in o končnih ciljih, ki sta si jih zastavili ena in druga vojskujoča se stran — arabske dežele in Izrael. V teh prvih dneh spopada pa je več kot očitno in izredno pomembno — pomembno predvsem za ves arabski svet, da so Izraelci, ki so pred dobrimi šestimi leti bliskovito končali umazano agresivno vojno, prvič v defenzivi.

Odnosa vojaških moči Izraela in treh sosednjih arabskih držav — Egipta, Sirije in Libanona — potemtakem sedaj ni mogoče meriti samo na podlagi golih števil. Te številke so se v minulih letih nenehno spreminjale in ob približno tehnično enakovrednih bojnih sredstvih se je njihovo število vedno nagibalo v korist arabskim vojaškim silam. V tehničnem pogledu — takšne so bile ocene vojaških strokovnjakov, predvsem zahodnih — pa so piloti arabskega letalstva občutno zaostajali za svojimi nasprotniki. Toda: ta ocena je veljala še v petek, v nedeljo in ponedeljek pa se je prvič zgodilo, da so arabska letala napadala izraelske letališča in operativno globino izraelske armade. Egipčansko letalstvo pa je, prvič po vojni leta 1967, aktivno nad domala celotnim področjem sinajskega polotoka. Nekaj se, potemtakem, bistveno spreminja v arabsko korist.

Tudi na zemlji govorijo številke in podatki o poteku bojev v prvih dneh v arabsko korist. Dosedanje razmerje tankovskih enot — vzemimo to kot primer — arabskih dežel in Izraela je bilo 3,5:1 v korist arabskih dežel. Na frontni črti ob sueškem prekopu pa je bilo na začetku spopada trinajst egipčanskih proti petim izraelskim divizijam. To je, več kot očitno, ogromna premoč Arabcev sploh in posebno Egipta tudi na zemlji.

Očitno pa postaja, da bodo najpomembnejše operacije — poleg tistih na Golanski planoti — vsekakor teklo na Sinaju in nad njim. Sinajski polotok pa je pretežno peščena puščava, njegov južni del pa je značilen tudi zaradi visokega zemljišča, ki ponekod presega 2500 metrov nadmorske višine. Za vodenje operacij je najugodnejši njegov severni in srednji del, ki pa sta le slabo naseljena, posebno njegov srednji pas. Potemtakem je to zelo težko področje za vodenje vojaških operacij in te lahko uspešno izvajajo le ob komunikacijah, se pravi po smereh podpreti, pa jih je treba z letalskimi enotami. Oklepne enote in vojaško letalstvo bodo torej igrali najpomembnejšo vlogo tudi v tem spopadu. Kdor bo vladal zračnemu prostoru nad Sinajem, ta bo tudi vojaško gospodaril na peščinem Sinaju, na zemlji.

Toda — povrnilo se nazaj, na Sueški prekop. Dejstvo je, da je skok čez prekop Egipčanom omogočil vojaško moč, ki je bila v vseh teh letih osredotočena in v nenehni pripravljenosti na zahodni obali prekopa. In prav ta vojaška moč, predvsem pa raketni izstrelki vrste frog-3 in frog-7, ki imajo doseg od 15 do 60 kilometrov, ter vojaško letalstvo so omogočili preskok čez prekop. Rakete in letalstvo so morali zagotoviti premoč v zraku, da bi lahko presedali prekop s pontonskimi mostovi. Brez premoči v zraku bi namreč bilo nemogoče postaviti mostove, brez nadaljnje premoči v zraku pa ti mostovi tudi lahko hitro spet postanejo plen izraelskega letalstva. S njihovim rušenjem pa bi bile egipčanske zile na vzhodni strani prekopa odrezane od lastnega zaledja. In Egipčani tega ne smejo dovoliti.

Sekretar Strelske zveze Slovenije Franc Titan čestita najboljšemu strelcu s pištolo Jožetu Perku iz Ptuja.

Ob vsem tem pa se seveda zastavlja še vprašanje odpiranja morebitne tretje fronte, o kateri se govori vse glasneje, fronte z Jordanijo. Vojskovodje so se vedno bali raztegnjenih front, na katerih so izgubili vpogled nad položaji in — živce. Izrael je, gledano z vojaške plati, že sedaj v nehalnem položaju, ker ima odprti dve fronti — eno na severu, na Golanski planoti, in drugo na jugu, na Sinaju. Fronta z Jordanijo bi bila potemtakem nova odprtina v njegovem — sedaj obrambnem! — vojnem sistemu, ki bi jo Izrael zelo težko mašil, predvsem zaradi tega, ker sedaj — za razliko od leta 1967 — pobuda ni v njegovih rokah. Če smo rekli, da je prekop težka ovira za Egipt, lahko cenimo, da bi v primeru odpiranja tretje fronte za Izrael bil Sinaj izredno težka ovira, predvsem v primeru, ko bi Izraelci morali manevrirati z vojaškimi silami po notranjih smereh.

Očitno je, da je zares težko napovedati potek in konec spopada. Toda očitno je tudi nekaj drugega, kar bo imelo odločilni pomen za ves nadaljnji potek vojne. Za vojaški potek dogodkov je predvsem izredno pomembna arabska enotnost, kakršne do sedaj še nismo poznali. Nadalje, pod izraelsko okupacijo živi dober poldrug milijon Arabcev in ti v izraelskem zaledju lahko s svojim partizanskim delovanjem ogromno pomagajo arabskim oboroženim silam na fronti: Kairo jih je že pozval, naj se pridružijo oboroženim silam v osvobajanju njihovih domov. In ne nazadnje, umiki izraelskih čet vplivajo na njihovo bojno moralo: Sirci so že začeli nanje izvajati psihološki pritisk in jih pozivati k vdaji. Spomnimo se, da so pred dobrimi šestimi leti Izraelci bili tisti, ki so lovili odbegle vojake po Sinaju in pozivali celo posadke arabskih letal k vdaji. Poleg orožja bo torej v tej vojni pomembno vlogo odigral tudi moralnopolitični dejavnik.

In od tega bô vsekakor odvisen tudi končni izid spopada, ne pa samo od splošnega razmerja vojaških sil.

IVO TOMING

bonboni

VISOKI

VODIJO V KVALITETI

MEDIJA

PRIJETNO TOVARIŠKO SREČANJE

Združenje borcev Hrastnik in Laško že vrsto let prireja tovariško srečanje internirancev izmenoma pri eni izmed organizacij.

Zadnja leta pa so se takemu srečanju priključili tudi tovariši iz Trbovelj in Zagorja. V soboto, 29. septembra, smo imeli tako srečanje na povabilo organizacije Zagorje v Medijskih toplicah. Srečanje je bilo res prisrčno.

Po pozdravu predsednika sekcije za interniranje pri ZZB Zagorje tov. Bregleza je Pevski zbor »Toneta Okrogarja«, ki deluje pod okriljem Društva upokojencev zapel več borbenih pesmi. Tudi kasneje je še zbor pel in žel prisrčen aplavz navzočih internirancev. Zagorjani so nas internirance lepo pogostili in tako smo med razgovorom preživeli nekaj veselih uric med tovariši.

Prav je bilo tudi, da smo si ogledali tovarno Elektroporcelana, ki je iz začetka s šestimi delavci zrastle v pravo moderno tovarno.

Predsednik tovariš Brlez je na srečanju prebral resolucijo, ki obsoja fašistično početje prenapetosti na Koroškem, zlasti ob miniranju spomenika na Robežu. Navzoči smo resolucijo podprli s močnim aplavzom.

Tudi tovariši, ki včasih iz kake prireditve odidejo nezadovoljni, so rekli: »To je pa bilo res lepo tovariško«.

A. L.

LJUBLJANA

DELAVNI UPOKOJENCI

Klub upokojencev, delavcev organov za notranje zadeve v Ljubljani, je bil ustanovljen 1. 1969. Od tedaj marljivo deluje. Goji tradicije naših organov za notranje zadeve, pri čemer sodeluje z ZZB NOV in z drugimi organizacijami ter ustanovami, ki se ukvarjajo z urejanjem gradiva iz zgodovine službe notranjih zadev med NOB in po osvoboditvi. Klub nadalje pospešuje športno, tehnično in prosvetno dejavnost, zlasti pa se člani posvečajo svojim bivšim poklicnim strokam. Klub članom kar najbolj pomaga gmotno, socialno, pravno in splošno. Velikega pomena je, da jim je priskrbel primerno pogodbeno delo.

Članstvo je zelo delavno v družbenopolitičnih organizacijah, med njimi zlasti v borčevski organizaciji, v ZKS, SZDL, v krajevnih skupnostih itd. Pridružilo se je tudi zbiranju prispevkov za spominski dom v Kumrovcu in zbralo 1170 din.

M. B.

KOPER

NISMO JIH POZABILI

Društvo upokojencev iz Kopra je v počastitev 30. obletnice osvoboditve priredilo več enodnevnih izletov v kraje, ki nas spominjajo dobe fašističnega nasilja. Naši borci so nas vodili v bolnišnice na Kočevskem Rogu in v Franjo ter nam pripovedovali o svojih doživetjih v NOV. V Begunjah so nam bivši jetniki živo prikazali, kaj vse so morali pretrpeti nesrečneži, ki so bili tam zaprti. Nepozabni so nam ostali obiski taborišč na Ljubelju in Rabu. Med nami so bili svoji bivših žrtev. Tihe solze so spremljale našo pot med grobovi.

Danes stojijo na pogoriščih nove hiše, grmovje je pokrilo mnogo neznanih grobov, a v naših srcih je ostal večni spomin na žrtve in trpljenje.

MARIJA ZEGA

JESENICE

ZA KUMROVEC. NAJPRIZADEVNEJŠI PIONIRJI

Na zadnji seji jeseniškega občinskega odbora za zbiranje prispevkov za spominski dom v Kumrovcu so ugotovili, da so do začetka septembra zbrali izmed 285.000 din — kolikor so si zastavili, da bodo prispevali — približno 100.000 din. Najprizadevnejši so bili pionirji, ki so za zbran stari papir dobili za 38 odstotkov več, kakor pa znaša njihova dvoletna obveznost. Na seji so menili, da je bila obveznost za mladino nekoliko prevelika (155.937 din). V zvezi s tem so sklenili, da se bodo obrnili na podjetja, naj prispevajo nekaj več kakor pa je bilo sprva določeno. Člani ZB NOV, VVI in ZRVS so prispevali že 60 odstotkov, sindikalni člani 54 odstotkov in delovne organizacije 70 odstotkov prvotno določenih vsot. Odbor je mnenja, da je treba zbiranje pospešiti in ga namesto v dveh letih končati že do konca leta.

BRANKO BLENKUS

PODPORA PRI NAKUPU OZIMNICE

Na zadnji seji upravnega odbora sklada za borce NOV pri občinski skupščini na Jesenicah so razpravljali predvsem, kako bi pomagali pomoči potrebnim članom, bolnim in gmotno slabo preskrbljenim, da bi si laže priskrbeli živež za zimo.

Po priporočilih upravnega odbora sklada občinski odbor ZZB NOV Jesenice naročil vsem ZB NOV na svojem področju, naj ugotovijo, kdo izmed njihovih članov bi bil potreben podpore pri nakupu živeža za zimo. Potem so na seji pregledali okrog 70 priporočil, ki so jih poslala združenja borcev. Skoraj vsem predlaganim tovaršem bodo denarno pomagali. Denarna sredstva, ki jih občinska skupščina za takšne potrebe nameni vsako leto, pa so omejena. Zato si upravni odbor skrbno prizadeva, da bi bile podpore kar najbolj smotno razdeljene.

S. S.

LOŠKI POTOK

PIONIRJI PO STOPINJAH PARTIZANOV

V veliki avli nove šole v Loškem potoku je slika petih učiteljev, ki so žrtvovali življenje za lepše dni novega rodu. Pionirji ob spominskih dneih obiskujejo spomenike in gomile iz narodnoosvobodilne vojne.

Lani, ko se je mladina prvič učila v novi šoli, so si zaslužili posebno priznanje. Marljivo so se učili, hkrati pa tudi delali v številnih krožkih. Omeniti je treba posebej zgodovinski krožek. Obiskovali so grobove borcev, spomenike, pa tudi matere padlih borcev. Tako so obiskali Ivančičevo mambo, pa tudi rojstno hišo narodnega heroja Majde Silc. Udeleževali so se slovesnosti, med drugim odkritja spominske plošče partizanskemu učitelju Zmagu Mokorelu v vasi Global.

Dne 28. septembra so proslavili pionirski praznik. Napolnili so novo telovadnico, kjer je bila pionirska konferenca. Na nji so podali obračun o svojem delu in si zastavili naloge v novem šolskem letu. Udeležil sem se konference in ob tej priložnosti mladini opisal zanimive doživljaje iz NOB na Kočevskem.

MARJAN TRATAR-UČO

RAVNE NA KOROŠKEM

PROSLAVA KRAJEVNEGA PRAZNIKA

Občani Raven na Koroškem bodo proslavili letos svoj krajevni praznik 14. oktobra na Navrškem vrhu nad Ravnami. S slavljem bodo proslavili 31-letnico ustanovitve odbora Osvobodilne fronte za Guštajn.

Prireditve na čast krajevnemu prazniku Raven na Koroškem se bodo začele v petek, 12. oktobra, ko bo v Domu kulture proslava na čast 80-letnice rojstva Lovra Kuharja-Prežihovega Voranca. V soboto, 13. oktobra, bodo odšli člani taborniškega oddelka »Koroških jeklarjev« na pohod po poteh koroških partizanov. Na večer pred praznikom bodo mladi zakurili po vseh hribih okrog središča Mežišče doline kresove.

Na praznični dan, v nedeljo, 14. oktobra, bo zjutraj Ob Suhi zbor enot civilne zaščite ter članov družbeno političnih organizacij, delovnih organizacij in društev. Ob 9. uri bo krenil sprevoz do Četovja in naprej proti Navrškemu vrhu. Tam se bo začela ob 10.30 osrednja slovesnost ob letošnjem krajevnem prazniku Raven na Koroškem. Ob tej priložnosti bodo izvedli tudi priložnostni kulturni program.

- M.

ŠALEŠKA DOLINA

SLAVJE OB OBČINSKEM PRAZNIKU

Tudi letos so prebivalci Šaleške doline kar najbolj slovesno proslavili občinski praznik. V Velenju so izročili namenu novo vzgojno varstveno ustanovo »Gorenjek«, ki bo sprejela 140 predšolskih otrok in 20 dojenčkov. Pri osnovni šoli Biba Roeck v Šoštanju so izročili namenu »Telovadnico solidarnosti«. 560 učencem te osnovne šole se je s pomočjo delovnih skupnosti, organizacij in občanov naposled uresničila velika želja. »Modni salon« Velenje je postavil novo tovarno, v kateri bo našlo delo novih 100 delavk itd.

Ob prazniku Šaleške doline se je sešel na slavnostno sejo tudi splošni zbor občine Velenje. Seje so se udeležili tudi predstavniki pobratene občine z Velenjem, občine Vrnjačka Banja. Sekretar komiteja OK ZK, Franjo Korun, je poudaril, da so partizanski strelji v noči od 7. na 8. oktober leta 1941 že na začetku splošne vstaje predramili Šaleško dolino in da predstavlja obdobje NOB največkratnejši čas tudi v razvoju Šaleške doline. Podpredsednik ob-

ZDRUŽENJE BORCEV NOV IN SVET KRAJEVNE SKUPNOSTI STARI VODMAT STA V SOBOTO, 29. 9. 1973, OBISKALA PARTIZANSKO KOZJE. VODMATCANE STA SPREJELA PREDSEDNIK KO ZB NOV TOV. MIHA KOLAR IN PREDSEDNIK KS TOV. DR. ANTON SOK. SLIKA PRIKAŽUJE OGLED SPOMENIKA NOB V KOZJEM. FOTO: MODIC

činske skupščine, Avgust Jeriha, pa je spregovoril o doseženih uspehih in načrtih za razvoj do leta 1980. Na slavnostni seji, na kateri je spregovoril tudi predsednik občinske skupščine Vrnjačka Banja, inž. Slavko Jankovič, so podelili tudi letošnje Kajuhove nagrade, in sicer Gasilskemu društvu Velenje-mesto, Rokometni sekciji TVD Partizan Šoštanj in Šaleškemu alpinističnemu odseku.

V nedeljo, 7. oktobra, dopoldne je bila žalna slovesnost ob spomeniku talcev v Šoštanju, ki so jih ustrelili Nemci leta 1941 v besu po uspelem partizanskem napadu na Šoštanj. Po priložnostnem kulturnem programu so predstavniki družbeno političnih organizacij in delovnih skupnosti položili vence k spomenikom in spominskim obeležjem na področju Šoštanja.

V počastitev praznika Šaleške doline pa je v avli Občinske skupščine Velenje odprta razstava »Koncentracijska taborišča«, ki jo je pripravil Muzej revolucije Celje.

- M.

imeli smo ljudi

Anton Novak

Od Toneta Novaka smo se začetek septembra za vedno poslovili na ljubljanski Zalah. Bilo mu je 77 let. Doma je bil iz Notranjih gor, dolga leta pa je živel v ljubljanski Kozlezi. Že pred prvo svetovno vojno je deloval z bratom dr. Janžetom Novakom pri Preporodu. Med vojno je postal invalid. Med obema vojnoma je bil več let funkcionar Zveze kmečkih fantov in deklet ter je pokazal velike organizacijske sposobnosti. Med okupacijo je delal na terenu za OF ter bil preganjan in zaprt. V njegovi hiši je bilo več sestankov OF. Bil je vsestransko delaven in požrtvovalen.

Jože Kravanja

Od Jožeta Kravanja smo se za vedno poslovili 9. septembra na pokopališču na Blejski Dobravi. — Rodil se je pred 56. leti na Javorniku, kamor so se preselili starši s Primorskega. Še kot otrok se je s starši vrnil v Jablanico pri Bovcu. Vojna je moral služiti v italijanski vojski, a leta 1942 se je pridružil partizanom. Bojeval se je na Notranjskem, Primorskem in v Benečiji. Kot koman-

dir čete VDV je bil odlikovan. Po osvoboditvi je živel na Jesenicah. Bolehal je zadnja leta, dokler ga bolezen ni izžrpala. Ostal nam bo v lepem spominu!

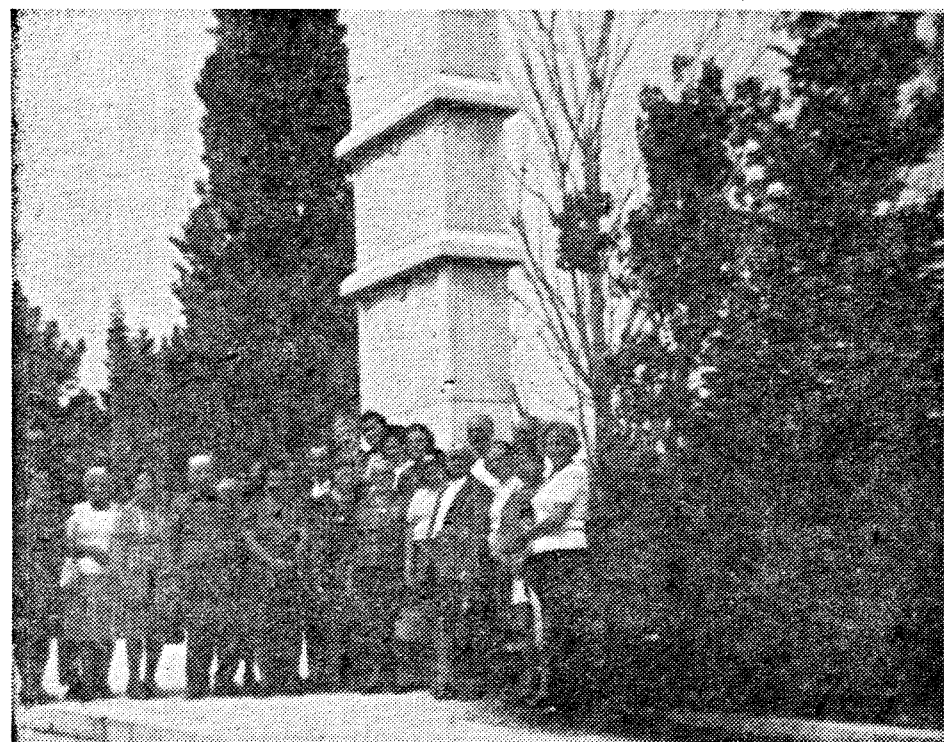
Nikola Stojanovski

Nikola Stojanovski iz Nove Gorice je nenadno umrl 7. septembra. Ob slovesu iz Nove Gorice se je poslovil od njega pred stanovanjem Leopold Kotar, nato pa so ga odpeljali v rodni Ohrid. Stojanovski se je rodil pri sv. Naumu pri Ohridu. V narodnoosvobodilnem gibanju je začel delovati leta 1942, leta 1944 pa je stopil v vrste borcev. Za hrabrost je prejel več odlikovanj. Demobiliziran je bil kot oficir JLA. Po vojni je bil v službi pri upravi za notranje zadeve. Bil je nadvse delaven družbenopolitični delavec in zgleden tovariš. Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

Ivan Grajš

Ivan Grajš je umrl 14. septembra; bilo mu je 75 let. Pokopali so ga v Babnem polju. Grajš je bil borec za severno mejo v letih 1918/19. Med vojno so Italijani požgali Grajšev dom in ustrelili Ivanova brata Franceta in Jožeta. Ivan je med vojno služboval v Hrvatskem Zagorju in sodeloval v osvobodilnem gibanju. Kot upokojenec pa se je vrnil v domači kraj. Mnogo je pripomogel za zgraditev grobnice partizanskim ranjencem na Snežniku in za postavitev spomenika padlim borcem.

Izletniki pred spomenikom na pokopališču internirancev

OB LETOŠNJEM JUBILEJU ZMS

Letos obhajamo več obletnic iz dni naše revolucije pred tridesetimi leti. Tako smo se aktivisti ribniško-kočevskega okrožja zbrali na proslavi krajevnega praznika v Grčaricah. Dogovorili smo se o prihodnjem delu za pisanje zgodovine. Prejeli smo tudi domicilno listino treh dolenskih občin. Ko smo obujali spomine na slavne dni, smo z žalostjo ugotavljali, da mnogih soborcev ni več med nami. Spomnil sem se ljudi iz Grčaric med vojno, med njimi očka Grivca, ki je večkrat prihitel v našo vas sporočit, ko so prihajali Nemci.

Ob tej priložnosti pa obujam spomine na prvi kongres Zveze mladine Slovenije, ki je bil pred tridesetimi leti 10. oktobra v šoli v Kočevski Reki. Prav ta dan sem kot domač »kurir« šel po pošto v Kočevsko Reko in zvedel za kongres. Stopil sem v šolo. V majhnem razredu so pionirji »pilili« svoj spored za kulturno prireditev, da so potem nastopili pred delegati na kongresu. Medtem so v večji učilnici v prvem nadstropju že zborovali. Klopki so bile polne mladine in nekateri so sedeli oboroženi s puškami in pokriti s titovkami. Kongres so končali z Internacionalno. Učilnico so zapuščali razvneti, navdušeni — mladi borci, skojevci, skojevke, trdno odločeni, da se bodo bojevali z vso ognjevitostjo, dokler ne bodo izgnali sovražnika iz domovine. Pozneje so mnogi izmed njih padli. Nikdar ne bom pozabil tiste Internacionalne, ki so jo zapeli na koncu kongresa.

Zelo rad se spominjam svojih tedanjih mladih sodelavcev na Kočevskem. Tedaj je bila naša kulturna dejavnost organizirana v vaških kulturno propagandnih odborih (VKPO), hrbtenica te dejavnosti pa je bila mladina. Prav je, če nekatere odbore in mladince omenim. Tako je v vasi Mokri potok zelo pridno delal mladinski aktiv pod vodstvom Micke Poje-Klaričeve, ki je tudi pisala skeče, vodila pevski zbor, po vojni pa je bila tudi prva predsednica krajevnega odbora v Kočevski Reki. Mladinka Marija Butina pa je delala v Moravi; pisala in režirala je dela za oder pa tudi sama nastopala na odru. Tudi Jože Lesar (prav tako že pokojni) iz Kočevske Reke je pisal in režiral razna dela za svojo mladinsko skupino. V Kočah je delala mladinka Draga Bartol-Dunja. Njena pesem »Mi« je bila navdušujoč klic mladine na boj proti okupatorju. Pomembno kulturno dejanje je opravil takratni mladinec Franc Ožbolt: napisal je

lepo pesem o pionirjih, ki jo je potem uglasbil skladatelj Marjan Kozina, za njim pa še skladatelj Maks Pirnik. To pesem (»Mladi pionirji«) so peli po vseh osvobojenih ozemljih na Slovenskem, a je še danes večkrat na sporedu pionirskih prireditvev.

Ob tridesetletnici kongresa naše borbene mladine takratni mladinci vsekakor zaslužijo, da si jih posebej spomnimo.

MARJAN TRATAR-UCO

KAM DRŽI NA LEVO CESTA...

Lojze Murn, upravnik (in kakor sam zatrjuje, tudi delovodja, oskrbnik in podobno) Baze 20 v Kočevskem Rogu, ki dan za dnem vodi skupine obiskovalcev v ta pomemben zgodovinski kraj in jim pripoveduje o preteklosti Baze 20, je vedno pripravljen spregovoriti o delu, ki ga sedaj opravlja. Če hočem biti natančen, naj povem, da opravlja to delo že 23 let...

Sicer pa je bilo letos na Bazi 20 dokaj živahno. Kajti nad 50.000 obiskovalcev je bilo, med njimi mnogo šolskih skupin iz vseh krajev Slovenije, a tudi iz drugih republik. Murn zatrjuje, da je bilo letos več obiskovalcev kot lani. Največ obiskovalcev je v sobotah in nedeljah, največ pa tudi »organiziranih skupin«, ki svoj prihod čestokrat prej javijo.

»Živahnost« pa so letošnje poletje dajali Bazi tudi delavci, ki so obnavljali nekatere objekte. Kajti zob časa je načel nekaj stavb in treba je bilo hitro ukrepati. Čeprav je kazalo, pravi upravnik Lojze Murn, da z deli letos ne bo nič, kajti ni bilo pred meseci denarja, se je vse kar dobro izteklo. »Na pomoč« je prišel Franc Leskošek-Luka, ki — kot zatrjuje upravnik Murn — še vedno kar z »obema očesoma bedi nad Bazo 20«. In semkaj tudi čisto prihaja!

Računajo, da bo letos, če vreme ne bo preveč nagajalo, Baza 20 obnovljena. Popravili so temelje nekaterih objektov, popravili strehe in jih premazali s karbolejem, mnogo oken pa so znova zasteklili. Po programu bosta obnovljeni tudi obe bližnji bolnišnici, se pravi 7 objektov v bolnišnici Jelen-dol in 7 objektov v bolnišnici Gor. Hrastrnik. Na vseh devetih grobiščih oz. spominskih ploščah pa bodo popravili tudi črke.

Kot rečeno: Baza 20 v Kočevskem Rogu je dobro obiskana. K temu pripomorejo tudi ustrezni prospekti. Le-teh imajo dovolj tu-

di v »Lukovem domu«, od katerega je do brih deset minut hođa do Baze 20.

Pa vendar je nekaj, kar bi se lahko še bolj povečalo obisk tega spomenika. Še vedno namreč ni dovolj ustreznih kašipotov, ki bi motoriziranega obiskovalca zanesljivo pripeljali do »Lukovega doma«. Nekako z dolenske strani, od Podturna, še gre, čeprav so tudi tu preskromni in se kar »sramežljivo« skrivajo pred drugimi. Toda več kašipotov bi moralo biti tudi potem, že v gozdu, predvsem pa večja tabla tik pred »Lukovim domom«. Kakšni pa so kašipoti s kočevske strani, o tem je boljše, da ne govorimo. In nič čudnega ni, če so se že mnogi motorizirani obiskovalci malone izgubili, preden so prišli do »Lukovega doma« po cesti s kočevske strani.

Skratka: nekdo bo moral v prihodnjem letu »vzeti v roke« tudi te zadeve. Kdo? Najbrž turistični društvi iz Novega mesta in Kočevja! B. A.

ČESTITKE NAJSTAREJŠEMU

Vojaški vojni invalid Mihael Belak iz Savskega naselja v Ljubljani je najstarejši prebivalec v ljubljanski bežigradski občini. Letos je obhajal devetdesetletnico, hkrati pa tudi štiridesetletnico zakonskega življenja z ženo Marijo. Družbenopolitične orga-

nizacije krajevnih skupnosti Savsko naselje so ga 1. oktobra za njegov življenjski praznik počastile s pristrčno slovesnostjo. Ob tej priložnosti je predsednik krajevnega organizacije SZDL, jednatno prikazal Belakovo življenjsko pot.

Belak se je rodil 28. avgusta 1883 v Dobovi pri Krškem v revni kmečki družini. Sedemnajst let mu je bilo, ko je odšel po svetu za kruhom. Sprva je bil rudar v Leobnu na Stajerskem, potem pa je delal v rudniku v Essenu, v Nemčiji. Medtem si je ustanovil družino. Zakonca sta imela tri sinove. Belak je bil povsod, kjer je delal in živel, v vrstah naprednih delavcev.

Med prvo svetovno vojno so ga najprej poslali na bojišče v Srbijo, potem pa na italijansko fronto, kjer je bil tudi udeleženec strahovitih bojev v Doberdolu. Povedal je, da se jih je samo iz ene izmed doberdolskih bitk izmed 4000 fantov vrnilo le 140. Na tirolski fronti se mu je zarinil drobec granate globoko v koleno, svinčenka pa ga je zadela v ramo. Opuščali so ga kot šestdesetodstotnega invalida.

V obdobju stare Jugoslavije je nekaj let zamaškal delo. Končno je postal pomožni železostugar pri ljubljanskih Strojnih tovarnah in livarnah. Kot invalid je s težko opravljal delo. Sodeloval je v napredni sindikalni kovinarski organizaciji in se politično izobraževal. Leta 1937 je kot invalid postal trafikant.

Med drugo svetovno vojno so se Belakovi takoj pridružili OF. Najmlajši sin Ernest je kot voševac padel že leta 1941. Po osvoboditvi je Belak znova stopil v vrste kovinarjev v novem Litostroju. Neutrudno je delal tam že kot sedemdesetleten do upokojitve leta 1952.

MILAN BREZOVAR

ZANIMIV GOST IZ LUKSEMBURGA

Na cesti pri Blejski Dobravi se je ustavil avtomobilist, stopil iz avtomobila in me nagovoril po nemško. Vprašal me je za pot na Bled. Med pogovorom sem zvedel, da je iz Luksemburga in da je bil med vojno dva meseca v naših krajih kot nemški vojak. Mobilizirali so ga pač, kakor druge moške v njegovi domovini. Bil je tedaj v Litiji in nekajkrat je prišel tudi na Gorenjsko. Dejal je, da je bil med tistimi vojaki v posadki, ki so se uprli, da bi šli v gonjo na partizane, »nad bandite«, kakor so govorili Nemci. Nemci so jih zaradi tega razorožili in jih poslali v taborišče. Dejal je, da je bil prvotno v Dachau, potem pa do konca vojne v Sachsenhausnu.

Letos je prišel prvič po vojni z ženo in sinom na počitnice v naše kraje. Nekaj lepih dni so preživel ob morju. Obiskal je tudi Litijo, a tam ni srečal nobenega znane obrazca. Sicer pa med vojno ni imel neposrednih stikov z domačini. Naročil mi je, naj bi pozdravil Litijčane, čeprav ga ne poznajo, zlasti še tiste, ki Luksemburžanov niso šteli med naciste.

SREČKO ŠORLI

Karlo Race

Od Karla Raceta iz Rodika so se številni domačini poslovili za vedno 13. septembra na vaškem pokopališču. Rodil se je leta 1897 v Rodiku. Udeležil se je prve svetovne vojne in bil je ujetnik v Rusiji. Med narodnoosvobodilno vojno je vneto sodeloval kot zavezanec Slovenec. Po osvoboditvi je požrtvovalno pomagal pri obnovi. Opravljal je številne družbene naloge, med drugim pri kmetijski zadrugi in krajevni skupnosti.

Valentin Malnar

Valentina Malnarja smo poleti pokopali v Babnem polju. Rodil se je leta 1897 v Babnem polju. Preživel je je kot gozdni delavec, pozneje pa kot rudar. Med drugo vojno je s sinom zapustil delo v snežniških gozdovih in se pridružil OF. Sina edinca, Valentina, so ustrelili na morišču v Vražjem vrtcu junija 1942. Oče je trpel v internaciji, po italijanski kapitulaciji pa se je vrnil v domači kraj in delal kot aktivist. Izredno delaven je bil tudi po osvoboditvi. Prejel je več odlikovanj.

Janez Šivec

Janez Šivec, ki je nedavno umrl, je bil napreden bloški kmet. Takoj po okupaciji je začel sodelovati v OF. Ostal je ves čas zvest osvobodilnemu gibanju. Nemški okupator ga je odgnal v izgnanstvo. Šivec je po vrnitvi v Nemčije vneto sodeloval pri obnovi vasi in bil ves čas po vojni delaven.

Matija Kermavner

Od Matije Kermavnerja smo se za vedno poslovili 9. septembra na pokopališču v Planini pri Rakeku. Rodil se je leta 1911 v Lazah pri Planini. Pred vojno si je služil kruh s trdim delom po kamnolomih na Gorenjskem. Po okupaciji se je vrnil v domači kraj in se pridružil OF. Italijani so ga leta 1943 zaprli. Po italijanski kapitulaciji je stopil v NOV. Kot hraber borec je bil večkrat odlikovan. Po vojni je bil zmeraj skromen in delaven ter pripravljen tovariško pomagati.

Rezka Leskovec

Rezka Leskovec je umrla v 84. letu. Rodila se je v Vrtovini pri Gorici. Omožila se je na Kalcu s Francem Leskovecem. Z možem sta bila med NOB med prvimi aktivisti v Logatcu. Sama je prinašala hrano borcev, ki so se mudili v logaški okolici. Hkrati je bila obveščevalka. Sin Stanko je bil borec. Lojzka je bila odlikovana za delovanje med vojno z medaljo za hrabrost, za delo po vojni pa z medaljo dela. Pri odprtem grobu ji je v imenu organizacij spregovorila slovo Francka Sever.

Amalija Mlačnik

Mlačnikovo mamo — Amalijo Mlačnik — smo pokopali 2. septembra v Crni na Koroškem. Rodila se je leta 1896 v Solčavi. V mladosti se je omožila v Železni Kapli in tam živela z možem do leta 1944, ko jo je okupator zaprl. Pri partizanih so bili štirje njeni sinovi. Mož Ferdinand se ni vrnil iz nemškega taborišča. Tudi Amalija je s hčerko Olgo trpela v taborišču. Po vojni se je družina preselila v Crno.

ŽUPNIK OCEPEK OBDOJEN

Senat občinskega sodišča v Škofji Loki pod predsedstvom sodnice Radojke Premrov-Cvetko je obsodil župnika Maksimilijana Ocepka iz Železnikov na 3 mesece zapor, ker je kriv zbujanja verske nestrpnosti. Naš list je o tej zadevi objavil izjavo družbeno-političnih organizacij z naslovom »Tako ne bo šlo, gospod župnik!« že v 22. številki TV-15 z dne 31. maja letos. Po tej objavi nam je župnik Ocepek grozil z zasebno tožbo in zahteval objavo popravka, kar pa je naše uredništvo odklonilo. Vidimo, da smo na veliko zadovoljstvo naših bralcev pravilno ravnali.

NA RAB POJDE VEČ KOT 20 AVTOBUSOV

Priprave za proslavo na otoku Rabu — ob 20-letnici osvoboditve iz italijanskih zaporov in taborišč, osvoboditve Raba, ustanovitve II. obalno pomorskega sektorja in priključitve Istre ter dalmatinskih otokov Jugoslaviji — so v polnem teku. Zvedeli smo, da bo iz Slovenije peljalo na proslavo več ko 20 avtobusov (kakšnih 1000 ljudi).

Program proslave, ki se začne 27. t. m. ob 15. uri, je nespremenjen.

POPRAVEK

V članku »Spominska plošča Jožetu Druškoviču«, ki je bil objavljen v 40. številki »TV 15« letos, se predzadnji stavek pravilno glasi: »Življenjsko pot Jožeta Druškoviča je orisal Bogdan Žolnir, ravnatelj Muzeja NOB Slovenj Gradec.«

brest cerknica
Industrija pohištva Jugoslavija
telefon 791-080 telex 31-167

Po kapitulaciji Italije

»Zaradi nevarnosti ponovnega bombardiranja smo blago iz vojaških skladišč naložili na vagon. Podnevi so bili v železniškem predoru pri Novem mestu, nekaj vagonov pa smo premaknili proti Mirni peči. Zvečer smo vagon pripeljali nazaj na železniško postajo v Novo mesto. Tja so zvečer in v nočnih urah prihajali intendantje brigad s tovornjaki in odvažali material svojim enotam.

Včasih so me poklicali v Trebnje, kjer je bil operativni štab 15. divizije. In kako sem potoval do tja? Na železniški postaji sem se povzpela na lokomotivo in se odpeljal v Trebnje. Strojevodji in pomočniku sem dal jesti in pit.

Skoraj vsak dan so nad Novim mestom krožila nemška izvidniška letala. Sirene so dan za dnem tudi po petkrat na dan oznanjale nevarnost letalskega napada. 3. oktobra je osem letal spet bombardiralo mesto. Porušili so 18 hiš. Posebno težko je bila prizadeta ženska bolnišnica, v kateri je bilo 11 žrtev. Ljudje so se zgrajali nad barbarskim bombardiranjem bolnišnice.

Za odstranitev ruševin in popravilo poškodovanih poslopij smo mobilizirali okrog 80 Ciganov. Dela je vodil narodnoosvobodilni odbor mesta. Za nagrado so Cigani vsak drugi dan dobili meso ene mule in nekaj oblek. Kuhali so si sami kakor so vedeli in znali.

S pozivnicami smo mobilizirali okrog 50 čevljarjev iz Novega mesta in okolice. Dali smo jim natančno odmerjeno količino usnja ter jih poslali domov. Vsak čevljar je moral doma izdelati določeno število čevljev in škornjev za našo vojsko. Nekaj usnja sem poslal v Žužembek onstran Gorjancev, kjer smo organizirali večjo čevljarško delavnico.

Divizijska intendantura se je povečala na deset intendantov. Vsak je odgovarjal za določeno področje dela: za prehrano; za skladišča, za uniforme; perilo in obutev; za orožje in strelivo, motorna vozila itn.

Zaplenjeno vino (tri vagoni) smo razdelili po brigadah. Vojaki, ki so bili dodeljeni divizijski intendanturi, so dobili vsak dan po pol litra vina. Razen redkih izjem, pijačevanja ni bilo.

V Novem mestu je bila tovarna perila. Lastnik Jože Povh in njegova žena Marija (sedaj živita v Ljubljani) sta z nami lepo sodelovala. Po mojem naročilu so v tovarni za partizane izdelali več tisoč srajc, spodnjega perila in ovojč.

V veletrgovini Modic smo dobili tovarnjak sukanca. V trgovini Rjavec (lastnikov sin Rajko je bil intendant 15. brigade) smo dobili voz čevljarških potrebščin.

Ceprav smo ob kapitulaciji Italije zaplenili precej živeža, perila in druge opreme, nam je pred nemško ofenzivo že začelo primanjkovati materiala. Potrebno je bilo vsak dan nasiti 6000 borcev 15. divizije in prebivalstvo Novega mesta. Razen

tega pa še druge divizije, delavske bataljone, bolnišnice, delavnice, železničarje, komande mest itn.

Pred tankom bežim okrog barake, tank za menoj smoz barako

Nekega oktobrskega dne priteče k meni moj pomočnik Tone Drašler in ves zasopljeno izdavi: Nemci! V Kandiji so že Nemci!

Kandija je predmestje Novega mesta. Nisem mogel verjeti, da so Nemci že tako blizu. Za Drašlerjem pritečejo še železničarji z isto presenetljivo novico. Nihče od štaba divizije ali obveščevalca me o tem ni obvestil.

Kadar potrebujete meso ali kruh, čevlje ali srajco, kapo ali brzostrelko, takrat me takoj najdete, sem si mislil in se jezil na delovanje štaba, ki je enostavno »pozabil« na enote v zaledju.

V neki hiši je bil arhiv štaba divizije. Planem v hišo, zgrabim bone (partizanski denar), razbijem radio, stlačim arhiv v zaboj, si ga optam in že zdrvim skozi vrata.

Osedlajte konje! ukažem intendantom in borcem pri intendanturi. Nemški tank se nam je že nevarno približal.

Ga vidiš? rečem mitraljezu, ki je ležal na železniškem nasipu. Vzgi!

Tonetova strojnica ni mogla ustaviti »tigrarja«, ogromno jekleno maso nemškega tanka.

Tečemo. Z nami perice, kuharji, čevljarji, krojači, zdravnik, bolničarji in bolničarke, železničarji, delavci in Cigani. Tank mi je že za petami. Bežim okrog barake, tank pa naravnost za menoj. Baraka se je hrešče sesula, le nekaj desk je tank še potiskal pred seboj. Skočim čez zidno ograjo in železniško progo za nasip. Tank ni mogel več za menoj.

Nemci so zaplenili vse konje, ki so bili pri intendanturi v Novem mestu. Zal mi je bilo moje kobile Zore. Odnegli smo samo celo kožo. Pa še kako smo bili srečni, da smo brez prask prispeli na Trško goro.

Na jesen 1943 je v nemških časopisih pisalo, da je bil v Novem mestu poveljnik partizanov Tito. O tem so mi pripovedovali ljudje, ki so brali nemške časopise. Nemci so namreč slišali, da je bil v Novem mestu glavni partizan Tilen, človek visoke postave in z 20 cm dolgimi brki. Glede na prvi zlog TI so Nemci napačno ali namerano sklepali, da sta Tilen in Tito ena in ista oseba. Propagandni cilj takšne razlage je jasen.

S Trške gore smo nadaljevali pot na Mirno peč, kjer smo izpraznili vagon, ki smo jih zjutraj poslali iz Novega mesta (tako kot vsako jutro, o čemer sem že govoril). Blago smo spravili po hišah na Golobinju.

S štabom divizije smo se umikali proti Čatežu. V boju z nemškimi tanki nismo bili enakovrtni in smo se zato umikali.

Nesreča nikoli ne počiva, pravi pregovor. Pri umiku iz Čateža je brigadni intendant Karel Osredkar-Dimež padel s konja in si zlomil nogo. Italijanski konji so bili namreč gladko podkovani, brez jeklenih griv na podkvi. Konju je spodrsnilo in Dimež se je znašel na tleh.

V Moravčah smo zaklali dva prašiča. Dimeža in prašiče naložim na voz; še vedno smo se umikali proti Tihobju.

Pot nas je vodila skozi Stično, kjer sem obiskal samostan. S štabom divizije se je umikalo okrog 300 borcev in moral sem skrbeti za njihovo prehrano. Pri menihih sem kupil 3 do 4 tone sira, za kar sem izdal ustrezno potrdilo namesto denarja.

Sir še ni zrel, in če ga boste jedli, boste zboleli, so dobrohotno svetovali menihi. Zamahnil sem z roko in odgovoril, da je to moja skrb in odgovornost.

Sir sem razdelil med borce. Vsak ga je dobil približno dva kilograma.

Po nemški ofenzivi, ki je trajala dober mesec, je v diviziji ostalo le še tri tisoč borcev (polovica). Najbolj so bili prizadeti novinci, posebno Ljubljanci, ker niso bili vajeni pohodov in bojev. Kmečki fantje so se vedno bolj znašli.

Odlomek iz knjige Jožeta Vidica ZLOČIN PRI LENARTU. Knjiga je bila nagrajena z letošnjo II. Kajuhovo nagrado.

Grozote v Mozambiku

Pokrajinska bolnišnica v Reggio Emiliji izdaja občasno strokovni bilten, katerega redno prilaga poročilo odbora za zdravstveno pomoč mozambiškemu ljudstvu. V zadnji številki poročajo, da so julija letos poslali v Mozambik ortopedskega tehnika Danteja Montorsija. Največ časa se je zadržal v partizanski bolnišnici »Americo Boavida« v Mtwari, ki jo vodi bolgarski zdravnik Slavov. V isti bolnišnici je zaposlena tudi bolničarka Maria Salghetti iz bolnišnice v Reggio Emiliji. Med drugimi vestmi smo zasledili tudi poročilo, ki ga povzemajo iz septembrske številke biltena »Guerrillero«, glasila mozambiškega osvobodilnega gibanja. Komisija Združenih narodov za človečanske pravice je ugotovila nadaljnje vojne zločine, ki jih je zagrešila portugalska vojska. Navajamo nekaj primerov:

Junija 1971 so v vasi Joao prisilili šestdeset prebivalcev, da so si izkopali grob, nato so jih postrelili. Februarja lani so v vasi Xidecunde zaprli v koč šestnajst žensk in otrok, ki so jih potem pobili z bombami. Septembra lani so v vasi Angonia zažgali v neki hiši trideset ljudi. Na enak način so umorili šestdeset vaščanov v bližini mesta Tete decembra 1971. Maja letos so v vasi Mcumbura Rodezijski poklali petnajst ljudi, neznano število pa so jih odpeljali s helikopterji. Zadnje mesece morijo noseče ženske, ki jim z bajonetom

razparajo trebuh, nekaterim pa v trebušno votlino skrijejo mino, ki pri pokopu pobije še več ljudi.

Zadnje čase hudo preganjajo tudi duhovnike vseh veroizpovedi. Ti namreč razširjajo po svetu podatke o zločinih portugalske in rodezijske vojske.

PeKo

DOBOJANSKE PEKARNE

LJUBLJANA, CESTA NA VRHOVCE 2

VAM NUDIJO

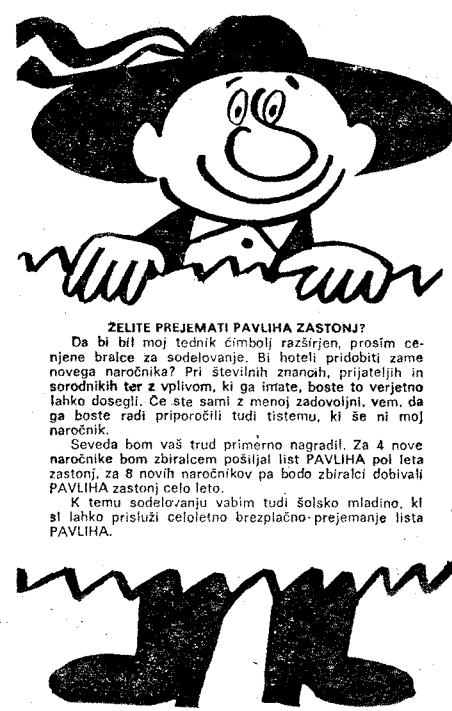
modularni blok

stropnik monta — višine 12 cm in 16 cm

pregradni blok — debeline 12 cm v »INDUSTRIJSKI PRODAJALNI« je na razpolago ves ostali gradbeni material (apno, cementni strešnik, salonit, elementi za dimnik itd.)

Kličite telefonsko št. 61-965 ali 61-805

TAKOJSNJA DOBAVA SOLIDNE CENE

ZELITE PREJEMATI PAVLIHA ZASTONJ?

Da bi bil moj tehnik čim bolj razširjen, prošim cenjene bralce za sodelovanje. Bi hoteli pridobiti zame novega naročnika? Pri številnih znanih, prijateljih in sorodnikih ter z vplivom, ki ga imate, boste to verjetno lahko dosegli. Če ste sami z menoj zadovoljni, vem, da ga boste radi priporočili tudi tistemu, ki še ni moj naročnik.

Svedra bom vaš trud primerno nagradil. Za 4 nove naročnike bom zbiralcem pošiljal list PAVLIHA pol leta zastonj, za 8 novih naročnikov pa bodo zbiralci dobivali PAVLIHA zastonj celo leto.

K temu sodelovanju vam tudi šolska mladina, ki si lahko prisluži celoletno brezplačno prejemanje lista PAVLIHA.

DELO

CASOPISNO IN GRAFICNO PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomišičeva

BLASNIKOVA TISKARNA TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne kliseje v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- Zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIS«
- Štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZABAVNIK«

sionon®
sladek kot sladkor

DIETIČNI SLADKOR

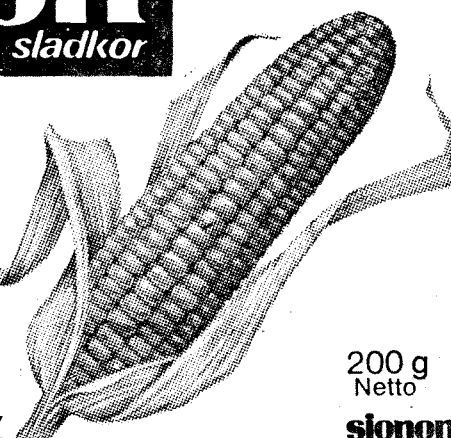
sladilo za diabetike

Po licenci

BAYER Leverkusen
Zvezna republika Nemčija

Polni

PRAGA PORTOROŽ
prehrambena industrija

200 g Netto

sionon

pridobljen iz na soncu dozorele koruze

GORENJSKI SEJEM KRANJ

FIERA • MESSE • FAIR • KRANJ Slovenija — Jugoslavija
64001 KRANJ CESTA STANETA ŽAGARJA 27
TELEFON 21-580, 22-240 BRZOJAV SEJEM KRANJ RAČUN PRI SDK 51500-601-10381

Obiščite

VI. MEDNARODNI SEJEM OBRTI IN OPREME V KRANJU od 12. do 21. X. 1973

Velika izbira blaga široke potrošnje izdelkov obrti in opreme za obrt in dom in lahke kmetijske mehanizacije

Vsak dan ob 17. uri modna revija

Bil je dan mladih Šiškarjev

»... Vselej, ko se v družbi nekaj bistvenega odloča, gre tudi za vašo usodo — vašo prihodnost. Mladi lahko prevzamete vse dobro, kar smo ustvarili v preteklosti, ne da bi vas bremenilo slabo. Lahko pripomorate k temu, da bo naša smer jasna, da bodo napredna gesla dobila svoj prostor v življenjski praksi, da bodo družbene bitke kar najbolj človeške in odločne do skrajnosti, kadar gre za smoter. Mladi ste in boste tudi v prihodnje temeljna moč te dežele v bitkah, ki nas čakajo. Le-te bodo toliko manj potrebne, kolikor bolj boste samoupravljalško, demokratično in socialistično usmerjeni in v tem smislu družbeno dejavni.

Tudi vi, mladi delavci, študentje, mladi domoljubi in aktivisti ter komunisti se morate dobro organizirati skupaj z drugimi socialistično usmerjenimi ljudmi in njihovimi organizacijami v družbi, ter se postaviti tako, da ne bo popolnoma nič mogoče brez vas ali mimo vas...«

Predsednik mestne konference SZDL BENO ZUPANČIČ na mitingu »mladih Šiškarjev« v Mostecu

Jesenska megla je visela nad strehami ljubljanskih hiš. Vlažne ceste so bile prazne; tudi tiste poti, ki držijo na Šišenski hrib, mimo smučarskih skakalnic z umetno maso in še naprej v Mostec. Nekje med železobetonskimi konstrukcijami modernih stolpnic ob robu gozda je zadonela koračnica. In spet je zavladal mir. Skupina mladih z drsalkami v rokah se je pognala čez križišče. Niso zavili proti Mostecu, marveč proti drsališču v hali Tivoli.

Ali bo začelo deževati? Prejšnja leta je bil »Dan mladih Šiškarjev« v mesecu juniju. Mladost je lahko lepa ne glede na to, v kateri letni čas jo postaviš.

Pod nogami čutim mokro listje. Med temnimi debli srečujem jutranje nabiralce kostanja in začnem dvomiti o zgovornem vabilu na miting. Potem zaslišim glasove, hreščenje zvočnika in godbo na pihala. Med vejami sem opazil tabor, veliko nogometno igrišče, kjer je cela vrsta nog teptala razmočeno travo. Vojak in taborniki, miličnik na križišču gozdnih poti... Tudi balinarji so bili na svojih mestih. Ura je bila skoraj deset in topo presenečenje je obviselo med vejami.

Pozdravljam mlade — razočarane obraze. Miting, ki naj bi dal sklenjen pečat »Dnevu mladih Šiškarjev« se šele začel. Pravzaprav se z njim končuje letošnja šesta športna, kulturna in politična manifestacija mladih Šiškarjev. Pred šestimi leti je bilo praznovanje mladih zajeto v en sam dan. Pozneje se je razraslo v programsko obširen teden. Odločitev je pravzaprav padla po ukinitvi občinskih organizacij mladine v Ljubljani. Prvi »Dan mladih Šiškarjev« so organizirali leta 1967. Prvenec je imel zabavni značaj, šele pozneje tudi političen. V vsebino posameznih prireditev so mladi zajemali zgodovinske dogodke iz naše preteklosti in sedanosti: 30-letnica ustanovitve poveljstva partizanskih čet, rojstni dan maršala Tita, mir in neuvrženost...

Kazalci se približujejo enajsti uri. Zdaj sem v Mostecu, znanem ljubljanskem sprehajališču in rekreacijskem centru. Z Brankom, ki je član predsedstva občinske konference ZMS Šiška, sediva na klopi in ugovarjavajava, kaj je v vojaških kotlih, iz katerih se prijetno kadil. Gozd je jutranje miren in v njem je le delček tistih, ki so jih organizatorji pričakovali. Toda tako je samo danes. Včeraj, predvčerajšnjim in ves teden je bilo drugače. Branko pripoveduje, da je bil v okviru praznovanja mladih Šiškarjev v ponedeljek, 1. oktobra, nastop glasbene šole Franca Šturma, ki letos praz-

nuje 50-letnico. Toda Medvodčani so s slabim obiskom pojasnili, da vsaki »malenkosti« ne morejo nameniti prostega časa. Sicer pa je pred nedavnim celo Slovenski oktet pel pred več kakor pol prazno dvorano.

V sredo je bil nastop folklorne skupine EMONA v Vodicah pred nabito polno dvorano. V Tacnu je bil recital, na katerem se nastopali miličniki kadeti in dijaši šentviške gimnazije. V soboto pa je bila v kinodvorani »Šiška« politična manifestacija, na kateri je govoril podpredsednik ZIS dr. Anton Vratuša. V kulturnem delu programa pa so med drugim nastopili in navdušili precej polno dvorano člani kluba afriških študentov iz Ljubljane in člani organizacije palestinskih študentov.

Cez nekaj trenutkov bo zbranim na mitingu v Mostecu spregovoril predsednik občinske konference ZMS Šiška Vido Ganoni. Zdi se, da je nekoliko nerazpoložen, čeprav bo lahko ob tej priložnosti pozdravil podpredsednika ZIS dr. Antona Vratuša, predsednika mestne konference SZDL Bena Zupančiča, sekretarja republiške konference ZMS Zdenka Malijsa, predsednika mestne skupščine Toneta Koviča, šišenskega župana...

Diši prav prijetno, pravi dr. Anton Vratuša in Beno Zupančič, ko čakata na partizanski golaž.

Obisk na Norveškem

Sto članov »karavane prijateljstva« nas je 28. avgusta odpotovalo v Oslo, na Norveško. Potovanja so se udeležili večinoma preživeli bivši interniranci, ki so jih spremljali novinarji in nekateri ugledni družbeni delavci, med njimi tudi predsednik Akademije znanosti in umetnosti BiH dr. Edhem Čamo. Posebej je treba omeniti še udeležbo ženskega komornega pevskega zbora Colegium musicum, ki si je pridobil sloves že po svojih turnejah v obeh Nemčijah.

Obisk tako številnih izletnikov nikakor ni bil naključje, saj je razumljiv spriču dolgoletnega prijateljstva med Norvežani in Jugoslovani, ki se je začelo tako lepo razvijati zlasti med drugo svetovno vojno. Tedaj, od leta 1942 pa do konca vojne, so Nemci internirali v taboriščih na Norveškem okrog 5000 Jugoslovancev; izmed teh naših ljudi jih je preživel le 1500. Z letošnjim obiskom smo pravzaprav vrnili obisk Norvežanom, ki so se udeležili letošnjega odkrija spomenika v Gornjem Milanovcu.

O trdnosti jugoslovansko-norveškega prijateljstva je ob našem obisku na Norveškem spregovoril tudi naš veleposlanik D. Kunc.

Na severu te skandinavske dežele je bilo razkropljenih kar 26 taborišč, ki so bila oddaljena od večjih krajev, večina na težko prehodnih področjih. Ko dandanes obiskujemo te kraje po dolgih tridesetih letih, se z globoko hvaležnostjo spominjamo domačinov, ki so tako ali drugače po-

magali našim rojakom, ko so ti iskali pomoč pri njih na begu iz taborišč — celo čez polarni krog po velikih ovinkih na jug proti Švedski.

Zlasti je znan primer kmeta Hansa Andreasa, ki je pomagal skupini Jugoslovancev pri begu do švedske meje. V znamenje hvaležnosti so mu begunci dali puško, ki so jo poprej odvzeli nemškemu stražarju. Poslovili so se od njega: »To puško ti zdaj dajemo, ker je več ne potrebujemo. Ti pa jo boš potreboval v boju proti našemu skupnemu sovražniku.«

Ta kmet nas je zdaj nadvse presenetil. Puško je hranil vsa dolga leta od leta 1943 in jo prinesel ponosno, ker jo je namenil našemu vojnemu muzeju. Ta kmet je bil pa le eden izmed mnogih Norvežanov, ki so sodelovali v Domovinski fronti, odporiški organizaciji na Norveškem.

Karavana prijateljstva je prinesla odkrivanja, ki jih je tovariš Tito podelil petinšestdesetim Norvežanom; toda razumeti je treba, da so bila ta odkrivanja znamenje priznanja vsemu norveškemu narodu za njegov boj proti fašizmu.

Na Norveškem praznujejo 17. maja narodni praznik, 10. maja pa obhajajo dan kapitulacije Nemčije leta 1945. Tistega dne obiskujejo množice prebivalcev grobove internirancev v Falstadskem gozdu. Vendar ti grobovi niso nikdar zapuščeni tudi druge dni med letom, razen ko jih pokrijejo neprehodni snežni zameti. V gozdu je tudi dobro znan spomenik, delo norveškega kiparja. Kip simbolično prikazuje Jugoslovane, Norvežane in Ruso pred nemškimi pu-

Branko razmišlja: »Ali mladi niso navedeni takih prireditev ali jim le-te niso mar? V zabavnem delu zaključne prireditve bo seveda mnogo več mladih in ne samo mladih. Lani je prišlo tja skoraj štiri tisoč ljudi. Povem vam, da je organizacija »Dneva mladih Šiškarjev« zelo dobra. Poskrbljeno je za kvaliteto in obširnost programa, pa tudi za propagando. Celo na pločnike smo pisali vabila in gesla. Morda bi veljalo miting vključiti v prireditev, ki bi močnejše privabila ljudi? Kljub vsemu: v tednu praznovanja je aktivno sodelovalo na športnem in kulturnem področju približno tisoč mladih. Sodelovali so iz vseh občinskih aktivov krajevnih skupnosti, tovarn, vojašnic...«

Pred mikrofonom je tovariš Zdenko Malijski: »...Deveti kongres Zveze mladine Jugoslavije bo v mnogočem kongres prerajene socialistične zveze mladine, prav take revolucionarne avantgarde, kakršna je delavskemu razredu Jugoslavije potrebna. Danes v naši družbi ne bi smeli deliti aktivnosti na politične in nepolitične, pomembne in nepomembne. V sleherni naših aktivnosti moramo vključevati naše socialistične cilje... Nadaljnji socialistični razvoj mora biti predvsem tudi naloga mlade generacije. Tudi Zveza mladine mora narediti odločno več v svoji preosnovi...«

Obsedela sva za mizo v gostišču Mostec. Pokrovitelj letošnje prireditve dneva mladih Šiškarjev dr. Anton Vratuša, odgovarja sproščeno in prijazno. Omeni, da je bil neposredno pred začetkom druge svetovne vojne tudi sam Šiškar in doda:

»Dva dni sem preživel z mladimi, med katerimi so bili tudi predstavniki občinske skupščine, SZDL, Zveze komunistov... Mislim, da je potrebno pohvaliti ideje o dnevu mladih. Tak dan je med drugim lahko tudi priložnost za delovne pogovore in dogovore za prihodnje akcije. Prav tako je mogoče ob takih trenutkih ugotoviti in spoznati delo mladih v obdobju enega leta. To je pomembna politična, kulturna in športna manifestacija, ki bi jo bilo vredno posnemati tudi v drugih krajih.

Na političnem aktivu z mladimi Šiškarji sem dobil vtis o veliki zavzetosti in dobri obveščenosti o problemih v svetu. Govorili smo predvsem o mednarodnih problemih. Opazil pa sem veliko zanimanja tudi za domačo problematiko.

Naša generacija mladih — njen aktivni del — je na splošno razumela svoj vlogi in odgovornosti. Starejše generacije želijo imeti mlade ob strani kot enakovredne partnerje pri dogovarjanjih o tekočih problemih in bodočih perspektivah.

Naša mladina je v primerjavi z nekatero mladino drugod po svetu mnogo bolj neposredno angažirana in vključena v aktualno problematiko. Naš sistem samoupravljanja temelji na aktivni angažiranosti vsakega, ki je zainteresiran za družbene probleme. V osnovi je socialistično in patriotsko usmerjena vsa naša mladina. V trenutkih preizkušnje — sem prepričan — da bi se množično našla na strani naše revolucije in obrambe tega, kar smo zgradili...«

Lesene žlice čakajo, da se bodo potopile

škami. Pred tem spomenikom kakor pred nekaterimi drugimi, slovesno prisegajo norveški rekruti.

Obiskali nismo le Oslo, glavnega mesta Norveške; prepotovali smo kar 700 km dolge poti. Obiskali smo številna taborišča, mnoge norveške kraje in naše ljube znanke. Na grobovih žrtev smo polagali vence; toda ne le na grobovih Jugoslovancev, marveč tudi norveških rodoljubov, tako med drugim na grob nedavno umrlega predsednika društva norveško-jugoslovanskega prijateljstva Gunarja Karlgarda. Ob takšnih slovesnih priložnostih je sodeloval pevski zbor Colegium musicum, ki pa je nastopal tudi na samostojnih koncertih po Norveškem. Na dolgem potovanju smo se lahko neštokrat prepričali, da naši rojaki, ki počivajo v daljni severni deželi, niso zapuščeni, marveč so njihovi grobovi med našimi iskrenimi prijatelji. To prijateljstvo bo ostalo trajno. To je potrdil tudi neki Laponec, ki je prepotoval skoraj tisoč kilometrov (!), da je bil navzoč pri slovesnosti, ko smo polagali venec...

Norveški tisk je pozorno spremljal našo pot. Prav tako nam je televizija posvetila veliko pozornost. Presenetilo me je, da so me zaprosili za intervju, saj nisem mislil, da so pomnili moj pobeg iz taborišča. Obžalovati pa moram, da sem bil edini Slovenec na tem potovanju; mislim, da bi naše organizacije morale pokazati več razumevanja za tako pomembne prijateljske obiske, ki pač niso navadni izleti.

VIKTOR KOSOVEV

v vojaški golaž. Za vse, ki so prišli v nedeljo ob deseti uri v Mostec, ga bo dovolj in preveč. Mladi so poslali starejšim predstavnikom družbenopolitičnih organizacij 700 vabil. Politična manifestacije se je od teh udeležilo le štirideset ali petdeset. Tudi so le so povabili, pionirje in mladince in seveda učitelje.

Jesenski dnevi so pač vlažni, dolgočasni in otožni. Menda je tudi čas, v katerem živimo, tak, da nam dovoljuje in omogoča le ozke osebne interese. Povezati jih znamo s plesom, športom in jedačo. Včasih je celo to premalo.

O tem in še o marsičem sem razmišljal, ko sem se vračal z mitinga v Mostecu — mimo ljudi, ki so v mokrem gozdu nabirali kostanj.

SILVO TERSEK

POJASNILO

V 35. številki »TV 15« je bil na 4. strani objavljen članek pod naslovom »Po puške k vermanom«. Kot avtor je pomotoma naveden Franc Godler. Članek nam je namreč poslal nekdo drug pod njegovim imenom.

PRENOSNA ELEKTRARNA NA SONČNI POGON JE NE LE ZANIMIV,

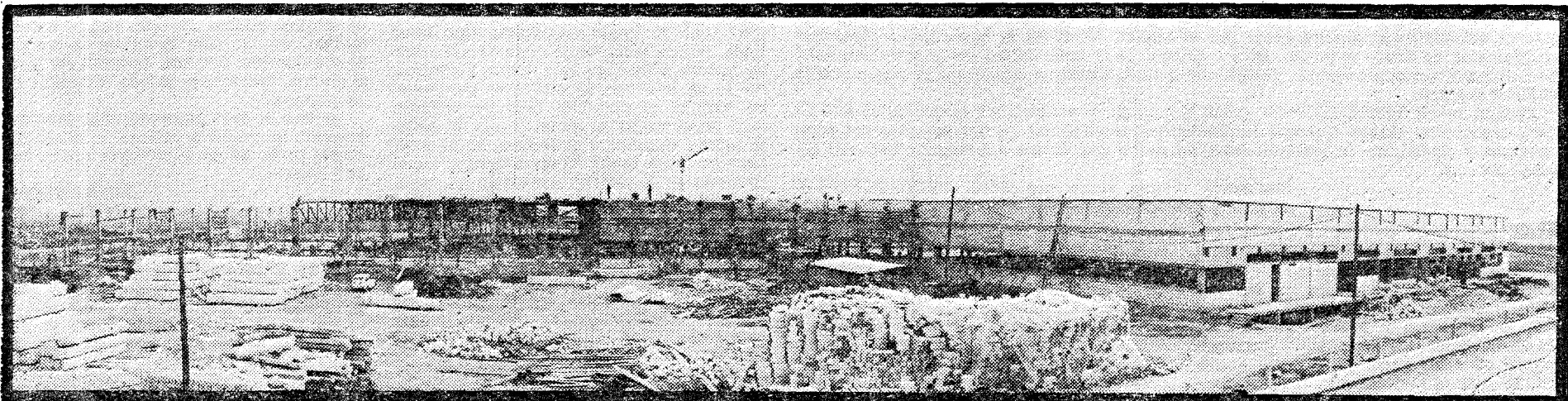
marveč tudi že koristen izum tudi za široko rabo, kakor poročajo iz Sovjetske zveze. Po svetu je bilo doslej že nešteto raznih naprav, ki ločijo sončno toploto, n. pr. za taljenje kovin, za ogrevanje stanovanj, za pridobivanje sladke vode iz morja in celo za kuhalnike. V zvezi z vesoljskimi poletji so iznašli marsikaj koristnega tudi za splošno rabo, ne le za potrebe v vesoljskih ladjah. tako je znano izkoriščanje sončne toplote za pridobivanje električne energije ali za tako imenovane sončne baterije. Elektrarne na pogon s sončno energijo med vesoljskimi poletji lahko delajo neovirano, ker pač nad zemeljskim ozračjem ni oblakov. Na Zemlji pa je največja pomanjkljivost naprav, ki izkoriščajo energijo sončnih žarkov, v tem, da je vreme marsikje zelo nezanesljivo (n. pr. ponekod v osrednji Sloveniji včasih ne vidimo kar po nekaj mesecev sonca)

dobro je, če veste

OBDOBJE NOVIH VRST SUROVIN,

izdelkov kemične industrije, je dejansko že nastopilo, a se večina ljudi še ne zaveda, kaj to pomeni. Pričakovati je treba že v dohodni prihodnosti, da bodo nove surovine, ki ne bodo »plastične snovi«, kakršne poznamo dandanes, bolj ali manj izpodrinile naravne surovine, to se pravi les, dosedanje vrste vlaken za tkanine, kovine, številne vrste stavbnega gradiva itd. Ze dandanes so se uveljavile številne kemično pridobljene (sintetične) tvarine kot sestavine, primesi ali prevleke surovin ali izdelkov. Uveljavile pa so se zato, ker so odločilno izboljšale izdelke, da so trpežnejši, trdnjši, lažji, lepši ali da so dobili popolnoma nove lastnosti. Tako je dandanes mogoče graditi stavbne konstrukcije velikanskih razpeta, o kakršnih poprej ni bilo mogoče niti sanjati (primer velikanskih strešnih konstrukcij nad olimpijskim stadionom v Münchnu). Izrednega pomena so nove vrste gradiva za toplotne in zvočne izolacije. Dandanes je mogoče s primesjo novih sintetičnih snovi izredno izboljšati cele vrste izdelkov kovinske, kemične, tekstilne itd. industrije. Tako so npr. znani postopki za izdelavo papirja, ki je varen pred vlago (slaba lastnost dosedanjega papirja je zlasti, da je občutljiv za vlago.) Dragoceni so tudi sintetični izdelki, ki varujejo kovine pred škodljivimi vremenskimi vplivi (rja, korozija) ali ki zvečajo njihovo trdnost, prožnost, odpornost. Težko je naštet štjevilne vrste novih sintetičnih izdelkov ali novih tvarin, ki jih pridobivajo s primesjo sintetične dosedanjih vrst surovin. Nove tvarine pa so tudi že na zmogovitem potoku. To kaže zlasti naraščanje izdelave. Tako so l. 1967 na vsem svetu izdelali 20 milij. ton sintetičnih tvarin, čez tri leta pa že 30 milijonov ton! Zelo so se uveljavili sintetični izdelki zlasti v avtomobilski industriji, predvsem pri izdelavi pnevmatik. Sintetična vlakna uporablja tekstilna industrija že kar na debelo za celo vrsto tkanin, ki so nekatere precej boljše od tkanin iz naravnih vlaken. Najbolj pa se sintetične tkanine uveljavljajo za izdelovanje avtomobilskih plaščev.

Nagradna križanka LEK št. 78

SESTAVIL: KOPRIVŠEK	POBO- TANJE	GORA V TURČIJI	NOVO MESTO MAKARSKA		ZOBNA GNILOBA	LJUDSKA TEHNIKA		ZATIK	MOČAN VIHAR	RINA	OPIS ZNA- ČILNOSTI									
VRSTA MORSKEGA RAKA						DOBA V ZGODOVINI ZEMLJE														
SOVJETSKI ČASNIK						ČETRTI TON SREDIŠČE VRTENJA														
RADIJ			TOVARNAV CELJU TURSKI VELIKAŠ			AF. DOMAČIN SKI VOJAK ANTON OCVIRK														
NADAV				ŽENSKA, KI RIŠE VEZNIK						ANTON DERMOTA		BROM	VRAŽNI OBESER	TESLA	GOSPODAR	VLADARSKI NASLOV				
NOŽNICE						PRITOK SILKE V AZIJI				PREBIVALEC KUBE										
MAKEDONS. M.IME						RISAL: J.K.	ANTON CEC		OSEBNI ZAMEK	NAUK O TOPLOTI IDOL										
						KUPUJTE IZDELKE „LEK“	SNOV ZA SVEČE	ZVEZDA REPATICA VRTENJE, SUKANJE				KAZEN PO OPOMINU								
						PLANŠAR						GABY'S SPRAY	POLITIK NOL SLOVESNA PESEM				DRAGO PEČKO			
						TORINO			RANER VERDIJEVA OPERA			CVETNI PRAH								
						VEK POLJSKI PRIDELEK			PREDLOG ŠPANSKI TENISAČ		AM.FILMSKI IGRALEC BENETKE									
																	MAKEDON. KOLO	MESTO OB ADIŽI	EKVI- VALENT	DEL TKIVA
						ST.GRŠKA BOGINJA PREPIRA				KOROŠKO MESTO DROZG										
						PIJANI LJUDJE						OPNE OBLJUBA								
						ŠTEFOK			ŠPANGKA REKA KITJ. BAT			PLOSKOVNA MERA PRODNİK				ORGAN VIDA OTO HORČIC				
												RAZBOJNIKI, LOPOVI								
												1					PREBIVALEC EMONE			
						HIMALAJ. KOZA			JAPONSKI POLITIK											

Nagradni kupon 78

Priimek in ime _____

poklic _____

Točen naslov in pošta _____

Razpis nagradne križanke

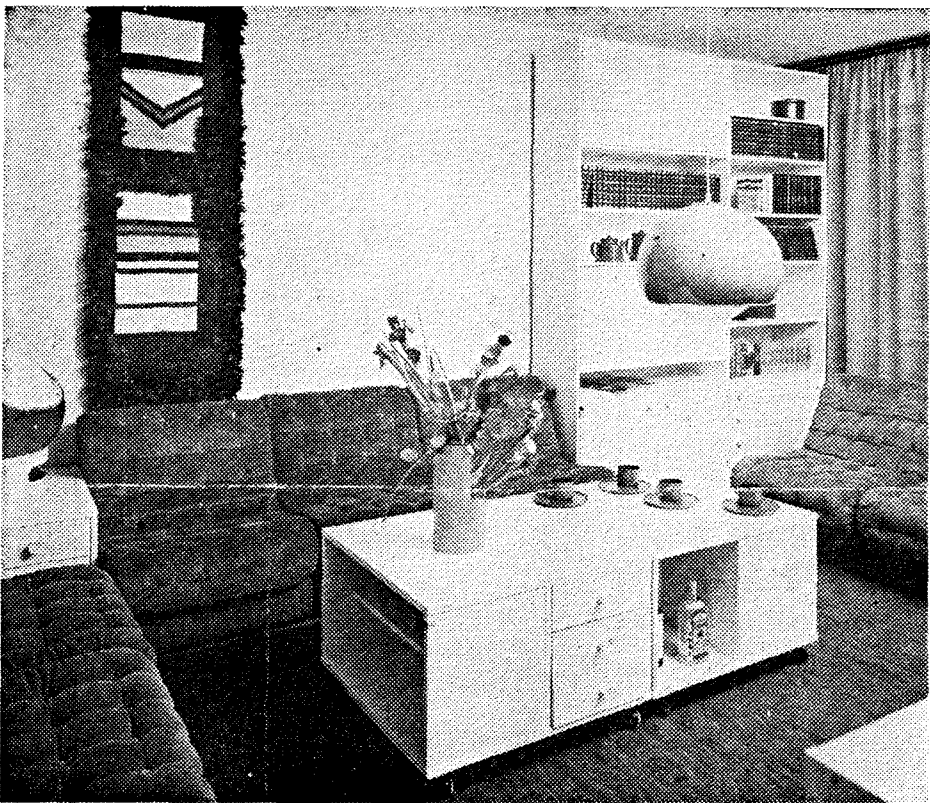
Tovarna farmacevtskih in kemičnih izdelkov »Lek« iz Ljubljane se letos drugič predstavlja našim reševalcem nagradnih križank. Razen te bomo letos objavili še dve križanki iz serije »Lek«.

Majhen premor, ki nič ne škodi, je že za nami. Upamo pa, da nad tem niste obupali. Pripravljamo še nekaj križank, pa tudi nagrade bomo malce spremenili. Tokrat sicer še ne, a besedo bomo zagotovo držali.

Prosimo vas za rešitve do 22. oktobra. In ne pozabite na ovojnico napisati »križanka 78«. Rezultate bomo objavili v 43. številki, ki izide 25. oktobra 1973.

Knjige: »Ku-Klux-Klan«, »Sovražnik je med nami« in »Tretji bataljon« bomo podelili trem pravilnim izžrebanim pravitvam.

Uredništvo in uprava

LEPO STANOVANJE - NE LE SANJE

V Sloveniji baje primanjkuje še zmeraj 50.000 stanovanj. Znano je, kako dolgo je bilo stanovanje boroem le sanje. Toda ko imaš končno stanovanje, je to komaj streha nad glavo; stanovanje je treba še primerno opremiti. Izbiira pohištva ni lahka. Vsekakor pohištva ne kaže izbrati na slepo. Na srečo je dandanes po mestih mnogo stalno razstavljenega pohištva v velikih prodajalnah ali na »salonih pohištva«. Letos pa je Meblo, tovarna pohištva iz Nove Gorice (Kromberk), posebej pripravilo veliko razstavo sodobnega pohištva na gospodarskem razstavišču — pod geslom: »Moje sanje — lepo stanovanje«. Razstava je dokazala, da niso le sanje lepo opremljeno stanovanje. Toda ne le to: stanovanje je lahko hkrati lepo in udobno, čeprav pohištvo ni najbolj razkošno; spoznali smo, da se velika uporabnost (funkcionalnost) in lepota pohištva dandanes družita. Pravzaprav ni lepo pohištvo, s kakršnim so včasih opremljali zlasti meščani svoja stanovanja, kakor da so imeli v jedilnicah in spalnicah stalno razstavo kot dokaz svoje imenitnosti, premožnosti, pa tudi slabega okusa. V takšno stanovanje je smel gost vstopiti le boječe in togo, pa tudi domači so komaj upali sedeti na kakšen oglasni stol ali neroden fotelj.

Dandanes pa oblikovalci pohištva — ki so jih včasih imenovali pohištvene arhitekto, zdaj pa oblikovalce — iščejo v pravem pomenu besede znanstveno najprimernejše, najuporabnejše, človeškemu telesu in sodobnim potrebam prilagojene oblike pohištva. Meblo ima v ta namen pravi inštitut in njegovi

oblikovalci so dosegli že mednarodno priznanje za svoje ustvaritve, npr. Oskar Kogoj za svoj počivalnik. Ta (lahko bi rekli doslej edinstveni) kos pohištva je nastajal skorajda tako kot kiparska umetnina; potrebno je bilo mnogo znanstvenega raziskovalnega dela, da je počivalnik končno dobil zgledne, najpopolnejše oblike, skladno z oblikami človeškega telesa, in da je bila dosežena najvišja stopnja uporabnosti. Znanih je deset vrst tako ustvarjenih počivalnikov; ob pogledu nanje se nam zdi, da je to pohištvo prihodnosti, prihodnjega stoletja. Namreč tako znanstveno in umetniško oblikovano pohištvo, ki pač ni le sad muhavosti ali prebohotne domišljije oblikovalca, pomeni dejansko prelom v pohištvenem mizarstvu; v prihodnje bo poglavitna zahteva: kar največja uporabnost (funkcionalnost) pohištva!

Za to načelo se zlasti navdušujemo vsi ti — zlasti še invalidi in ljudje, ki preživijo večino časa v stanovanju — ki nam je stanovanje pravi dom in ki si želimo, da je pohištvo prilagojeno nam, ne pa človek pohištvu. Dandanašnja stanovanja so navadno manj prostorna, ali mnoga so celo pretesna, zlasti za večje družine. Človek mora biti izredno iznajdljiv, če hoče primerno opremiti takšno stanovanje, da ni prenapolnjeno in da se je mogoče v njem še dovolj gibati. Zato pa smo lahko toliko bolj veseli, da dandanes pohištvena industrija izdeluje manjše sestavne dele pohištva; sestavljivo in zložljivo pohištvo je dandanes izredna pridobitev, ki je še ne znamo dovolj ceniti. Za mar-

sikoga je to še nekaj popolnoma novega, tako da šele pri natančnejšem ogledu razstavljenega pohištva zve ter spozna, da lahko postane sam oblikovalec svojega stanovanja: s sestavljivimi deli najprimernejše izpolni dragocen stanovanjski prostor. Za Meblo sta ustvarila — da ne rečemo: »iznašla« sestavljiva pohištva dipl. inž. arh. Ljerkar in Bogomir Zorman. Z nakupom stranic in čelnih strani sestavljivih delov je mogoče pri takšnem pohištvu tudi precej prihraniti; stranice so namreč pri sestavljanju skupne, ni treba dvojnih. Zelo pripravnost je tudi, da so stranice na gosto preluknjane, tako da lahko nameščamo police med njimi po potrebi v poljubnih višinah.

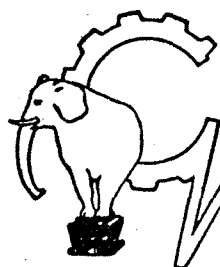
Te vrste pohištva imenujejo pri Meblu »E sisteme«. Pohištvo lahko sestavljate po načrtu sami, lahko pa ga vam sestavi skupina posebej za to izurjenih monterjev, ki jih imajo prodajalne pohištva ali servis podjetja. Izbiira pa je velika tudi barv lesnih plošč (iverk) sestavnih delov.

Veliko pozornost vabuja tudi garnitura pohištva, ki ga z nekaj gibi lahko spreminjate bodisi za spalnico bodisi za dnevno sobo. To je velika prednost zlasti za manjša stanovanja, tako da je lahko celo enosobno stanovanje hkrati dvosobno: podnevi se postelja spremeni v kavč, ponoči pa kavč v posteljo.

stanovanja, ki vam
jih nudimo,
sodobno opremlja
»meblo« iz nove gorice

Sadolins
PARKETNI LAK
svetleč in mat
HITRO SUŠI
45 MINUT
BELINKA

goriške Opekarne

VOLČJA DRAGA, obrat Bilje in Renče — Telefon: centrala 72 570, komerciala 72 560 — pošta 65292 Renče — Tekoči račun pri SDK Nova Gorica št. 520-601-38

IZDELUJEMO KVALITETNO OPEKO —
ZA CENJENA NAROČILA SE PRIPOROČAMO

kraški zidar
splošno gradbeno podjetje sežana

SGP Kraški zidar
Partizanska 28
66 210 Sežana
Poštni predal 25

Telefon: 73-371, 73-382
Telegram: Zidkras Sežana
Žiro račun: 5222-1-360

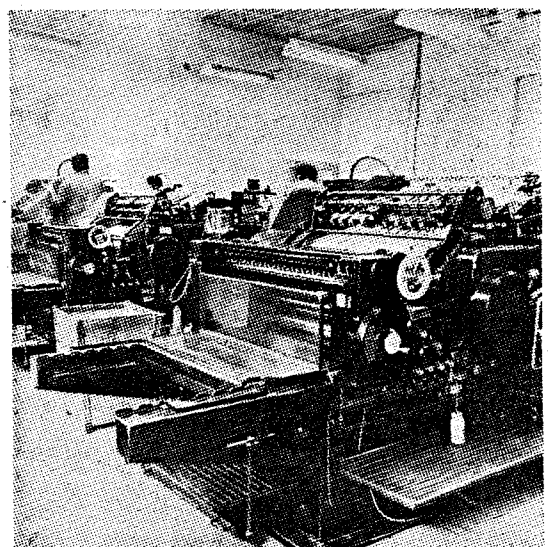
OPRAVLJA IN PREVZEMA
VSE VRSTE GRADENJ

CASOPISNO
ZALOŽNIŠKO
PODJETJE

SOČA

Nova Gorica —
Šempeter

Tiskarna — knjigotisk —
offset tisk — knjigoveznica
— kartonaža — poslovalnice
»Naša knjiga« v Novi Gorici,
Ajdovščini, Šempetru pri Gorici in Vipavi.

Pogled na del knjigotiska, ki je opremljen s novimi tiskarskimi stroji Heidelberg

EXPORT
IMPORT

**JADRAN
SEŽANA**

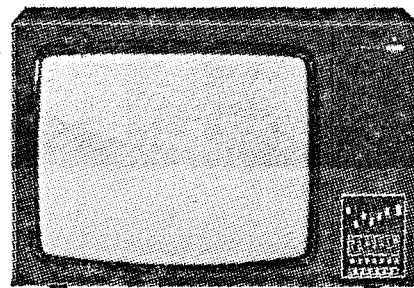
IZVOZ • UVOZ • ZASTOPSTVA • SKLADIŠČA • TRANSPORT

PRODAJA V LJUBLJANI, GREGORČIČEVA 13a

OBIŠČITE NAS NA 20. MEDNARODNI RAZSTAVI »ELEKTRONIKA 73«
OD 9. DO 13. OKTOBRA 1973 V HALI A — I. NADSTROPJE VSAK DAN
OD 9.—18. URE NA GOSPODARSKEM RAZSTAVIŠČU V LJUBLJANI.

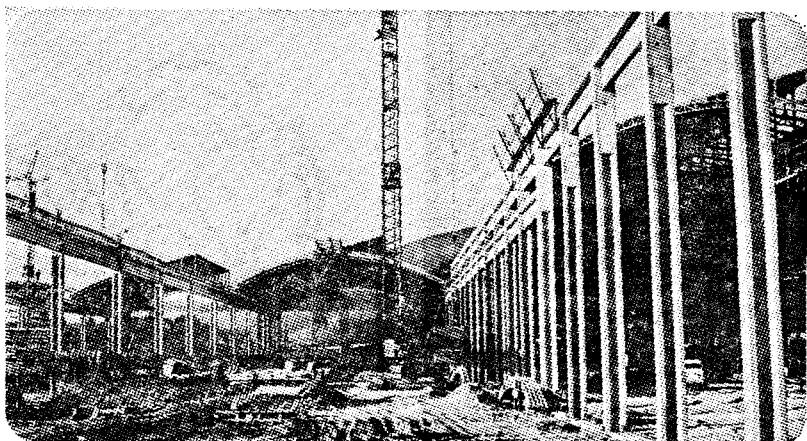

LOEWE OPTA

SGP „GORICA“ PE-OGP

NOVA GORICA — PRVOMAJSKA 39

Obširni Vrh — »Iverica« v gradnji

ločne hale sistema »gorica«

armiranobetonske montažne ločne hale sistema »gorica« so preizkušene in našim razmeram prilagojena konstrukcija, ki smo jo kot člani generalnega združenja proizvajalcev montažnih betonskih elementov »varese« uvedli pri nas. Popolnoma industrijski način proizvodnje omogoča ceno, hitro, natančno in veliko serijsko proizvodnjo konstrukcij, ki so primerne za gradnjo proizvodnih in drugih objektov v vseh klimatskih conah naše države, statiko montažnih elementov nam izdeluje računski center FAGG iz Ljubljane.

opis sistema »gorica«

montažni sistem armiranobetonskih ločnih hal je konstrukcija, ki jo sestavljajo stebri, nosilci, trižniški loki z natezno vezjo in korita. zaradi majhnega števila tipiziranih elementov sistema »gorica« je konstrukcija izredno prilagojena tlorisnim zahtevam in rešitvam projektov, bodisi v višini in razponu objekta ali v širini in dolžini sklopa objektov ločnih hal. montažne elemente transportiramo po cesti in železnici, podporno konstrukcijo, ki jo tvorijo stebri in nosilci, montiramo z avto dvigali, strešno konstrukcijo, ki jo tvorijo trižniški loki z vezjo in korita pa z lahimi gradbenimi dvigali.

sistem »gorica« je primeren za gradnjo vseh vrst:

— industrijskih, kmetijskih, športnih in drugih gospodarskih objektov.

prednosti gradnje po sistemu »gorica«

— lahka konstrukcija
— velika izbira razponov pri zelo vitkih in statično izkoriščenih elementih
— hitra in precizna montaža
— suha montaža
— možnost etapne gradnje
— cenena gradnja
— možnost gradnje v vseh klimatskih conah.

montažne ločne hale so sestavljene iz elementov, ki:

— so izredno precizno izdelani iz visokovrednega armiranega betona
— se izdelujejo v tovarni na industrijski način, neodvisno od vremenskih razmer
— so odporni proti atmosferskim in kemijskim vplivom
— ne zahtevajo nobenih vzdrževalnih del v času eksploatacije objekta.
»Zavod za raziskavo materiala in konstrukcij Ljubljana« opravlja stalno kontrolo nad celotno industrijsko proizvodnjo montažnih elementov.

SGP »GORICA« PE-OGP Nova Gorica, Prvomajska c. 39 — tel. 22-712; SGP »PIONIR« PE-TOGREL Novo mesto, Kettejev drev. 37 — tel. 21-826; PVG »STAVBAR« PE-OGP Maribor, Industrijska ul. 13 — tel. 22-571; »KARPOS« SKOPJE, Djorče Petrov — tel. 51-133

PREDSTAVNISTVA: LJUBLJANA — Kersnikova ul. 9/II — tel. 310-888; MARIBOR — Industrijska ul. 13 — tel. 22-571; NOVO MESTO — Kettejev drevored 37 — tel. 21-826; NOVA GORICA — Erjavčeva c. 19 — tel. 22-711; ZAGREB — Trpimirova ul. 25 — tel. 410-532; RIJEKA — Đure Sporera 8 — tel. 33-011; SKOPJE — Djorče Petrov — tel. 51-133

ŠEST BISTVENIH PREDNOSTI NAŠIH STANOVANJ:

NAJSODOBNEJŠI NAČIN GRADNJE — osvojili smo sistem tunelskih opažev, ki je najso-
dobnejši v Evropi in predstavlja industrijski način gradnje.

CENENOST — v ceni smo konkurenčni, v zadnjih letih je bil m² našega stanovanja med
najcenejšimi v Sloveniji. Trudili se bomo, da bomo cenenost obdržali tudi vnaprej.

SOLIDNA IZVEDBA — vgrajujemo najkvalitetnejše izdelke, s katerimi razpolaga tržišče,
in jih po potrebi dopolnjujemo zaradi posebnih klimatskih pogojev (zaščita proti vetru
in soncu). Največjo pozornost posvečamo toplotni in zvočni izolaciji.

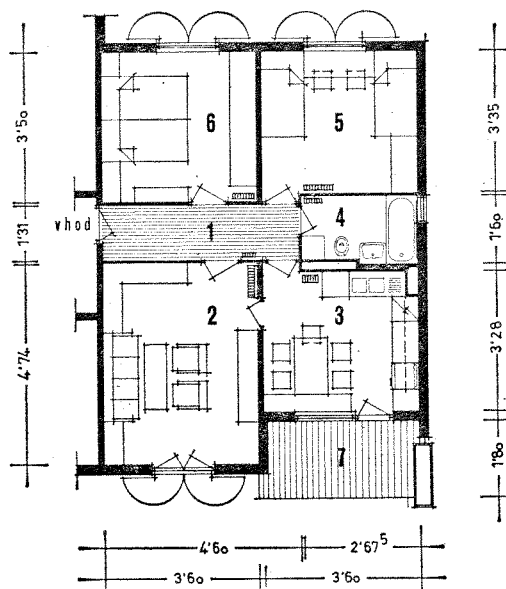
FUNKCIONALNOST PROSTOROV — naše specializirane službe raziskujejo trg, njegovo
kupno moč, najboljšo strukturo stanovanj, proučujejo najbolj primeren tip stanovanja,
njegovo površino pri optimalni uporabi vrednosti ter po teh izsledkih projektirajo in
izvajajo.

IZROČITEV V DOGOVORJENEM ROKU — kupci naših stanovanj dobe ključne stanovanj
do dogovorjenega dne. To je zasluga programiranega in koordiniranega dela vseh služb
v podjetju.

OPREMLJENOST OBJEKTOV S ŠTEVCI ZA VSE VRSTE ENERGIJE — vsako stanovanje
je opremljeno s števcem za vodo in elektriko ter kalorimetrom. S tem smo odpravili neza-
dovoljstvo stanovalcev in jim omogočili pravično plačevanje dejanske porabljene energije.

**BORCEM IN INVALIDOM PRIPOROČAMO NAKUP STANOVANJ V SEMEDELJI PRI
KOPRU.**

GLEDE CEN SE OBRNITE NA POSLOVNO ENOTO SGP GORICA — V KOPRU, tel. 22 476.

SGP „GORICA“ NOVA GORICA -
PE KOPER tel. 22-476

zastopnik:
STANOVANJSKO PODJETJE OBČINE KOPER

TROSOBNO STANOVANJE
v stanov.staybi LB - K/3

OZN. 3 I

1	PREDPROSTOR	6'03 m ²
2	DNEVNA SOBA	17'06 m ²
3	KUHINJA	11'84 m ²
4	KOPALNICA	4'10 m ²
5	SOBA	12'19 m ²
6	SPALNICA	12'50 m ²
		63'82 m ²
7	LOGGIA	6'56 m ²
	NETTO POVRŠINA	70'38 m ²
	KLET	cca 2'33 m ²

Zadran Ciciban

65291 MIREN PRI GORICI
JUGOSLAVIJA

IZDELUJEMO KVALITETNO
MOŠKO IN OTROŠKO
OBUTEV PO NAJNOVEJŠI
MODI TER POLYURETAN
PODPLATE.

ADRIACOMMERCE KOPER

JUGOSLAVIJA IZVOZ — UVOZ

KOPER

ULICA JUGOSLOVANSKE LJUDSKE ARMADE 25 a

UVOZ — VOJKOVO NABREŽJE 30

TELEFONI: UPRAVA 22 583, IZVOZ 21 059, 21 050,
21 057, 22 171, 22 172, UVOZ 22 481, 21 734, NOTRANJA
TRGOVINA: 21 146, RAČUNOVODSTVO: 21 057, TELEX:
AC-KOPER 34111 □ TELEGRAM: ACKOPER □ POŠTNI
PREDAL: 142 □ ŽIRO RAČUN NB 514-1-420 □ PODJETJE
USTANOVljENO 1949. LETA

PREDSTAVNIŠTVA:

ZAGREB, Tkaličeva 11, tel. 39 718, 23 212, telex 21381
BEOGRAD, Lole Ribara 33, tel. 27 331, telex 11580
SEŽANA, Skladišna 2, telefon 73 156, telex 03541
LJUBLJANA, Miklošičeva 26/III, telefon 312 675

TRGOVINE:

ZAGREB, Proleterskih brigada 222, tel. 513 705, 515 923
BEOGRAD, Lole Ribara 33, tel. 27 331
BEOGRAD, Požeška 96

Posreduje in sklepa posle izvoza in uvoza v okviru
naslednjih blagovnih skupin:

- ☐ cestna motorna vozila, rezervni deli, potrebščine in
gume za motorna vozila
- ☐ izdelki in polizdelki lesne predelovalne industrije in
industrije gradbenega materiala
- ☐ živina, meso in njihovi izdelki ter konzerve
- ☐ tekstil in tekstilne surovine
- ☐ barve, laki in kemikalije
- ☐ valjani in vlečeni proizvodi barvaste metalurgije
- ☐ izdelki in polizdelki kovinsko predelovalne industrije
- ☐ blago široke potrošnje
- ☐ rude, metali, litine in nemetali
- ☐ blagovna menjava v okviru tržaškega in goriškega ma-
loobmejnega prometa
- ☐ grosistična trgovina v okviru zunanjetrgovinskih bla-
govnih skupin

Za cenjena naročila in usluge se vam priporočamo!

ADRIACOMMERCE IZVOZ — UVOZ
KOPER

mednarodna
špedicija
in
transport

InterEuropa

glavna direkcija
koper
vojkovo nabrežje 32
jugoslavija

telefon 21-830
telex 34-117
žiro račun 514-1-34
s d k koper

POSLUJEMO PO SPLOŠNIH
POGOJIH ŠPEDITERSKIH STORITEV
V MEDNARODNEM PROMETU
V JUGOSLAVIJI

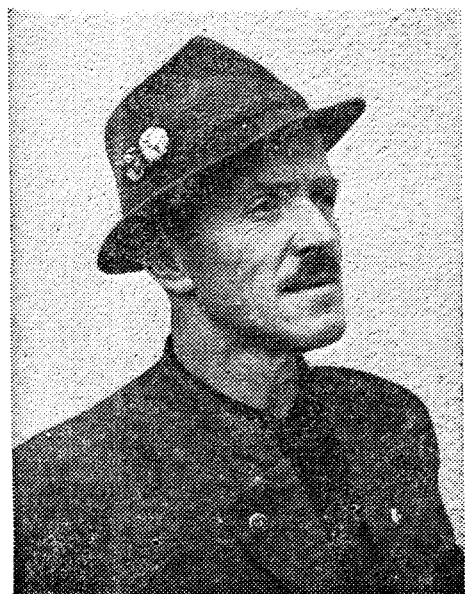
Dva iz Rabske brigade

Ob tridesetletnici osvoboditve iz italijanskih zaporov in taborišč je prav, da se spomnimo tovarišev, ki jih nasilje ni nikoli zlomilo, ki so kljubovali tudi za žicami in se po kapitulaciji Italije takoj vključili v borbene enote.

Eden izmed njih je IVAN GRAJS iz Zbitke pri Prežidju, ki so ga italijanski okupatorji z množico drugih vred podeli 1. 1942 odpeljali v internacijo na otok Rab. Pripovedoval mi je:

»To je bilo v najhujših dneh krvave italijanske ofenzive. In prav takrat je moja žena v Binklju rodila... Na Rab so me odpeljali z njo in otrokom vred. Tam so ji dete strgali s prsi. Dva meseca staro je moralo umreti, ker je ostalo brez materinega mleka in njenih toplih prsi. Lakota je neusmiljeno kosila. Najprej so umirali otroci in starci... Tudi jaz sem na začetku 1. 1943 hudo oslabil, smrt me je že vohala, a mi jo je s trdo voljo uspelo odgnati.

V taborišču je v največji tajnosti delovala organizacija OF, s katero sem se povezal tudi jaz. Že več mesecev pred kapitulacijo Italije smo začeli organizi-

Ivan Grajs

rati bojne skupine, ki naj bi bile pripravljene, da v primerem trenutku stopijo v akcijo. Eno izmed njih sem vodil jaz. Štela je 12 tovarišev. Med pripravami sem nekoč sredi barake govoril tej svoji bojni skupini, pa so me pri tem zalotili Italijani. Na srečo niso ničesar slišali in razumeli, le zaslužili so, da imajo opraviti s prevratniško dejavnostjo, in so nas zato pretepli.

Že nekaj dni pred kapitulacijo Italije sem dobil nalog, naj bomo v strogi pripravljenosti. Odločilni trenutek je napočil dan ali dva po objavi kapitulacije. Udarna enota, ki se je že več mesecev pripravljala v tajnosti, se je — razdeljena v več skupin, med katerimi je bila tudi moja — pognala na italijanske bunkerje. Odsekano je zadonelo povelje in kot en mož smo navalili na bunker. Italijani se niti še niso utegnili pripraviti na odpor, ko smo jih že pograbili in razorožili. Prav tako kot naša so se izkazale tudi druge skupine. Tako smo dobili orožje. V bunkerjih ter mitraljeških gnezdih okrog taborišča so se namestili bivši interniranci, zdaj partizani.

Potem se je v bivšem taborišču formirala večja enota, imenovana Rabska brigada. Njen komandant France Potočnik me je postavil za komisarja čete. Štela je kakšnih sto mož, med njimi tudi nekaj žensk. V njej je bil tudi Franc Mihelič iz Binklja pri Cabru, ki je sedaj podpolkovnik. Po narodnosti so bili Slovenci in Hrvati, največ jih je bilo iz bivšega okraja Cabar. S četo sem se udeležil akcij okrog Reke in Sušaka, potem smo odpotovali na Mašun, kjer se je naša brigada zbrala in zaprisegla. Po njenem razformiranju sem bil dodeljen v Serčerjevo brigado. Tam sem čez nekaj časa prevzel skupino ranjencev in z njimi prešel v ribniško partizansko bolnišnico. Med nemško ofenzivo sem se z ranjenci prebijal po kočevskih hribih. Naposled sem ostal kot komisar v partizanski bolnišnici v Borovski gori.

Podobno pot aktivista, interniranca in borca je prehodil tudi Grajšev rojak JAKOB POJE iz Črnega potoka v Cabranski dolini. V NOB je sodeloval od rane pomladi leta 1942. Potem so ga Italijani prijeli in zaprli ter ga interni-

rali najprej v Padovo, nato pa na Rab. Tako je pripoveduje:

»Že zgodaj spomladi 1942 sem postal član OF, ki je tedaj imela tudi v dolini Cabranke organizirane aktivne in odbore. Tod je bil ljudski odpor enoten kakor malo kje, saj ljudje ob Cabranki in Kolpi nikoli niso poznali meje, ne glede na nacionalno pripadnost.

Po odselitvi Kočevarjev se je moja družina preselila na Kočevsko. Zaradi sodelovanja s partizani so me Italijani aretirali in odpeljali v Padovo. Tam me je spoznal neki domači izdajalec in me ovađil, prav tako tudi Antona Križa iz Gornje Brige. Vkljeni so naju in naju odpeljali v zapor na Reko. Na Reki so nama sodili. Naposled so naju odgnali na Rab. Tu sva bila za žico taborišča od oktobra 1942.

V taborišču sva se kmalu srečala z organizacijo OF. Njeni zaupniki so kmalu spoznali, kdo sva in kaj. Pomenili so se z nama in naju vključili v organizacijo, pozneje pa še v bojno skupino.

V taborišču je bilo neizmerno hudo. Tolažila nas je edino vera v zmago, ki jo je krepila narodna in partizanska pesem. Nekoč so nas prišli poslušati tudi Italijani, čeprav vsebine naše pesmi niso razumeli. Celo ploskali so naši otožni in slabotni melodiji. Tedaj pa pride mimo neki poročnik, ki je razumel naš jezik. Začel je kričati, češ da pojemo tudi partizanske, in na mah se je usulo na nas 12 oboroženih vojakov in začelo mlatiti po nas...

Dne 6. septembra smo dobili tajni ukaz, naj bo bojna skupina pripravljena. In potem smo — ko je napočil primeren trenutek po kapitulaciji Italije — udarne skupine goloroke navalile na italijansko vojsko v bunkerjih. Italijane smo zmedli in jih kmalu razorožili.

Tedaj sem se dokopal do italijanske težke brede in jo komaj odvrlel. Tovariši so kmalu uvideli, koliko mi je do nje, pa so me odredili za njenega merilca, moj pomočnik pa je bil Anton Križ. Z bredo sem nadaljeval bojni pohod po vsem otoku, z njo sem šel tudi na otok Cres, kjer smo prav tako razorožili italijansko posadko.

Po kapitulaciji Italije smo se po dolgih mesecih stradanja spet pošteno najedli, pa tudi oblekli smo se, saj je bilo v italijanskih skladiščih vsega dovolj. Na kopno smo se odpeljali z ladjo, ki jo je poslalo poveljstvo 13. hrvaške divizije. Z njo so se odpeljali tudi drugi, ki niso bili sposobni nositi orožja. Taborišče je neštetim vtisnilo grozen pečat izhiranosti, ki se ne da kmalu odpraviti.

V Rabski brigadi smo bili skupaj v najlepši slogi Slovenci in Hrvati. Naša brigada se je naposled zbrala na Mašunu, potem pa so jo razformirali in porazdelili njene borce med druge partizanske enote. Mnogi so tedaj zaradi izčrpanosti dobili nekaj dni dopusta. Dobil sem ga tudi jaz, odšel sem v svoj domači kraj, toda počival sem samo dva dni. Pome so narneč prišli tovariši iz Centralne tehnike KPS. Odšel sem z njimi v tehniko in ostal tam do konca vojne.

Ko po 30 letih obujam spomine na Rab, me prevzema bridkost, ob tem pa tudi ponos, da smo se tako uspešno organizirali in opravili veliko akcijo ob odločilnem trenutku.

STONE OŽBOLT

Jakob Poje

SPOMIN, KI JE MOČ IN SREČA HKRATI

Samo nekaj dni po zgodovinskem zboru odposlancev slovenskega naroda se je v Kočevski Reki zbral na svojem prvem kongresu tudi cvet slovenske mladine: 192 delegatov, ki so v dneh od 10. do 12. oktobra 1943 postavili temelje današnje mladinske organizacije, slovesno razglasili privrženost komunistični partiji in odločno izpovedali pripravljenost nadaljevati boj za svobodo, čeprav je bil le-ta že do tega dne zaznamovan z mnogimi žrtvami. Hkrati je prvi kongres slovenske mladine pomenil pregled političnih in organizacijskih uspehov v dveletnem minule obdobju ter oceno prispevka mladitve v boju samem, začrtal pa je tudi nadaljnjo pot Zveze slovenske mladine.

V spomin na te dni je bilo minulo nedeljo v Kočevju veliko slavlje z osrednjo prireditvijo »Narod si bo pisal sodbo samo«, posvečeno tudi trideseti obletnici zbora odposlancev slovenskega naroda in ustanovitve 9. slovenske narodnoosvobodilne brigade, ki ima v tem mestu svoj domicil. Organizatorici: skupščina občine Kočevje in — republiška konferenca Zveze mladine Slovenije.

»Težnja današnje mlade generacije je tesno povezana z ideali naše revolucije. Še več! Negovanje tradicij revolucionarnega boja je za mlade tista revolucionarna akcija, ki nenehno stremi k spreminjanju odnosov med ljudmi. Kajti revolucionarne tradicije za Zvezo mladine Slovenije že dolgo ne predstavljajo samo manifestacije, ampak jih načrtuje tako, da pogostejšo aktivnost in prek nje spreminjajo mišljenje in pogled tako na revolucijo kot na dogodeke današnjih dni. S tako aktivnostjo skušamo in uspevamo doseči samoupravno usmerjeno osebnost mladega človeka.«

Pravkar zapisane misli predsednika republiške konference Zveze mladine Slovenije Ljuba Jasniča, izrečene na slavnostni seji občinske skupščine Kočevje in predsedstva republiške konference Zveze mladine Slovenije na predvečer velikega praznika v Kočevju, so nas še enkrat opozorile na izjemno razgibano dejavnost — posebno v tem jubilejnem letu revolucije — komisije za splošni ljudski odbor pri republiški konferenci Zveze mladine Slovenije, ki vključuje danes v svoj program kot eno osrednjih nalog mladinske organizacije tudi negovanje revolucionarnih tradicij.

Nedelja, 7. oktobra 1973.

»Moj oče je bil partizan... z mladino v Sloveniji smo dobri tovariši... povabili so nas sem v Kočevje... srečni smo... podpisite se, prosim... saj smo prišli z onstran Karavank... pa bi radi ponesli s seboj spomin... da ga bodo tudi drugi videli!« mi je tiho in s kančkom sramežljivosti v glasu pristopil fant svetlih in skodranih las. Potem se je nasmejano in na moč zadovoljen, z imeni podpisanim lističem v roki, ki jim morda niti razbrati ne bo mogel, izgubil med množico.

Da — Kočevje, kjer so bili pred tridesetimi leti postavljeni temelji slovenske državnosti, je goste (med njimi

okoli dva tisoč mladih iz vseh slovenskih občin in zamejstva) sprejelo v soncu in sončnem razpoloženju; in prav nič drugače se ni pričela osrednja prireditev »Narod si bo pisal sodbo samo« na trgu, ki nosi ime odposlancev slovenskega naroda.

Iz slavnostnega govora predsednika republiške konference Zveze mladine Slovenije, ki je v uvodnih besedah orisal rojstvo Zveze slovenske mladine in spregovoril o pomenu tega dogodka, povzemamo sklepne misli:

»Vsi politični napori zadnjega časa so bili in so uperjeni proti vsem nesamoupravnim, neljudskim in nesocialističnim silam. Vsa dogajanja in akcije postavljajo danes tudi pred Zvezo mladine Slovenije odgovorne naloge. Danes je Zveza mladine Slovenije ob spomenu na trideseto obletnico prvega kongresa Zveze slovenske mladine aktivno pripravljena na svoj 9. kongres. Vso aktivnost v organizaciji Zveze mladine Slovenije razvijamo tako, da bo kongres, ki je pred nami, kongres tiste najbolj delavne in najbolj napredne mlade generacije. Že v samih pripravah odpravljamo in bomo tudi v prihodnje dosledneje odpravljali tiste šibke člene naše organizacije, ki ne sledijo naprednim tokom.

Lahko rečemo, da bo kongres v marsičem kongres prerodne mladine, prav tako revolucionarne avantgarde, kakršna je danes delavskemu razredu zelo potrebna. Današnji čas zato tudi zahteva kritično analizo prehojene potimladinske organizacije, da bomo lahko bolje osvetlili sedanja gibanja, tako v družbi kot v organizaciji sami. Le tako bomo lahko natančneje določili prihodnje naloge in obveznosti. In le tako bo nova socialistična Zveza mladine lahko resnično postala prostor za oblikovanje idejne ter akcijske enotnosti vseh delov mladine, hkrati pa zagotavljala večje in širše možnosti vključevanja mladih v družbeno delo.

Podpredsednik zvezne skupščine je v svojem govoru poudaril tudi izredno velik prispevek mlade generacije v naši narodnoosvobodilni vojni in ljudski revoluciji. »Zato mora biti mladina tudi danes v prvih vrstah borbe za utrjevanje bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov; s svojo politično aktivnostjo mora biti prav ona porok za uspešno nadaljevanje naše socialistične revolucije!« je dejal dr. Marjan Breclj.

»In kaj boš ponesla s seboj ti?« sem ob misli na mladega Korošca povprašala dekle tam na partizanskem mitingu, ki je sklenil praznik mladitve v Kočevju. »Zdaj je to spomin; toda spomin, ki je moč in sreča hkrati!« mi je odgovorila. Bile so to besede iz veznega teksta osrednje prireditve ob trideseti obletnici prvega kongresa Zveze slovenske mladine, ki so našle prostor tudi v moji beležnici.

Samo, da bi tega ne pozabili!

MILENA STRAJNAR

o mladih in za mlade

„KADINJAČA 73“

Dne 22. septembra se je deset pionirjev Osnovne šole Bršljin pri Novem mestu odpeljalo v Titove Užice, da bi nastopili kot zastopniki pionirjev SR Slovenije na zboru bratstva in enotnosti z naslovom »Kadinjača 73«. S seboj smo vzeli svoj prapor in plaketo Novega mesta, to smo podarili Andriju Djuroviću, čigar gostje smo bili. Prvi postanek je bil v Zagrebu. Tu smo se seznanili s pionirji iz Gospića, ki so zastopali SR Hrvatsko. Pot do Titovih Užic se nam je v prijetni družbi zdela kar prekratka. Na postaji so nas čakali gostitelji. Moja gostiteljica mi je na poti proti domu pokazala najlepši trg v Jugoslaviji. Nisem mogla odmakniti pogleda od njega, zlasti ne od velikega, čudovitega kipa tovariša Tita. Gostiteljica je bila zelo vesela, ko je spoznala, kako sem očarana nad lepoto njihovega mesta — in prijaznostjo, s katero so nas sprejeli...

Mateja Kuhar

Prišel je težko pričakovani ponedeljek, ko smo se, razvrščeni po četah, odpeljali z avtobusi proti legendarni Kadinjači. Vreme je bilo lepo in prav tako tudi pokrajina, ki je kazala prve znake jeseni. S poti mi je najbolj ostal v spominu tale prizor: deklica, ki je pasla ovce, je v roki držala knjigo in jo prebirala.

Spomenik na Kadinjači nam je povedal, da smo na cilju. Ob njegovem vzhodu smo se postrojili po četah, ki so jih vodili pionirji-četni komandirji. Pred prvo četo so korakali oboroženi vojaki JLA. Pri spomeniku so nas pričakali pionirji iz Titovega Užica. Okrog in okrog so se razprostirali zeleni grički in se kopali v dopoldanskem soncu.

Ko so bile čete postrojene je sledil raport. Komandirji šestih čet so javljali komandantu, vsak v svojem jeziku, da so njihove čete pripravljene za pregled. Imeli smo tudi prapor naše šole. Bil je najlepši, držal pa ga je zastavonoša Miro Miklavčič. V programu smo najprej prisluhnili besedam borca, ki je sodeloval pri osvoboditvi Užic. Ob spo-

Vanj pa so vklesani verzi, ki smo jih recitirali prav mi:

*Ko te, Užice
ne bi voleo?
I bol, i radost
bio si, grade...
I ko bi tebe
sad preboleo,
bunom zasejan
crveni sade!
Neko će pasti,
neko će doći,
ej, grade — družo,
ej, grade — rodo,
biće još patnje,
cel, sve će proći,
i bićeš rumen
od slobode!*

Ob spomenik, kjer sta bila že prislonjena dva velika lepa venca, smo položili cvetje. Ko smo odhajali in se s pogledom poslavljali od Kadinjače in spomenika na njej, sem od nekega zaslišala kakor glas tisočev: »Ne razbijajte porcelanastega krožnika — bratstva med narodi; ne razbijajte kristalnega kozarca — ljubezni med narodi; ne razbijajte in ne uničujte najdragocenejšega — svobode« Zato pozdravljena, Kadinjača! Morda ti nikoli več ne bom zrla v lepe zelene oči in nikoli več ogledovala tvojega srca — spomenika padlim — vedi pa, da te ne bom nikoli pozabila.

DARJA OSOLNIK

SLAVJE

V Metliki so nas na vsakem koraku pozdravljale zastave. Krenili smo na Pungart, kjer je bil zbor partizanskih enot. Mojo pozornost so pritegnili partizanski prapori, ki sem jih prvič v življenju videla toliko skupaj. Za prapori so bili postrojeni nekdanji partizani, za njimi pa mladina iz črnoljske in metliške občine v vojaških bluzah. Sledili so pionirji in pripadniki teritorialnih enot. Za paradni korak pa so poskrbele godbe na pihala iz Vevč, Trbovelj, Črnomlja in Metlike. V takem vrstnem redu smo prikorakali tudi na slavnostni prostor na Trg osvoboditve, kjer smo se postrojili pred veličastnim spomenikom.

Metliški župan tovariš Žale je prvi pozdravil udeležence srečanja tridesete obletnice ustanovitve Belokranjske čete. Nato so delegacije položile venec pred spominsko ploščo. Spomin na padle smo počastili z enominutnim molkom. Slavnostni govor je imel član predsedstva SFRJ inž. Marko Bulc, sekretar občinske skupščine Metlika pa je prebral pozdravno pismo predsedniku Titu.

Peterokraka zvezda se je zableščala v soncu na poti proti gasilskemu domu, kjer se je tovariško srečanje nadaljevalo pozno v noč.

NATAŠA KAJIN

Ekipa tabornic odreda »Svobodni Kamnitnik« iz Škofje Loke pred startom že tradicionalnega tekmovanja »Od spomenika do spomenika«

TEKMOVANJE

V začetku oktobra leta 1944 se je tretji bataljon Kokrškega odreda odločil, da se z območja pod Stolom preseli pod Kriško goro na Gorenjskem. Borci — bilo jih je okoli devetdeset — so se na pohodu v noči med 6. in 7. oktobrom nastanili v prijazni partizanski vasi Gozd nad Križami, da bi se odpočili in pripravili za nadaljnje boje. Vaščani, ki so bili vsi odločno na strani narodnoosvobodilnega boja, so jih prijazno sprejeli. Žal pa se je tudi tokrat, kot že nešteto krat doslej, našel izdajalec. Zvedel je, da so partizani v Gozdu, in vse izdal okupatorju. Zato je že kmalu po prihodu bataljona v vas Gozd začelo približno tristo Nemcev in domobrancev obkoljevati nič hudega sluteče partizane. Na srečo niso napadli v sklenjenem obroču, zato se je partizanom uspelo prebiti na pobočje Kriške gore. Ker okupator ni dosegel predvidenega uspeha, je kruto obračunal s prebivalci Gozda. Vas je požgal do tal... Obnovili so jo šele po osvoboditvi.

V spomin na ta dogodek so se družbeno-politične organizacije Pristave, Sebenjega, Seničnega in Križ odločile, da bodo praznovale ta dan kot krajevni praznik, ki je združen že z tradicionalnim srečanjem internirancev z območja občine Tržič. S temi besedami je predsednik krajevne skupnosti Križe tovariš Ivan Novak pozdravil tudi udeležence šestega tradicionalnega tekmovanja »Od spomenika do spomenika«, ki je bilo v nedeljo, 30. septembra 1973, v Križah pri Tržiču.

Taborniški odred Kriške gore iz Križ se že vrsto let prizadevno vključuje v praznovanje tega slavlja. In ker se tudi mi škofjeloški taborniki že od začetka udeležujemo tekmovanja »Od spomenika do spomenika«, vam ga nameravam danes predstaviti. Pri tem se moram zahvaliti tovarišema Janezu Kavariju-Kajli in Ivanu Novaku, ki sta mi bila v precejšnji pomoč pri pisanju tega sestavka.

V celotedenskem praznovanju, ki so ga počastili rokometiški turnirjem generacij, interniranci in bivši borci s proslavo ter srečanjem v vasi Gozd, so sodelovali tudi taborniki.

Odred Kriške gore Križe je priredil to tekmovanje letos že šestič. Prvič leta 1967, nato pa vsako leto. Doslej so na tem tekmovanju, ki obsega znanje iz prve pomoči, streljanje, orientacijo in

risane skice terena, imeli največ uspeha taborniki odreda Svobodni Kamnitnik iz Škofje Loke, ki so prehodni pokal doslej osvojili štirikrat in enega tako dobili že v trajno last.

Letos se je tekmovanje »Od spomenika do spomenika« udeležilo devetnajst ekip iz raznih krajev Slovenije, od Brezic, Škofje Loke, Kranja, Ljubljane do Kopra in Križ. Vsaka ekipa je štela štiri člane, tekmovali pa so vsi v eni sami skupini ne glede na starost in spol. Tako smo na startu lahko videli fante in dekleta, od najmlajših dvanajstletnih tabornic do starejših tabornikov in planincev. Kljub dežju, ki je ves čas tekmovanja vzrajno nagajal, so se ekipe zavzeto borile.

Tekmovalna steza, ki je merila deset kilometrov in je imela sedem kontrolnih točk, je vodila mimo spomenikov in krajev, kjer so se vodile večje bitke narodnoosvobodilnega boja na tem območju. Potekala je od starta, ki je bil pri spomeniku NOB v Križah do reke Bistrice, nato pa navzdol ob Bistrici, mimo Žiganje vasi v Udin borštu in potem do Letenc, kjer je padel kriški

ZA DOMOVINO BI DAROVAL VSE

Naša širša domovina je Jugoslavija, ožja pa Slovenija. Domovino je treba ljubiti, ker je kakor mati. Vsi naši veliki ljudje so nas tega učili in nas učijo še danes. Domovini morajo biti posvečena naše najlepše misli. Če bi domovino napadel sovražnik, bi jo morali braniti, tako kot so jo partizani. Tudi jaz bi jo branil, če bi bilo potrebno. Vendar si nadvse želim, da bi vladal na svetu mir.

ESTER DEBERNARDI

prvoborec Jože Fink; nato se je povzpela do znane partizanske vasi Vešter in na cilj v osnovno šolo Križe, kjer so ekipe opravile test iz prve pomoči in streljanje.

Prizadevni taborniki iz Križ so letos organizirali tudi tekmovanje za ekipo šolskih športnih društev z območja občine Tržič, ki je bilo 29. septembra. Pokal za to tekmovanje je prispevala organizacija ZRVS Tržič.

Tekmovalci so se pomerili v poznavanju prve pomoči in rastlinstva, rešiti je bilo treba naloge iz opazovanja, orientacije. Prvo mesto je pripadlo ekipi ŠSD Polet Tržič, drugo ŠSD iz Križ, tretje ŠSD Storžič iz Tržiča.

Z organizatorji je letos vzorno sodeloval tudi odsek za narodno obrambo občine Tržič in prispeval zveze UKW, ki so zaradi izredno slabega vremena prišle zelo prav. Sicer pa pomoč odseka za narodno obrambo ni nič novega, saj leta vedno rad pomaga kriškim tabornikom.

Kljub dežju je prireditev lepo uspela. To je ponovna vzpodbuda za odred Kriške gore iz Križ, ki bo to tradicionalno tekmovanje prav gotovo organiziral tudi prihodnje leto.

IVO KRŽISNIK

kramljanje

Draga Milena!

Dolgo sem premišljevala, če bi vam pisala. »Kar bo, pa bo!« sem rekla in se končno opogumila. Računala bi z vami pokramljala, to je vse. Ste zdravi? Kako ste preživeli dopust? Vas je sonce s svojimi žarki ogrelo? Za zimo je treba novih moči, kajti ta bo dolga in menda tudi mrzla. Kje je še čas, ko bodo zavele pomladanske sapice in nas pozdravili znanilci lepih dni: modra spominčica, ponižna vijolica v žametnem krilcu, srebrne mačice, rumena trobentica s šaljivim klobučkom, radovedni zvončki! Te besede sem zapisala v pozdrav vsem, ki imajo radi mladinsko stran »TV 15«. Prilagam tudi pesmico z naslovom

»Ilegalka Ančka«. Napisala sem jo tako, kot sem čutila ob njenem pripovedovanju. Če je zanič, jo vrzite v koš.

Ko me policija je lovila,
skrila sem se v temno klet,
miške v družbo sem dobila,
ki plesale so balet.

Pajki so mi mrežo spletili,
temno sivi baldahin,
pa še ščurki so pritekli,
iz lesenih špranj in lin.

Tenko se komar krohoče,
siten je vse bolj in bolj,
le napij krvi se vroče,
za oba je bo dovolj.

Miške, pajki, ščurki, muhe,
še komar se me ne boj,
sredi te samotne gluhe,
gost mi vsak je drag nocoj!

Ob koncu se opravičujem, ker slabo pišem; oči so bolne in slabovidna sem.

Lepo vas pozdravljam in želim vse najlepše!

Emica Hayne
pri družini Ahčin
Njegoševa 6
61000 Ljubljana

Draga Emica!

Niste se predstavili in nisem povsem prepričana, če sodite v ta mladi svet. Nič ne de! Nekaj je v vaših besedah, kar človeka prevzame. Tako je o pesmici sodil tudi Črtomir Šinkovec, pesnik in urednik, ki je »Ilegalki Ančki« oblačilce malce po svoje ukrojil.

Lepo pozdravljeni!

MILENA

